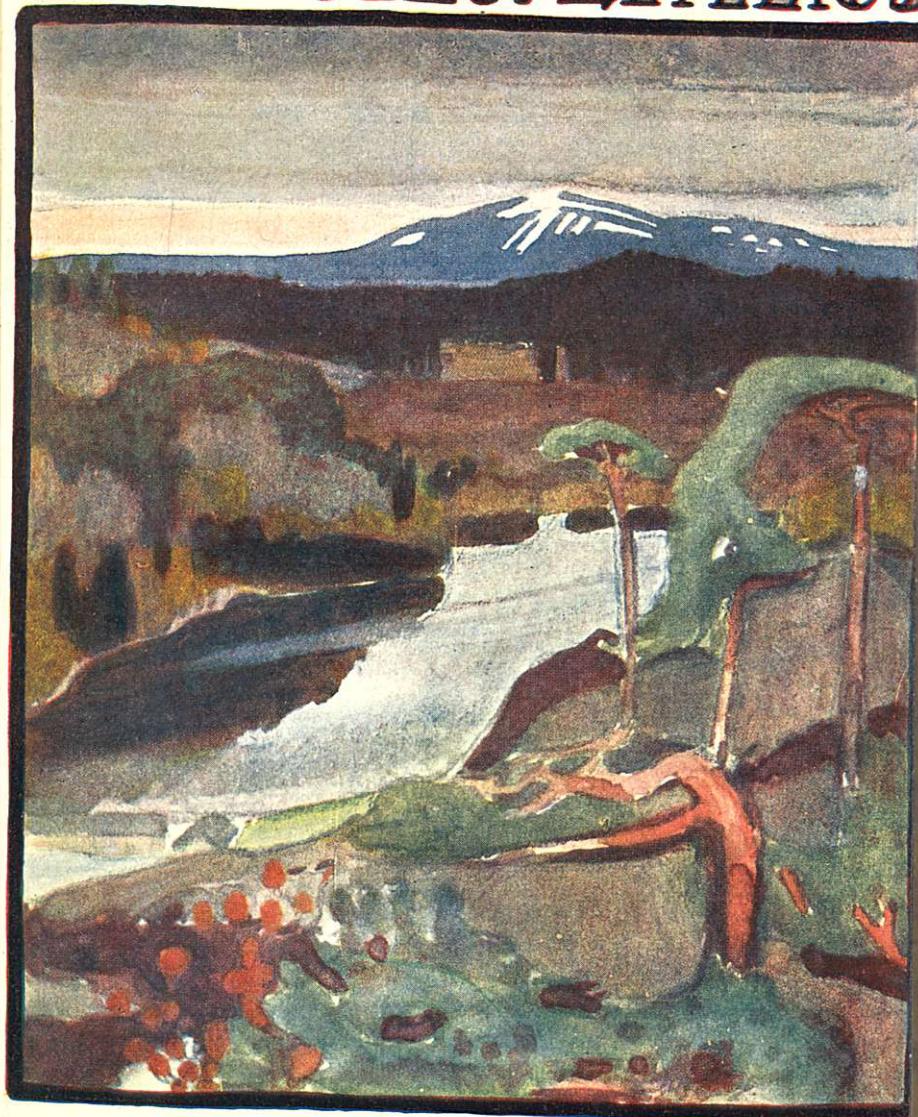

ARVI JÄRVENTAUUS

MAAN HILJAISET

• WERNER • SÖDERSTRÖM • OY

ARVI JÄRVENTAUS

MAAN HILJAISET

R O M A A N I
SUURTEN SELKOSTEN TAKAA

P O R V O O
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ARVI LÄRVESTÄ

MAAN HILJAISET

WERNER SÖDERSTRÖM
KIRJAPAINO

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1925

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINO

I

Pieni tyttö taapertaa karjakujaa pitkin, jonka molemmin puolin törröttää seipäitä epäjärjestyksessä. Ne ovat pikku tyttöestä salaperäisiä olentoja, jotka oksasilmillään seuraavat hänen kulkuaan. Pikku Sabina puhelee niille: »Mie menen lehmä hakemhaan. Lehmät makhaavat mettä eikä äiti saa maitoa. Mie menen hakemhaan lehmät kothiin». Hän vaeltaa hiljaa eteenpäin, silmäten taakseen silloin tällöin... Ei näy muuta kuin kaivonvintin varsi. Joku käyskentelee vanhan pirtin kupeella...; se on ukki, joka asettelee tossujaan kuivamaan. Pikku Sabina hymyilee: hänelläkin on jalassa ukin tekemät tossut, jotteivät havunneulaset pistä... Metsätiellä on paljon havunneulasia... sen on Sabina kokenut. Toissapäivänä hän kävi pikku veljen kanssa lähellä Riimitievaa. Sieltä on hauska katsella järven yli. Mutta — tievalle¹ ei uskalla mennä, sillä siellä

¹ Kumpu.

asuu Riimiäijä syvässä maakuopassa. Jos sinne menee, tulee äijä esiin ja vie muassaan manalaisten kaupunkiin. Ja sinne jos joutuu, ei osaa takaisin, vaikka kuinka haluttaisi... Isänkin oli keran pikku poikasena vienyt, kun tämä meni Riimitievaan... Oli kuljettanut manalaisten kaupungissa ja näytellyt sen komeuksia. Siellä oli ollut kivisiä palatseja ja korkeita kirkontorneja... ja väkeä ihan mustanaan. Ja kaikki mustansinervää... ihan mustansinervää, niin että paha oli tehnyt. Isäriepu oli kulkenut Riimiäijän perässä ja pyydellyt päästä pois. Mutta ei ollut äijä luvannut. Oli vain sanonut: »Syöhään ensin ja lähethään sitten». Mutta isäriepu oli muistanut, ettei manalaisten kaupungissa saanut mitään syödä. Ei ollut ottanut, vaikka mitä oli tarjottu... piirakoita, lettuja, marjahilloa ja viiliä. Oli vain pudistanut päätään, sillä ruuatkin olivat olleet mustansinerviä... viilikin. Silloin oli Riimiäijä lopulta armahantanut ja tuonut takaisin. Mutta niin oli laihtunut isäriepu, ettei ollut jaksanut kotiin kävellä. Sieltä... Riimitievan kupeelta, oli ukki hänet löytänyt makaamasta. Oli valittanut niinkuin linnunpoikanen, jolta on siipi poikki...

Se on Lunnasjärven Amprun ja hänen vaimonsa Karuliinan pikku Sabina, joka näin mietiskelee. Nyt hän on ehtinyt karjakujan päähän. Siitä lähtee polku, joka vie kohti Kaamaslakea, tunturia. Sen takana on malmiherran talo ja siellä asuu Muurmanni. Se on ruijalainen herra, iso ja lihava

... ja se sanoo: »Tössen tak!» Sillä on Jonneniminen poika, jota Sabina ei vielä ole nähnyt. Mutta sillä kuuluu olevan ruskeat nauhakengät ja kultaiset napit takissa... Se on kymmenen vuoden vanha ja syntynyt suuressa kaupungissa, jonka nimi on Ristiaani...

Viime sunnuntainakin oli Muurmanni-herra käynyt heillä ja puhellut isän kanssa tipeistä ja rauta-teistä. Ne tipit olivat suuria kivitornia Kaamasaessa. Siellä Muurmanni-herra ammutti tunturia niin että ilma raikui. Siitäkin se oli puhunut isän kanssa. Äiti oli tarjonnut sille kahvia ja Muurmanni-herra oli ottanut ja sanonut: »Tössen tak!» Se kiitti sillä lailla.

Sabina kumartui poimimaan kukkia tien vierestä. Siinä kaivoi pillerikukkaa ja luuvaloruohoa, joukossa joitakuuta sinihorsmiakin. Ne nyökyttelivät Sabinalle päätänsä ja sanoivat: «Onpa Sabinalla kaunis ruijalaisnimi niinkuin Muurmannin pojallakin».

Sabina poimi kukkia ja lähti jatkamaan matkaansa. Nyt ei enää näkynyt kuin hiukan pirtin päätä kuja-aidan raosta. Isoja koiranputkia kasvoi ikkunan alla. Niiden latvat huojuivat hiljaa ja ne nyökkäsivät Sabinalle hyvästiä.

Sabina kääntyi rohkein mielin metsään päin. Muutaman askelen päästä poikkesi polku Riimitievälle. Sabinan sydän vavahti hiukan. Hän muisti Riimiäijän ja manalaisten kaupungin. Hän ei halunnut sinne. Hän halusi lehmien, Man-

sikin, Helunan ja Tanstokan luo ajaakseen ne kotiin.

Polku kohosi yhä ylemmäs, kunnes se lopulta nousi korkealle vaaralle. Siellä Sabina pysähtyi ja katseli ympärilleen.

Huh, kuinka tunturit olivat korkeita! Kiiluvai-
nenkin näytti jättiläismäiseltä. Sabina muisti
tarinan, jonka setä Juhani oli siitä tunturista ker-
tonut. Sitä kuunteli vapisten iltapimeällä... kuun-
teli niin, että sydän ihan keräksi käpristyi. Mutta
— näin auringon heloittaessa se ei peloittanut.
Usein unissaan oli Sabina nähnyt saman loistavan
silmän, jonka lappalainen oli nähnyt Kiiluvai-
s-tunturissa... Se oli ollut karhun silmä... ja se
oli kiilunut luolasta lappalaista vastaan. — Oliko-
han metsässä karhuja?

Sabinaa hiukan puistatti. Silmiin kihosi kos-
teaa ja hän muisti äidin sanat: »Sabina on herkkä
kuin haavan lehti...» Mitähän äiti sillä tarkoitti?

Kaukaa näkyi Lunnasjärvi. Se kimmelsi niin
kirkkaana, että silmää huikaisi. Auringon säteet
sattuivat hohtavina sen pintaan. Koti näytti
pieneltä... niin tavattoman pieneltä; kaivon-
vinttikään ei ollut paksumpi aidanseivästä...
Joku kulki kaivolle. Kaivonvintti taipui hiljaa
alas... Se oli varmaankin äiti, joka vinttasi
vettä... vai olisiko ollut ämmi? Sabina ei voi-
nut erottaa, kumpi se oli. Hänen sydänelässään
ailahti kaipaus. Olisiko palata kotiin...?

Mutta — lehmät olivat yön metsää maanneet.

Isä oli aikonut illalla lähteä hakemaan, jolleivät ne siihen mennessä olisi tulleet. Pikku Sabina oli päättänyt yllättää isän. Hän toisi lehmät jo ennen iltaa. Olihan hän jo iso tyttö... kohta seitsemän vuoden vanha.

Hän kääntyi reippaasti vaaran rinnettä alas. Polku johti jyrkkänä laakson pohjaa kohti. Siellä... alangossa vallitsi hiukan hämärä. Siellä oli kostea, kuusta kasvava notkelma.

Oi, kuinka kauniita sotakukkia! Sabina taittoi sellaisen ja rupesi sillä huiskimaan andistavia sääskiä. Täällä kasvoi paljon komeampia sotakukkuja kuin Putkikaltiossa.

Sääsket ahdistivat häntä vimmatusti. Sabina huiski sitkeävirtisella sotakukalla, mutta nuo pikku elävät eivät siitä paljon välittäneet. Hänen täytyi kiirehtiä notkelmasta ulos. Onneksi polku-kin taas rupesi kohoamaan. Kaamaslaen harmaa laki vilahteli edessäpäin puiden latvojen välistä.

Entäpä hän kulkisikin malmiherran talolle saakka? Ottaisi sieltä Jonnen matkaansa ja niin lähtisivät yhdessä lehmiä hakemaan?

Mutta eihän hän osaisi puhua ruijalaispojan kanssa. Eikä se varmaan lähtisikään. Repisi vaatteensa ja pudottaisi kultaiset nappinsa... ja sen isä toruisi. Ei, kyllä hän lehmät yksinkin löytää.

Sabina astui reippain askelin. Hänen mielensä oli valoisa ja kirkas. Tällainen kulku yksinäistä metsätietä pitkin miellytti häntä suuresti. Pihka

tuoksui ja kostea jäkälä polun molemmin puolin kiilsi somasti. Se oli kuin kirjailtua laahustimen reunaa kuninkaantyttären vaipassa. Sellaisen kuvan oli Sabina kerran nähnyt. Se oli ollut uistinpaketin ympärillä. Ja setä Juhani, joka paketin oli tilannut, oli lukenut käärepaperista kauniin luvun. Sabina muisti vieläkin muutaman kohdan ulkoa: »Ja sitten rinsessa Kunikunta kumarsi niin kauniisti, että kuninkaanpojan sytän suli sitä katsellessa». Setä Juhani oli antanut kuvan Sabinalle ja siellä se nyt riippui pirtin seinällä, kellon alla . . . siinä, missä oli äidin koivunkääpä neulojen pitoa varten . . .

Sabina piti setä Juhanista. Hän kertoili satuja ja lauleskeli omituisia surumielisiä lauluja. Niitä hän oli oppinut voudin rouvalta, siltä, joka asui kirkonkylässä ja jolla oli paljon koreita pukuja. Ne kertoivat aina jostakin ja aina oli niiden sävel surullinen. Nyt niitä muistellessa johtui Sabinan mieleen hiljainen kotipirtti.

Hänen sydäntään hipaisi kaipaus. Niin . . . pirtti . . . koti. Se oli jo kaukana eikä lehmiä vieläkään kuulunut. Mitä, jos hän palaisi?

Sabina pysähtyi ja katseli ympärilleen. Syvä hiljaisuus vallitsi kaikkialla. Vain sääsket selviivät entiseen tapaansa. Niiden ääni hymisi metsässä ja niitä parveili Sabinan ympärillä tuhansittain, pakottaen hänet huiskimaan sotakukan varrella. Kukan varsi taittui ja Sabinan oli lähdeittävä liikkeelle.

Ei hän palaisi. Kyllä hän kulkisi niin kauas, että löytäisi lehmät. Olipa sitten hauska tulla kotiin lehmänkellojen soidessa. Isä sanoisi: »Sapinane löysi». Niin... hänpä ne löysi. Häntä kahvitettiin kuin parasta vierasta ja äiti puhelisi: »Ota nyt sokeria, Sapina». Ja hän ottaisi. Kolme palasta...

Sabina jatkoi kulkuaan. Taas rupesi tie kohoamaan. Kaamaslaen huippu vilahteli puiden välistä... Nyt se näytti harmajammalta kuin ennen. Lumiläikkiä kimalteli sen kiireellä, jolta nyt kohosi kevyt usvapatsas ilmaan. Tunturi tupakoitsi.

Voi, kuinka täältä näki etäälle! Sabina seisoi vaaran laella ja katseli ympärilleen. Kaukana oikealla kimalteli hopeisen nauhan kaltainen juova. Se oli Siosjoki, joka vei väylän varteen, äidin syntymäsijoille. Sitä myöten oli isä sauvonut äidin kanssa ylös. Mutta häntä ei silloin vielä ollut.

Missähän hän oli ennen syntymäänsä ollut? Äiti sanoi: taivaassa. Mutta kumma, kun hän ei muistanut siitä mitään. Hän oli kerran käynyt isän kanssa Kopsassa... viime talvena... hevoskelillä... ja siitä hän muisti vaikka kuinka paljon. Muisti Kopsan isännän, joka oli isän serkku ja puhutteli tätä aina »sukulaismieheksi». Ihme, ettei isä siitä pitänyt, vaan rupesi heti hermostuneena kopeloimaan taskujaan, aivan kuin jotakin etsien... Johtuiko se siitä, että Kopsan isäntä puhuessaan niin omituisesti nauroi? Vai mistä

se oikeastaan johtui? Ei Sabina sitä ymmärtänyt. Mutta häntä isäntä kutsui kummityttörekseen ja ihmetteli, että »koreanpa ne antoivat sinulle nimen — mitä kieltä lieneekhään?» Johon isä oli vastannut, että ruijaa se oli, selvää ruijaa. Siitä olivat johtuneet puhumaan Muurmannin herrasta ja »tipeistä». Isä oli selittänyt, että niitä se rakenteli . . . tippejä, ja ampui toisinaan niin että tunturit vapisivat.

Niin — ne tipit. Niitä piti olla Kaamaslaen laiteilla, mutta eivät ne tänne sopineet näkymään. Sabina koetti katsoa, siristää silmänsä yhdeksi viivaksi, mutta mitään kummempaa ei näkynyt.

Hän lähti jatkamaan matkaansa. Hän oli ollut jo pari tuntia kulussa ja aurinko kiipesi yhä korkeammalle; se paistoi jo niin, että niskaan koski. Mutta nytpä eivät sääsketkään jaksaneet lentää. Niiltä sai toki rauhan ja se oli hyvä.

Äkkiä Sabina pysähtyi. Mitä ihmettä! Polulla näkyi tuoreita lehmänsorkan jälkiä. Tästä oli karja kulkenut yli ja poikennut metsään. Sabina ilostui. Nytpä hän oli jäljillä. Hän rupesi huhuilemaan:

— Tprui Mansikki, tprui Heluna,
ptrui-uu . . .

Kaiku vastasi tuntuureista:

. . . tprui-uu!

Sabina juoksi metsään. Hän noudatti jälkiä tarkasti. Varmasti olivat lehmät kulkeneet tästä.

Poronjälkiä ne eivät olleet. Sabina oli jo siksi iso, että kykeni ne erottamaan.

Hänen suruksensa metsä kuitenkin loppui pian. Aukeni eteen laaja jänkä. Mikähän jänkä tämä oli?

Sabina ei ollut koskaan käynyt näin etäällä. Jänkä oli outo. Hän tarkasteli lehmänjälkiä mättäkössä. Tuossa oli jussinpäämätäs vajonnut liejuun, kun lehmä oli siihen polkaissut.

Mutta — nyt kastuivat tossut. Sabina nilisti ne jalastaan ja lähti tossut kädessä tarpomaan jängän reunaan.

Jalka upposi toisinaan syvään. Teki kipeätä nilkkaan, kun Sabina kiskoi jalkansa ylös. Mustasta mättään kuopasta kuului ilkeää urahtelua. Aivan kuin olisi joku vihoissaan murissut.

Sabina muisti kertomuksen manalaisten kaupungista. Mitäpä, jos hän kulkikin sen päällä? Hän rupesi juoksemaan niin paljon kuin jaksoi. Urahtelu vain kasvoi hänen jäljessään. Varmasti hän oli manalaisten kaupungin päällä.

Sabinaa rupesi peloittamaan. Kyllä nyt pian ilmestyisi joku häntä houkuttelemaan. Ihan varmaan. Mutta — hänä ei lähtisi. Panisi vastaan. Taikka: jos oli pakko mennä, hän ei söisi mitään, ei kerrassa mitään.

Tuli vastaan pajupensaikko. Sabina lähti tunkeutumaan sen läpi. Oksat löivät häntä kasvoihin ja jalka siljahteli ilkeästi. Tuntui siltä kuin ne olisivat puhelleet: »Sapina, Sapina!»

Sabina pääsi pensaikosta ulos. Hän pysähtyi hengästyneenä tarkastelemaan itseään. Esiliina oli revennyt kahtia ja toinen tossu oli pudonnut.

Nyt muistui koti väkevästi mieleen. Kuninkaantytären kuva pirtin seinällä kellon alla tuntui kaukaiselta. Mutta siitä huolimatta Sabina muisti sen elävästi ja hänen mielessään soivat sanat: »Ja sitten rinsessa Kunikunta kumarsi niin kauniisti, että kuninkaanpojan sytän suli sitä katsellessa».

Sabinan pikku sydämessä ailahteli omituisia tunteita, herkkiä, väreileviä, nyyhkyttäviä. Ne olivat kuin kädettömiä pikkulapsia. Ne pyrkivät tavoittamaan jotakin — jotakin, jota niillä ei ollut. Tällä hetkellä olisi Sabina ollut valmis purskahtamaan itkuun. Mutta — jos hän olisi itkenyt, hän olisi itkenyt vain pudonnutta huopattossua ja sitten vasta kotia, jonka muistoon huopattossu niin läheisesti liittyi. Mutta hän oli rohkea pikkutyttö. Erämaassa kasvaneena ei erämaa häntä peloittanut. Hän oli siksi usein jo metsässä yksin kulkenut vielä kertaakaan eksymättä. Tunnelma vaihtui siis toiseen. Heloittava aurinko ja hänen keltaisia kiharoitaan leyhyttelevä tuuli nostatti hänen sielunsa pinnalle toisenlaisen kuvan: hän oli eksynyt prinsessa Kunigunda, jonka kuninkaanpoika löytäisi ja veisi linnaansa. Siihen ajatukseen sisältyi jotakin hivelevää, jonka pohjana oli kuitenkin epämääräinen levottomuus siitä, mahtaisiko hän löytää lehmät. Vieläkään hän ei

ajatellut eksymisen mahdollisuutta. Kuninkaanpoika ja prinsessa anastivat kaikki hänen ajatuksensa. Oikeastaan tuntui jollakin tavoin hauskalta, että hän eksyisi. Oli siis verrattain hupaista ajatella prinsessaa ja kuninkaanpoikaa. Ensimmäinen oli tietysti hän itse, Lunnasjärven Sabina, joka vaelteli huopatomussa kädessä pitkin äänettömän jängän reunaa. Nyt oli huopatomuskin kultaa, kultainen kenkä, jonka prinsessa panisi jalkaansa vasta kuninkaan linnan portilla. Pikku prinsessaa ei yhtään vaivannut ajatus, että toinen tomus oli pudonnut pajupensaikkoon. Ei tehnyt mieli lähteä sitä hakemaan. Se olisi särkenyt kuvittelun. Niinpä siis Sabina kulki eteenpäin huopatomussa kädessä. Hän keräsi siihen auringonsäteitä valaistuksensa niillä tietänsä, jos tulisi pimeä. Häntä ei häirinnyt yhtään sellainenkaan sivuajatus, ettei nyt voinut tulla pimeä, koska oli kesä; hän ei tahtonut sitä ajatella. Hän ajatteli vain prinsessa Kunigundaa ja hänen kultaista kenkäänsä.

Mutta aurinko kiersi taivaalla ja tunnit kuluivat. Pikku Sabina oli jo aikoja sitten kiertänyt jängän ja saapunut uudelleen metsään. Lehmänjäljetkin olivat hävinneet. Nyt hän tunsi nälkää ja se herätti hänet todellisuuteen. Hän muisti polun, jolta oli poikennut, ja ensimmäinen ajatus oli löytää se jälleen ja palata kotiin. Nyt särkyivät kaikki kuvitelmat yhdellä iskulla. Huopatomus hänen kädessään muuttui jälleen huopatomukseksi ja vaeltavasta

prinsessasta tuli pieni Lunnasjärven Sabina, Ampru Lunnasjärven ja hänen vaimonsa Karuliinan tytär, joka oli eksynyt metsään. Nyt puhkesi itku kutsumatta esiin. Mutta nyt ei Sabina itkenyt kadonnutta huopatossua, vaan kaukana olevaa kotiaan. Toisen tossun katoaminen häiritsi nyt hänen tuskansa yhtä vähän kuin äsken hänen kuvitteluaan siitä, että hän oli prinsessa, jolla oli kultaiset kengät. Hänen tuskansa oli eheä ja syvä. Se johtui yksinomaan siitä, että hän oli kaukana kotoa, eksyksissä. Hän lyyhistyi mättäälle itkemään.

Aurinko kiersi korkealla. Se ei viitsinyt edes aleta sen vertaa, että olisi paremmin nähnyt Lunnasjärven Sabinan epätoivon. Mitäpä se aurinkoa liikutti. Se näki nytkin kyllin selvästi, että vaaleatukkainen tyttö vaelsi itkien metsässä, huudellen äitiä ja tuontuostakin vaipuen puun juurelle istumaan. Auringon tehtävänä oli vain valaista Lapin kesäistä yötä, tehdä raja yön ja päivän välillä mahdollisimman hienoksi ja siten sekoittaa eksyneen pikkutytön ajatukset yhä enemmän. Sabina ei enää pystynyt huomaamaan sellaistaakaan seikkaa, että lintujen laulu lakkasi. Hänen mielestään oli tällaista tuskallista hiljaisuutta kestänyt jo kauhean kauan. Kun auringon kirkastuessa ensimmäiset lintujen äänet kajahtivat metsässä, ne päinvastoin toivat hänen mieleensä kaksinkertaisella voimalla ajatuksen, että hän oli eksyksissä, kaukana kodista ja äidistä.

Taas on Sabina saapunut avaralle jängälle.

Monesko se oli, sitä ei hän muista. Nälkä vaivaa vain häntä hirveästi. Jängän reunoilla kasvaa hilloja, jotka juuri rupeavat kypsymään. Mutta Sabina ei uskalla niitä syödä. Hän on nyt vakuutettu, että haltiat ovat johdattaneet hänet manalaisten kaupunkiin. Hänen väsymyksen voivuttamalle katseelleen avautuu peloittavia, outoja näköaloja. Hän näkee korkeita torneja, jotka ulottuvat pilviin ja valkeita lehmiiä, joita rumat, lyhytsääriset tytöt paimentavat. Ne ovat manalaisten karjaa. Sabinan väsyneessä mielessä välähtää ajatus, että pitäisi heittää lehmän ylitse messinkirengas taikka tinanappi. Silloin olisi lehmä hänen ja se seuraisi häntä kotiin. Saisipa äiti siten uuden kadonneen Helunan, Mansikin ja Tanstokan sijaan. Mutta samassa hän muistaa, missä hän on. Uusi nyyhkytys puistattaa hänen väsynyttä pikku ruumistaan. Hän peittää esiliinalla päänsä, suojatakseen itseään sääskiltä. Siinä asennossa hän istuu kauan, nyyhkyttäen katkonaisesti. Vihdoin voittaa hänet väsymys ja hän nukahtaa rauhattomaan uneen.

Kolmatta kierrostaan tekee aurinko jo taivaalla ja yhä vaeltelee pikku Sabina ympäri outoja maita. Toinenkin huopatossu on pudonnut ja pikku jalat ovat verinaarmuja täynnä. Sääsket ovat pitäneet ilojaan hänen itkettyneillä kasvoillaan. Nekin ovat veriläikkiä täynnä ja pahasti turvonneet. Hänen päässään on kaikki sekaisin. Hän ei enää muista kotia eikä mitään. Hän kulkee vain kuin

tajuton. Jokin vaistomainen tunne vain kuiskaa hänelle, että on oltava liikkeessä... etsittävä, haettava... mitä. Jotakin... joka on hyvin kaukana ja jonka ajattelemisen hiipaisee niin riuduttavasti pientä sydäntä. Sabinan jalannousu on jo sangen raskas ja tuontuostakin hän kompasuu silmälleen, jääden toisinaan pitkiksi ajoiksi makaamaan jonkin mättään koloon.

* *

*

Kolmantena päivänä Sabinan lähdön jälkeen löysi hänet metsästä Suomen-Huotari, herra Muurmannin palveluksessa oleva kivimies, joka oli lähetetty Lunnasjärveen ruokatarpeiden hakuun. Hän oli poikennut polulta syrjään nähdäkseen lappalaisien vanhoja peuranpyyntihankaita, jommoisia oli kuullut näillä tienoin löytyvän. Hän se löysi Lunnasjärven Sabinan ja kantoi hänet Tunturimajalle, Malmi-Muurmannin taloon, jonne ei ollut pitkälti löytöpaikalta.

Sattui niin omituisesti, että herra Muurman oli juuri kertomassa pojalleen tarinaa prinsessa Rosamundista, jonka ritari Snorre löysi kuolleena metsästä, kun ovi avautui ja Suomen-Huotari ilmestyi kynnykselle

Herra Muurman keskeytti kertomuksensa ja tuijotti ihmeissään tuttuun mieheen, jonka äkillistä paluuta hän ei voinut käsittää.

— No, mite nyt? Mite sie kantta?

Suomen-Huotari astuu sisään ja silmää sivuseinämällä olevaa vuodetta.

— Tämä on Lunnasjärven tyttö... löysin metsästä. On eksynyt... nähtävästi... ja heikossa tilassa. Sydän lyö vielä, mutta tajuihinsa hän ei ole tullut. Nyt on pikainen apu tarpeen.

Herra Muurman suoristautuu täyteen pituuteensa. Hän on käsittänyt tilanteen. Se on prinsessa Rosamund, jonka ritari Snorre on löytänyt metsästä, mutta tämä Rosamund on vielä hengissä ja hänet on saatava virkoamaan, niin totta kuin hänen nimensä on Bernt Muurman ja hän on haaskannut dynamiittia Kaamaslaen kupeisiin leiviskäkaupalla.

Suomen-Huotari saa määräyksen lähteä pikamarssissa Lunnasjärvelle sanaa viemään. Hän tuokoon muassaan myös ryynitavaraa, jos saa, sillä lasta on syötettävä varovaisesti, varovaisesti, ymmärrätkös?

Herra Muurman lausuu sen samanlaisella äänenpainolla kuin opettaessaan miehiään purkamaan dynamiittikuormaa.

Tämä se oli hänen valtakuntaansa!

Malmi-Muurman seisoి tunturin laella, avopäin, lakki kädessä ja nautti valtavasta näköalasta, joka levisi hänen eteensä.

Niin kauas kuin silmä kantoi vain äänetöntä, liikkumatonta erämaata. Alhaalla tunturin juurella järvi peilikirkkaana, rasvatyvenenä. Vasemmalla ja oikealla toisia järviä ja lampia, »lompoloita», yhtä kirkkaita, yhtä kimaltelevia. Salaperäinen kesäyön valo verhosi ne kaikki läpikuultavaan vaippaansa. Ei missään varjoja eikä selviä ääri- viivoja. Kultainen kimmellys näytti tulvivan yli järvien äyräitten ja leviävän rannoille. Kauempana jänkiä, soita, kapeina viheriänkeltaisina nauhoina. Mutta sielläkin sama omituisuus: ei voinut tarkkaan eroittaa, missä suo ja metsänranta yhtyivät. Turhaan sai silmä etsiä jyrkkiä rajaviivoja, jyrkkiä värien vaihteluita. Värit sekaantuivat toisiinsa: hopeaa, kultaa, tumman- ja vaalean-

punaista, viheriää, opaalinruskeaa ja oranssinkeltaista, — mutta kaikki niin merkittävästi yhteensulaneina, ettei jyrkkiä rajoja ollut. Sen vaikutti aurinko, tuo taivaalla vaelteleva ylhäinen pallo, joka hetkeksi oli vetänyt hunnun kasvoilleen ja siivilöi valoaan sen lävitse kuin kultainen seula.

Eivät edes tunturit näyttäneet pysyvän paikoillaan. Ne uiskentelivat hiljaa tuossa salaperäisessä valomeressä. Ei tennyt edes mieli todeta, mitä ne kukin olivat. Kesäyön ihmeellinen kirkkaus virtasi ihmisen sieluun kuin suoraan taivaasta valuen. Tuntui kuin olisivat näkymättömät kädet ylhäältäpäin laskeneet alas läpikuultavaa, harsomaisen hienoa, vipajavaa verkkoa, jossa näkymättömät langat värehtivät, loistivat ja kimaltelivat. Tuo verkko sulki piiriinsä maiseman, ympäristön, kaikki — ihmisenkin, joka mielellään antautui sen saarrettavaksi ja nautti sanattomasti, olematta oikein selvillä itsestään ja ympäristöstään, — aivan kuin olisi sisällisesti häilynyt jossakin oudon ja selittämättömän vaiheilla.

Pohjoisessa rajoitti taivaanrantaa tuntureiden pitkä, katkeamaton ketju. Niitä kirkasti sama kellanhohteinen valo. Se oli vain vielä loistavampaa, kuin olisivat tunturit sielläkäsinkin olleet lähempänä aurinkoa, itse kirkkauden alkulähdettä.

Etelässä peittivät metsät taivaanrannan. Siellä se ei saanut sitä kuulakkuutta kuin vastakkaisella ilmansuunnalla. Se johtui siitä, että taivas, joka

pohjoisessa hohti läpikuultavankeltaisena, tummeni vähitellen etelää kohti.

Malmi-Muurman vetää ilmaa keuhkoihinsa. Pieni ja vähäpäätöinen oli ihminen tämän valtavan luonnon keskellä, vaikka hän suunnittelikin suuria.

Tässä hän nyt seisoi järkytettynä suuresta, mahtavasta näköalasta ja hänestä tuntui, kuin olisi hän Mooses, joka Neebon vuorelta katseli luvattua maata saamatta itse sinne tulla.

Hänkään ei saanut omistaa tätä erämaata. Hänhän oli tullut hävittämään sen rauhaa.

Malmi, malmi!

Malmi-Muurman panee lakin päähänsä ja istahtaa kivelle. Hän muistelee, kuinka hänet oli ensi kerran vallannut halu löytää malmia, kultaa.

Hän oli seisonut Bergenin lukion museohuoneessa muutamalla välitunnilla ja katsellut erään kaapin hyllyllä olevia kivenkappaleita. Opettaja oli näyttänyt niitä edellisellä tunnilla ja selittänyt, että ne oli löydetty vuoresta, kalliosta. Eräs koulun entinen oppilas, joka oli matkustanut Etelä-Amerikkaan ja ruvennut kullankaivajaksi, oli lähettänyt ne näytteiksi löydöistään. Muutaman kiven syrjässä oli ollut tulitikunpään kokoinen keltainen rae. »Se on kultaa», oli opettaja sanonut... »vuorikultaa». Ja sitä sanoessaan olivat hänen silmänsä oudosti leimahtaneet.

Sinä päivänä se oli vallannut hänet — tuo väkevä, voimakas intohimo. Opettajan silmissä leimahtanut valo oli syyttänyt samanlaisen hehkun hänen omis-

saan. Eikä ihme, sillä tuo Amerikkaan muuttanut koulun entinen oppilas oli ollut hänen nuorin setänsä. Kullan etsintähalu oli tosin aluksi jäänyt vain koulupojan kuvitteluksi, mutta — koska se kerran oli sukuperintöä, se ei ollut jättänyt häntä. Päinvastoin se oli pukeutunut koulupoikalle ominaisiin muotoihin: kesäretkeilyihin tuntu-reille, reppu selässä ja kuokka kainalossa — tavallinen perunakuokka. Paljon hän oli saanut pilkkaa osakseen niin toverien kuin tunturitalonpoikienkin taholta. Sille saattoi nyt aikamiehenä hymhättää, sillä se oli ollut perin hassua alusta loppuun saakka. Mutta — sittenkin ilmeni tuossa koulu-aikuisessa kultakuumeessa jotakin, jota ei sopinut halveksia: se oli into, palava, hehkuva into. Se sai talonpojatkin suhtautumaan häneen tavallisuudesta poikkeavalla tavalla: he tarjosivat hänelle työtä perunamaillaan. »Parempi käyttää tätä siihen tarkoitukseen, mihin se alunperin on aiottu», sanoivat he totisina, tarkastellen hänen kuokkansa terää, jonka kivet kesän pitkään olivat tylsytäneet. Mikäpä siinä. Hän kuokki perunoita. Mutta jokainen penkin päässä piilevä peruna oli hänen mielestään ollut kultakimpale, jonka hän iski päivänvaloon. Tyttö, joka kuokki penkkiä hänen vieressään ja jonka paimenmajassa hän oli syönyt viiliä, nauroi. Mutta kun hän hehkuvin silmin kääntyi tämän puoleen ja kellervää perunakasaa osoittaen huudahti: »Ajattelepas, että nuo tuossa olisivat kultaa!» oli tyttö käynyt vaka-

vaksi. »Keisarikruunut» olivat hänestäkin näytäneet kullalta. Hän oli köyhän torpparin tytär eikä hänellä ollut liikoja. Koulupojan puheet rikkaudesta saivat siis hänet hiljaa kyökkäsemään tämän rinnalla ja haaveilemaan kaikenmoista.

Malmi-Muurman naurahti. Tuo kaikki tuntui nyt hassunkuriselta, mutta — yhtä kaikki: sitä oli soma muistella. Tuo hänen suuri innostuksensa oli auttanut häntä suorittamaan ylioppilastutkinnon ja kestämään köyhyyden ja puutteet. Hänen vinttikamarinsa Oslossa¹ oli ollut sangen kurja, mutta mineralogia, jota hän pääaineenaan oli harrastanut, oli luonut sadunomaisen valon tuohon köyhään kammioon. Hän oli halunnut valmistautua perusteellisesti tulevaa elämänkutsusta varten. Tulevaisuudessa hän ei enää turvautuisi perunakuokkaan, vaan hankkisi timanttiporat ja kaikki kullankaivamiseen tarvittavat kojeet. Ja sitten ylimaihin taas! Hän hämmästyttäisi vielä maailmaa löydöillään.

Tutkinnot kuitenkin jäivät. Verissä poltteleva retkeilyhalu sai hänet lyömään kurssikirjat kiinni ja jättämään Kristiaanin. Hänellä oli tarpeeksi tietoja, mitä ammattiin tarvittiin. Pääasia vain, että löytyisi rahaa, pääomaa, millä alkaa. Ei kulu-
nut pitkää aikaa, ennenkuin hän sitäkin hankki. Hän nai rikkaan pankinjohtajan tyttären. Hänen silmänsä, nuo hehkuvat, omituiset silmät tekivät aivan vastustamattoman vaikutuksen. Sitäpaitsi

¹ Muuan Kristiaanin esikaupunki.

helisi hänen naurussaan kaikki tunturien kätkeytyt malmiaarteet. Se johtui sydäimestä, sanoivat ihmiset, ja sydämeen pankinjohtajan tytär juuri kiintyikin. Avioliitto ei kuitenkaan kestänyt kauan. Nuori rouva kuoli synnytykseen. Hän oli Jonnen äiti.

Nyt hän oli päässyt alkuun, kärsittyään tosin raskaan tappion. Hän oli kokeillut useammassakin paikassa Pohjois-Norjassa, mutta tuloksitta. Silloin hän oli heittänyt kullan ja ruvennut etsimään rautamalmia. Sillä alalla olivat onnistumisen mahdollisuudet suuremmat. Tehtyään eri valtauksia eri paikoissa Norjaa hän oli heittänyt ne ja siirtynyt Suomeen. Ja täällä hän nyt istui korkean tunturin laella katsellen valtakuntaansa.

Hänen korviinsa kantautui omituisesti helähtävä ääni, joka tuntui tulevan jostakin syvältä. Se oli metallinen, tumma ja kimmoisa ja se soinnahti heleästi keskellä erämaan hiljaisuutta. Malmi-Muurman silmäsi järvelle. Joutsenpari ui keskellä järven selkää sulavin, kepein vedoin.

Malmi-Muurmannin silmät säteilivät ja hänen rintansa paisui. Saattoi kuvitella, että tuo hänen äsken kuulemansa ääni tuli järven pohjasta, jossa lepäsi kaupunki malmikatuineen ja -taloineen. Jättiläiset olivat sen rakentaneet joskus muinaisuudessa. Heillä oli ollut täällä suuret sulatot, joissa he keittivät rautaa. He olivat ensimmäisinä löytäneet sen ja rakentaneet siitä kokonaisen kaupungin. Mutta kun ihminen, jota eivät enää tyy-

dyttäneet kiviaseet, oli tullut tänne metallin helinän houkuttelemana, he olivat upottaneet kaupunkinsa.

Joutsenet olivat kääntyneet järven vastakkaista kalliorantaa kohti. Pienet laineet karehtivat niiden kupeilla. Mutta jälkeensä ne jättivät kultaisen vanan, joka hehkui kuin sula metalli.

Malmi, malmi! Täällä... näissä tunteissa sitä löytyi. Kesäyö välkäytteli sitä joka taholta esiin. Sulaa malmia, harkoiksi valettua malmia! Tuo rantajuova kallion kyljessä muistutti teräsharkkoa, jonka yläpinta oli kirkas ja sileä... sinertävän kiiltävä, kun taas alapuoli oli ryhmyinen kuin epäonnistuneen valannan jäljiltä.

Alhaalta, tunturilaaksoista rupesi nousemaan usvaa. Se leijaili järven yli, peittäen hetkeksi joutsenet hänen näkyvistään. Kauempana soilla oli sumua enemmän. Ne kääriytyivät vähitellen kokonaan sen peittoon.

Sitä ei kuitenkaan kestänyt kauan. Aurinko rupesi kirkastumaan ja samassa virisi tuuli. Malmi-Muurman pani lakin päähänsä. Ylhäällä tuntui kolealta. Tuuli kuljetti hänen ohitsensa vaaleita sumuriekaleita, jotka huokuivat värisyttävää kylmyyttä. Malmi-Muurman halusi kuitenkin istua ja odottaa auringon kirkastumista.

Jo syntyi alhaalla järven yläpuolella liikettä. Usvaharsot rupesivat venymään ylöspäin, muodostaen kummännäköisiä ajailehtivia kielekkeitä. Oli kuin olisi joku näkymätön olento liidellyt jär-

ven pintaa pitkin ja puhaltanut usvan hajalle. Se oli tuuli.

Jo erottautui järvenpinta sumun läpi. Joutsenet olivat pysähtyneet kallioseinän suojaan. Ne kohotelivat siipiään saaden veden pärskymään ja päästelivät samalla metallilta helähtäviä ääniään.

Yht'äkkiä rupesi läheiseltä suolta kuulumaan outoa räminää. Tuntui, kuin olisi joku rämysyttännyt suurta kattilajoukkoa. Sankojen kirkkaampi kilinä sekaantui itse patojen synnyttämään rämeämpään ääneen. Ne olivat kurkia, jotka heräsivät aamu-unestaan, vastaten tällä hiukan arkipäiväisellä tavalla joutsenten juoksevaan lauluun.

Sumu hälveni. Auringon terä loisti taas kirkkaana. Malmi-Muurman tarkkasi seutua edessään. Se oli ihmeellisesti muuttunut.

Järvenpinnan rikkoi tuulenviri, hävittäen yks' kaks' sen äskeisen kultaisen kimmellyksen, joka kuin pakoon pyrkien karehti pitkin eteenpäin kiihtävien laineiden harjaa. Suo, joka värinsä puolesta oli äsken näyttänyt suaautuvan sitä reunustavaan metsään, oli saanut takaisin selvät rajansa. Siellä kimalteli ja loisteli nytkin, mutta se oli vain mättäiden kosteaa kiiltoa. Suon yläpuolella liiteli kurkiparvi pitkänä kiilana pohjoista kohti. Siellä matkasivat äskeiset rämysyttäjät uusille seuduille.

Nyt oli sumu täydellisesti haihtunut. Näköpiiri oli kirkas ja selvä. Saattoi asettaa kukkulat ja

tunturit paremmin paikoilleen kuin äsken. Saattoi todeta niiden nimet.

Siellä oli Kaamaslaki oikealla. Sen kupeet nehuivat auringon valossa. Näytti siltä, kuin olisi se antanut valomerkkejä naapureilleen, Seulakko-päälle ja Kiiluvaiselle. Samalla tavalla välkähtelivät niidenkin rinteet. Aurinko paistoi paasien kosteisiin kylkiin, jotka säteilivät kuin valtavat peilit.

Malmi-Muurman seurasi hartaana tätä värien vaihtelevaa leikkiä. Se oli oikullista ja yllätyksiä täynnä.

Hän muisti yht'äkkiä yhtiökumppaneitaan.

Nekin tuottivat hänelle yllätyksiä alinomaa. Milloin ne olivat innostuneita ja silloin tuli rahaa kuin tuhkaa. Milloin he taas yht'äkkiä selittämättömästi syystä kävivät pidättyviksi ja rupeivät vaatimaan näytteitä vuorilajeista. Niitä hän sai sitten kalkutella kaiket yöt ja toimittaa postiin. Kun hän vain olisi päässyt niille puhumaan!

Alkuhan oli aina hankalaa. Ei voinut niin äkkiä sanoa, mistä paikasta oli paras yrittää. Se oli yhtä epävarmaa kuin otaksuma, mikä väri seuraisi tuota sinertävää läikkää, joka nyt muodostui Kaamaslaen kupeelle. Voitiin väittää, että se oli sinipunerva... ja niin sen väriopin mukaan olisi pitänyt ollakin. Mutta eipäs... se olikin tummanpunainen, muuttuen yhä vaaleammaksi, kunnes se leimahti keltaiseksi, väräjöiden vielä kerran läpi kaikki spektrin eri värivivahdukset.

Ja nyt . . . nyt vasta oli koko tunturi kirkas. — — Sellaista oli myös malminetsijän työ . . . siinäkin oli omat yllätyksensä . . .

Malmi-Muurman on noussut seisomaan. Hän vetää keuhkonsa täyteen raikasta tunturi-ilmaa seuraten katseellaan puiden latvojen yllä lainehtivan kimmellyksen leikkiä. Se pakeni eteläistä taivaanrantaan kohti sitä mukaa kuta ylemmäs aurinko nousi. Se oli kaikki voittavan innostuksen säteilevä symboli. Samanlaisella innostuksella ryhtyisi hän taas työhönsä . . . tunkeutumaan tunturiin. Ja samoin kuin tuo valoalto etäisyyteen ehdittyään hulmahti takaisin yli laajan äänettömän erämaan kuin varmana lopullisesta voitostaan, — samoin julistaisi maine kerran koko maalle hänen löytönsä, hänen suunnattomat löytönsä. Ja vasta silloin olisi aika astua yhtiökumppanien keskelle ja lausua: Nyt juhlitaan!

Malmi-Muurman säpsähti. Tuntui, kuin olisivat linnut odottaneet, että hän ajatuksissaan ehtisi juuri tähän kohtaan, sillä samassa kajahti ilmoille niiden tuhatääninen laulu. Sävel monikirjava ja helkkyvä vyöryi laaksoja pitkin, kajahti tunturiseinämistä, humisi kuin tuuli yli korkeimpienkin huippujen. Koko luonto oli täynnä ääntä. Se levisi erämaan yli kuin lukemattomien hopeatiukusten soitto vaihtuen vuoroin mähtäväksi, avaruuksia vapisuttavaksi kuoroksi, vuoroin heiketen kuin rantaa vasten lyövän mainingin kohina.

Erämaa oli herännyt.

Malmi-Muurman seisoo tunturilla paljain päin, lakki kädessä ja kuuntelee laulua, joka raikuu hänen ympärillään. Se on Thule, äärimmäisen Pohjolan salamyhkäinen maa, joka tervehtii nousvaa päivää. Siihen kuoroon täytyi ihmisenkin yhtyä.

— Oi, Thule, tuntureitas
en kyllin kiittää voi!
Valolla yö ne verhoo
ja päivä purppuroi.
Kuvastuu keilahuiput
veen pintaan välkkyvään.
Oi, Thule, tänne, tänne
ma matkamies jo jään!

Oi, Thule, tuntureitas
ma palvon paljain päin!
Unohduin unten teille,
kun huippus kerta näin.
Lumoihis loihdittua
ei mailma nähdä saa.
Oi, Thule, täällä, täällä
Luvattu vain on maa!

Malmi-Muurman seisoo tunturilla paljain päin ja laulaa. Tuuli hulmuttaa hänen harmahtavaa tukkaansa. Hänen silmänsä säihkyvät. Totisesti! Hän ei ollutkaan mikään Mooses, joka Neebon vuorelta katseli luvattua maata saamatta itse sinne tulla. Hän ei ollut yhtään sen näköinen. Päinvastoin hän näytti mieheltä, joka aikoi rynnätä, valloittaa. Siis Joosua, ilmetty Joosua. Eivätkö tuolla Kiiluvaisen yläpuolella välkähdelleet auringonsäteet kuin pitkät säihkyvät säilät. Ja ne osoittivat pohjoista kohti... tuonne, missä

Siosjoki kapean nauhan kaltaisena kiersi sen toisella puolen kohoavaa Kumputunturia kuin mikäkin pikkuinen Jordan. Siellä, siellä oli hänen lopullinen päämääränsä, hänen suurin valtauksensa.

Yht'äkkiä tärisytti tienoota voimakas paukahdus. Se pani tunturit vapisemaan. Sen synnyttämä kaiku kiiri kauas kuin ukkosen jyminä, ponnahtaen moninkertaisena takaisin vuorten kallioseinistä.

Malmi-Muurman seisoo tunturin laella. Nyt on hänellä lakki päässä ja varsi on suoristautunut täyteen mittansa. Kasvoilla innostuksen hohde hän katselee sinnepäin, mistä paukahdus kajahti. Hän ei ole enää Joosua. Hän on Napoleon, joka katselee Austerlitzin taistelua. Suuret kallionjärkäleet hänen ympärillään ovat hänen esikuntansa. Kautta Jupiterin! Hänen miehensä aloitivat täsmälleen.

Hän silmää kelloa. Se oli yksi. Hän työskenteli nykyisin kahdella vuorolla. Piti nostaa kiveä ilmoille mahdollisimman suuret määrät. Siksi piti käyttää tarkkaan Lapin lyhyt kesä. Saattoihan kyllä toisinaan työskennellä myöhäiseen syksyynkin, vieläpä talvellakin. Mutta lumenluonti ja suojakatosten laitto nieli paljon varoja. Sen vuoksi hän oli ottanut käytäntöön nykyisen järjestelmän.

Hän antoi katseensa liukua yli seudun. Äsken hän oli tuntenut oman pienuutensa. Nyt hän taas tunsu voimansa ja mahtinsa... tunsu, mihin hän kykeni. Totisesti! Kaamaslaki ei jaksaisi

vastustaa hänen rynnäkköään. Sen täytyisi antautua. Ja sitten seuraisivat vuorossa muut, viimeksi Kumputunturi. Sen verran vain piti niissä ammuttaa, että valtaukset säilyivät. Mutta keran hän pommittaisi niitäkin dynamiitillaan samalla tavalla kuin nyt Kaamaslakea.

Hän tarkasteli tuntureita hallitsijan ilmein. Täällä hän seiso i auringon kirkkaasti heloittaessa, voimansa tunnossa ja mittasi erämaata katseellaan. Se oli kyllä laaja, suunnattoman laaja, mutta hän valloittaisi sen sittenkin.

Hänen silmänsä säihkyivät. Tuolla alempana tunturin rinteellä seiso i hänen rakennuttamiensa »tippejä», varppikasoja. Ne vartioitsivat kaivosuun aukkoa kuin kiviset jättiläiset. Tunturi oli laaja — olihan tämä hänen toiseksi suurin valtauksensa — ja kaivosaukko näytti myyrän kololta ympäristöön verrattuna. Mutta siitä kolosta hän, Malmi-Muurman, tunkeutuisi tunturiin ja toisi päivänvaloon, mitä sen kätöksä uinui.

Hän lähti kapuamaan tunturinrinnettä alas ja hänen sydämensä sykähti joka kerta, kun uusi paukahdus jymähti Kaamaslaesta.

Työpäivä oli alkanut.

III.

Ei ole Muurmannin Jonne tyytyväinen oloonsa. Hän kaipaa Norjaa, ennenkaikkea merta.

Hän ei voi käsittää, mitä varten isän piti venyä täällä tunturissa. Niin juuri — venyä. Se oli oikea sana ja sen oli Jonne kuullut Suomen-Huotarilta.

Hän oli kuullut paljon muutakin, — sellaista-kin, mistä säännöllisissä oloissa kasvanut kymmenvuotias poika ei tiedä vielä mitään. Työmiehet, jotka melkein poikkeuksetta olivat »lentojätkiä», juttelivat sangen avomielisesti. He eivät tulleet välittäneeksi, oliko poika saapuvilla vai ei; heidän mielestään hän kuului Malmi-Muurmannin inventarioon yhtä hyvin kuin porat, nostokoneet ja lapiot. Jonne telmi heidän parissaan sunnuntai-päivät. Silloin loikoiltiin tavallisesti pihanurmikolla ja jaariteltiin kaikenmoista. Eikä puoletkaan siitä, mitä miesjoukko lasketteli, olisi sopinut kymmenvuotiaan kuultavaksi.

Malmi-Muurman ei tästä mitään tiennyt. Hän istui kamarissaan kalkutellen kiviään ja hänen

ajatuksensa liitelivät mielikuvamaailmoissa. Hän oli auttamaton haaveilija, joka kasvatti poikaansa saduilla ja tarinoilla. Olisipa hän vain tiennyt, minkälaisia muotoja nämä tarinat Jonnen mielikuvituksessa saivat. Työmiesten siivottomat puheet panivat nuo satuhenkilöt liikkumaan ja toimimaan asioissa, joita isä olisi kauhistunut.

Silloinkuin hän — kaksi vuotta sitten — oli ensi kerran nähnyt Sabinan, ei hän ollut ymmärtänyt näin paljoa. Hän oli kyllä jo silloin kuullut yhtä ja toista, mutta tuo kaikki oli silloin vielä uinunut aavistelevana hänen sielussaan. Nyt hän ymmärsi enemmän. Moni hämärä seikka oli selvinnyt hänelle. Hän muisti, kuinka hän kerran oli potkaissut Sabinaa, joka nukkui hänen jalkopäässään — silloin, kun Sabina oli löydetty eksyneenä metsästä. Nyt hän ei enää potkinut; hän otti jo vyötäisiltä ja pyöritti ympäri.

Se häntä vain kummastutti, että Sabina pani vastaan. Hän oli yrittänyt kaksi eri kertaa, mutta kummallakin kerralla oli Sabina riistäytynyt irti ja katsonut häntä kauhistunein ilmein. »Se on syntiä», oli hän huudahtanut ja silloin oli Jonnestakin tuntunut, että se todella oli syntiä.

Mutta minkävuoksi Sabina sitten kertoi komeasta Maria Helenasta, joka meni naimisiin Töllin äijän kanssa? Eikö hän tiennyt, että Suomen-Huotari ja isän jätkät juttelivat sellaisesta aamusta iltaan, ja että se juuri oli niin jännittävää?

Malmi-Muurman ei siis tiennyt, minkälaisia vai-

kutteita hänen poikansa sai milt'ei jok'ikinen päivä. Kuten sanottu hän istui vain kamarissaan kalkutellen kiviään, joita milloin Suomen-Huotari, milloin joku muu miehistä sai kiikuttaa postiin.

Ei Jonne hyväksynyt isänsä puuhia. Hän nauroi makeasti, kun miehet naljailivat niillä. Ei hän huomannut sellaisessa mitään loukkaavaa. Hän oli vähitellen luisunut heidän joukkoonsa ja tunsii olevansa kotiutuneempi työmiesten pirtissä kuin isänsä työhuoneessa.

Tällä tavoin hän oppi suomen kahdessa vuodessa. Jokapäiväinen seurustelu miesten kanssa kehitti hänen kielitaitoaan yhä enemmän. Kun Suomen-Huotari kysyi häneltä: »Mikä se tästä meidän pikku patruunasta tulee?» vastasi Jonne: »Jätkä». Ja se oli hänestä mainiosti vastattu, koskapa miesjoukko otti sen vastaan kovalla naurunhohotuksella.

Mutta — vaikka hän olikin mitä suurimmassa määrässä alttiina työmiesten turmelevalle vaikutukselle, oli hänen pojansielussaan säilynyt joku kolkka koskemattomanakin. Se oli se, jossa asusivat hänen varhaisimman lapsuutensa muistot.

Äidistään hän ei muistanut mitään. Tämähän oli kuollut hänen syntyessään. Mutta sitävastoin muisti hän äidinisänsä kodin, jossa hän oli kasvanut seitsemänteen ikävuoteensa saakka.

Komea huvilaaa muistuttava rakennus korkean tunturin rinteellä oli selvästi piirtynyt hänen mieleensä. Tie sinne mutkitteli monissa käännteissä ja

sen varteen oli istutettu orapihlaja-aita. Alapuolella oli pieni kaupunki. Sen keskeltä kohosi kirkon torni ja sunnuntaiaamuisin kantautui kellojen soitto aivan selvästi avonaisesta ruokasalin ikkunasta sisään — samoin kuin arkina vintsikoneiden räminä, jota säesti lastaustyömiesten yksitoikkoisen laulu.

Hän oli toisinaan istunut pitkät hetket avonaisen ikkunan ääressä ja katsellut merta. Tyyneellä säällä se hohti niin merkillisen viheriänä, että sitä olisi luullut vastamaalatuksi avaraksi lattiaksi. Mutta eipäs. Sieltä porhalsi postilaiva vuonon suulta päin ja sen keula halkoili veden pintaa sangen sujuvasti. Silloin hänestä oli näytännyt, että se halkoi maalia, viheriänharmaata paksua maalia. Mutta sittenkään ei sen valkoiseen keulaan tarttunut mitään.

Välistä hän oli päässyt äidinisän kanssa satamaan ja he olivat nousseet laivaan. Äidinisä oli ollut koko kaupungin tuttu, laivankapteenien erikoisesti, ja häntä oli puhuteltu sangen ystävällisesti. »Vai tämä on Bernt Muurmannin poika.» »Mikä sinun nimesi on?» Häntä oli ujostuttanut. Kaikki ihmiset kysyivät nimeä. »No tuleeko sinusta malminetsijä?» Siihen oli ollut vielä vaikeampi vastata. Mutta olisivatpa he vain kysyneet, halusiko hän merelle, niin heti hän olisi vastannut myöntävästi.

Hän oli ensin ihmetellyt laivan outoa hajua. Se oli ollut niin erilaista kuin muualla . . . sellaista

lämmintä ja lievästi raukaisevaa, mutta kuitenkin sangen somaa. Kerran kun Suomen-Huotari paistoi vehnäsiä (sellainenkin harvinaisuus sattui toisinaan Tunturimajalla), oli hän tuntenut aivan saman hajun. Lämpimässä pirtissä leijaili rasvatujen peltien ja vasta uunista vedettyjen paistettujen vennästen tuoksu. Mutta sittenkään se ei ollut aivan samaa. Laivan tuoksussa oli jotakin erikoista. Mutta joka tapauksessa — tuo kerta oli tuonut hänen mieleensä tutun kaupungin sataman ja sen laituruissa pihisevän suuren valkoiseksi maalatun laivan, jonka keulassa seisoi korkeilla kullatuilla kirjaimilla: Helgeland.

Hän oli jo silloin osannut tavata.

Nämä muistot, hiukan hämäret ja hajanaiset, veivät Muurmannin Jonnen ihan toiseen maailmaan. Silloin häntä eivät huvittaneet miesten jaaritukset eivätkä heidän rivot sukkeluutensa. Niissä oli jotakin limaista, niljakasta... samanlaista kuin maneesissa, jonka äidinisä oli kerran vanginnut auskariin. Hän oli silloin ihailut sen keskellä loistavaa punaista täplää; se oli ollut hänen mielestään kaunis. Mutta nyt hänestä toisinaan tuntui, että se oli juuri se, josta Suomen-Huotari niin usein puhui: — himo. Hän ei oikein ymmärtänyt, mitä se oli, mutta joka kerta kun hän sen sanan kuuli, hän ajatteli maneesin punaista, veden alta kiiluvaa silmää.

Toisinaan häntä ihan pelotti, varsinkin syksyllä. Miehet kertoivat kummitusjuttuja pirtissä,

jossa räiskyi iloinen pystyvalkea. Silloin hänestä näytti, että ahjoksessa vongerteli maneetti. Puita nuoleskelevat tulenkielekkeet näyttivät sen jaloilta ja hehkuva hiili punaiselta silmältä. Ja kun hän hiipi isän luokse kamariin, missä tämä istui kynttilänpätkän ääressä kiviänsä kalkutellen, hän oli näkevinään maneetin pimeään välihuoneen nurkassa. Se tuli häntä kohti ojennellen lonkeroitaan ja sen punainen silmä loisti julmasti häntä vastaan. Silloin hänelle selveni, että Himo oli kummitus, joka tahtoi tehdä pahaa... niellä, kuristaa. Ja parahtaen hän pakeni isänsä turviin, joka kummastellen katseli vapisevaa poikaansa.

— Isä, tekeekö Himo pahaa? kysyi hän. Malmi-Muurman katseli ihmeissään poikaansa, jonka silmät hehkuivat kuumeisina. Hän ymmärsi, että miehet olivat taas jutelleet jotakin sopimatonta ja hän syöksyi pirttiin vasara kädessä kuin vihastunut Odin.

— Mite te taas teele lorva ja seikytte poika ihan höpperö?

Miehet katselivat ihmeissään vihastunutta isäntäänsä. Eivät he ymmärtäneet, mitä tämä tarkoitti.

— Kertto taas niite roskajuttu... senkin sikat!

Eivät he mitään roskajuttuja olleet kertoneet. Se kun Mäkelä vain oli muistellut, mitä hän keran näki Liikkuvan kiven maassa..

— Liikkuvan kiven maassa! Kylle mie näyttä senkin... Eikö te ymmärtä, ette juuri tuollainen juttu turmele poika?

Miehet olivat ymmällä. He olivat niin tottuneet siihen, että Jonne oli aina läsnä, etteivät he yhtään osanneet ottaa sitä huomioon. Sitäpaitsi he olivat toisinaan puhuneet paljon »rouvimpaa». Mutta kyllä he vasta pitäisivät varansa.

Ja siitä sai keskustelu uuden käänteen. Noista äskeisistä lavertelijoista ja roskan puhujista tuli yks' kaks' mitä kiivaimpia moraalifilosoofeja, jotka mitä monipuolisimmin valaisivat elämästä ote-
tuilla esimerkeillä, kuinka turmelevia sopimattomat puheet saattoivat olla. Kunnes joku heistä kertoi oikein rasvaisen esimerkin, jolle toiset yht' äkkiä räjähtivät nauramaan.

Sellaista oli elämä ja ympäristö Tunturimajalla, jossa Muurmanin Jonne oli seitsenvuotiaasta saakka elänyt. Ei siis ihme, että Malmi-Muurman rupesi vähitellen huomaamaan paikan sopimattomaksi kasvavalle pojalle. Mutta — mihinkä hän hänet lähettäisi? Appivanhempain luo hän ei halunnut häntä toimittaa. Poika olisi joutunut aivan liian kauas. Hän halusi pitää hänet lähetyvillään; hänhän aikoi kasvattaa hänestä malminetsijän, seuraajan itselleen. Sen vuoksi oli hyvä, että poika jo nuoresta tottuisi Lapin yksinäisyyteen eikä osaisi kaivata pois. Hän muisti omat vaikeutensa. Kuinka hankalalta hänestä alussa oli tuntunutkaan esim. vaatepäällä nukkuminen. Se oli ollut ihan tuskallista. Monen kuukauden kokemus ja harjaantuminen oli vaadittu, ennenkuin hän vähitellen oli tottunut. Nyt hän ei toisinaan

riisuutunut viikkokausiin. Talvisin se olisi ollutkin melkein mahdotonta, siksi hatara ja kylmä oli Tunturimaja. Hän halusi siis totuttaa poikansa, kasvattaa hänestä spartalaisen. Sitäpaitsi hän halusi itse häntä opettaa. Hän ei luottanut oikein nykyajan kouluihin.

Mutta — kuten sanottu — viime aikoina olivat hänen silmänsä ruvenneet aukenemaan. Hän oli huomannut, että jätkäseura oli pojalle kaikkea muuta kuin terveellistä. Tietysti ne kertoivat ja losottivat mitä hyvänsä... maailmanrannan kulurit. Ja tietysti poika kätki kaikki visusti muistiinsa. Olihan hän toisinaan kuullut tämän kiroilevan ja vielä tavalla, joka häntäkin, vanhaa kiertolaista kammoksutti. Keneltä poika sellaista oppi? Miehiltä tietysti.

Malmi-Muurman päätti lähettää poikansa Lunnasjärvelle joksikin aikaa. Lunnas-Amprun väki oli yksinkertaista ja hurskasta. Siellä ei poika ainakaan mitään sopimattomia kuulisi. Ja ajan oloon ehkä haihtuisi jätkäjoukon epäterveellinen vaikutus.

IV.

On paikallaan, mitä isoäiti sanoo, että Sabinaan on jäänyt metsien hiljaisuutta. Liekö se johtunut tuosta kaksi vuotta sitten sattuneesta eksymistapauksesta vai oliko se Sabinassa synnynnäistä, sitä ei isoäiti pystynyt ratkaisemaan. Joka tapauksessa hän on nyt hiljaisempi kuin ennen, kulkee unissaan, usein unohtuen pitkiksi ajoiksi lehmänhakuretkille. Mutta isoäiti ei tiedä, että Sabinassa uinunut taipumus mietiskelyyn ja omituisiin kuvitteluihin on vain päässyt oikeuksiinsa, löytänyt uomansa. Siitä tytön sisäänpäin kääntynyt katse ja hänen hiljainen olemuksensa. Äiti Karuliina tarkkaa häntä usein huolestuneena. Onko lapsi saanut vian käytyään manalaisten kaupungissa, vai mistä johtui hänen hillitty vaelluksensa. Mutta äidin kysymyksiin Sabina vastaa selvästi, katsoen samalla kirkkaasti silmiin. »Mie vain ajattelen», kuuluvat hänen sanansa. Sitä äiti ihmettelee. Ei hän muista kahdeksanvuotiaana vielä erikoi-

sempia ajatelleensa. Vain kerran papin käydessä hän oli jäänyt miettimään, mitä varten tämä sanoi: »No jaa, no jaa». Syömäänkin ruvetessaan sanoi: »No jaa» ja lopetettuaan ihan samoin. Oliko se jonkunlaista hyväksymisen ilmaisuja siitä, että hän ylimalkaan oli tyytyväinen oloonsa ja Siosjärven suureen pitäjään. Kirkkomiehet palatesaan juhannuskirkolta kotikyliinsä puhelivat: »No jaa». Niinpä se oli rovastikin taas saarnassaan sanonut. »No jaa, kyllä kai se tämä Johannes Kastaja oli profetoista suurin, koskapa itse elämän Herrakin oli antanut hänestä senkaltaisen todistuksen. No jaa, no jaa». — Sitä hän oli kerran pikkutyttönä miettinyt ja kerran kysynytkin isältään. »Se kun sillä vain on sellainen tapa». — »Eikö mahtane viimeisellä tuomiollakin sanoa: 'No jaa, no jaa, tässä sitä nyt olhaan ja . . . siosjärveläisistä suuremus osa'». Se oli isävanha sellainen leikkisä mies.

Mutta tämä Sabina . . . se oli muuttunut. »Ei minua mihkään vaivaa». Niinkuin ei vaivannutkaan . . . erikoisesti. Söi ja joi kuten ennenkin ja sanoi: »Jumalalle kiitos» ruualta päästyään. Teki työnsä säännöllisesti . . . metsäänkin lähti kuten ennenkin. Ei sanonut pelkäävänsä eksymistä. »Mie olin pieni silloin.» Herranen aika! Niinkuin hän nyt olisi jo suuri ollut. Vasta kahdeksanvuotias, mutta puhui kuin aikaihminen.

Mutta — jos Karuliina olisi kuunnellut syrjästä, mitä Sabina metsässä puheli, hän olisi kauhistu-

nut. Jutteli puille ja pensaille ja puhutteli kukkia kutakin nimeltään. Ei Karuliina olisi sellaista ymmärtänyt.

Muutenkaan ei Karuliina enää oikein tahtonut käsittää tätä nykyistä elämää. Kaikki oli muuttunut toisenlaiseksi kuin ennen. Ennen he olivat elelleet rauhassa täällä tunturin kolossa, tietämättä mitään suuren maailman tapahtumista. Heillä oli ollut oma maailmansa ja he olivat olleet oikein tyytyväisiä. Nyt oli jonkinlainen levottomuus vallannut heidät.

Sen näki Amprusta erikoisemmin selvästi. Ennen hän oli istunut pirtissä reenjalaspuuta veistellen setä Juhanin kertoessa lapsille satuja. Suuret lastut olivat lennelleet ympäri ja Sabina syötti niillä toisinaan takkaa, kun setä Juhani kertoi peikoista ja jättiläisistä. Hän oli sillä tavoin koettanut pitää todellisuudesta kiinni. Mutta nyt ei Amprulla ollut joutoa puhdetöihin. Yhdet ainoat jalaspuut hän oli viime talvena tehnyt. Mutta ei yhtään saavia eikä pyttyä ollut syntynyt. Ja ne kun olisivat olleet niin haluttua tavaraa. Nyt kului aika turhaan haaveiluun »tipeistä» ja rautateistä... ja malmirikkauksista. Niinkuin niistä olisi heille, köyhille tunturitalollisille, lähtenyt mitään iloa.

Toista olivat satuillat. Niistä oli ollut todellista iloa ja nautintoa.

Setä Juhani oli ollut näiden iltojen keskipiste. Hän oli palvellut monta vuotta renkinä kirkonkylän

voudilla. Voudin rouva lauloi soittokoneen säästyksellä, ja hyvällä laulukorvalla varustettu setä Juhani oli näpäntänyt muistiinsa suuren joukon mitä erilaatuisimpia herraslauluja. Lunnasjärven pirtissä ne oli esitetty monet monituiset kerrat... sellaiset kuin laulu »Kaaren Lintamuusta», joka hukutti itsensä tultuaan »viekkaasti vietellyksi». Ja kun lapset pyysivät kertomaan, sepitti setä Juhani noiden laulujen mukaan mitä ihmeellisimpiä kertomuksia prinseistä ja ritarilinoista, kuninkaista ja herttuista. Mitä he kaikki mahtoivat olla, sitä ei Karuliina jaksanut täysin käsittää. Mutta kun setä Juhani kertoi, muutti koko pirtti muotoaan. Siitä tuli avara linnansali, jossa he kaikki isä Amprusta alkaen näyttelivät jotakin eriskummallista osaa... kehräviä kuninkaan-tyttöä ja sen semmoisia.

Karuliina naurahti. Hän muisti, kuinka hänkin näin kehrätessään oli joutunut setä Juhaniin kertomusten lumoihin. Tämä esitti parast'aikaa kertomusta prinsessa Kunigundasta, joka kehräsi lankaa nunnanhuntua varten. Sabina kyseli, millainen hän oli, tuo prinsessa Kunigunda. Silloin keskeytti setä Juhani nikarruksensa ja viittasi häntä, Karuliinaa. »No niinkuin tuo äiti tuolla karsinan loukossa... kehräsi juuri samalla tapaa». Hän oli silloin punastunut hiukan ja hymähtänyt itseksensä. »No, olkoonpa sitten... moko-makin rinsessa.»

Karuliina muisteli kaipauksella näitä herttai-

sia, rauhallisia iltoja, jotka nyt näyttivät kokonaan loppuneen. Se oli kaikki tuon malmihomman syytä. Se tempasi setä Juhaninkin mukaansa. Paja oli jäänyt kylmille. Ei suuntautunut setä Juhanin kulku sinne niinkuin ennen. Puukot jäivät valmistamatta. Sabina kantoi metsästä löytämiään poronsarvia, mutta ei syntynyt tuppia enää niinkuin aikaisemmin. Aika kului ruperteluun Malmi-Muurmannin hommista ja niihin liittyvistä toiveista... milloin ei jompikumpi, setä Juhani tai Ampru sattunut saman herran asioille joko Kopsaan tahi Könkäälle.

Ei ollut Karuliina tyytyväinen nykyiseen elämään. Jotakin oli vinossa. Ennen oli oltu tyytyväisiä kaikki. Nyt välitteli setä Juhanikin opin puutetta. Hyvänen aika. Vaikka Karuliinan mielestä hänellä sitä oli enemmän kuin tarpeeksi. Mutta ei. Insinöörinä olisi setä Juhanin pitänyt muka olla. Olisi silloin muka maailma enemmän avoinna kuin nyt.

Karuliinan mielestä se oli liiaksikin. Ennen sai toki pitää maitonsa ja viilinsä itse. Nyt ne täytyi vieraalle syöttää. Tosi kyllä, että niistä sai rahaa, mutta ei se sittenkään Karuliinan mielestä vastannut sitä, että talossa oli olemista ja elämistä.

Ikkunan ohitse vilahtaa tumma hahmo. Karuliina vilkaisee pihalle. Malmi-Muurmanni... ja poika matkassa. Jo huomasi vieraat Amprukin, joka hakkasi puita rantteella.

Sabina, joka oli ojentanut äidilleen kehruu-

paloja kopasta, huomasi, että rukki pysähtyi. Mikä nyt tuli? Einän lanka ollut katkennut. Hän oli seurannut jännityksellä kenruupalojen liukumista langaksi ja odottanut, eikä äidiltä vahingossakaan menisi poikki. Toisinaan kun hän oikein kiinteästi ajatteli, oikein otsaansa rypistäen, että rukki kehräsi lankaa prinsessa Kunigundan huntuun, loppui lanka yht'äkkiä. Mutta se ei tietenkään johtunut siitä, että hän niin ajatteli, vaan siitä, ettei hän jännitykseltään joutanut ojentamaan uutta kehruupalaa, jolloin äidin oli pakko päästää langanpää irti.

Kuului kopinaa eteisestä. Ovi aukeni ja Malmi-Muurman poikineen työntyi sisään.

— Peivel! sanoi hän lyhyeen, karskiin tapaansa.

Karuliina vastasi tuskin kuuluvasti. Mutta Amprun kieli lauloi sitä vilkkaammin.

— Jo mie tuossa tiirailin, että kuka se... niin jo Muurmanni-herra itte... tuota... ja Jonnekin matkassa...

Muurman kätteli Karuliinaa, nipisti Sabinaa poskesta ja istahtaen penkille ryhtyi täyttämään piippuaan.

Nyt oli kysymys siitä, että Jonne jäisi Lunnasjärveen pariaksi kuukaudeksi. Siellä Tunturimajalla oli poika liaksi omissa hoteissaan; ei muita kuin jätkiä seurana. Ei kai Karuliina-rouvalla ollut mitään sitä vastaan? Maksettaisiin tietysti pojan ylöspito.

Karuliina nauroi rukin takana. Se oli tämä

Malmi-Muurmanni sellainen koiranleuka. Puhuteli häntäkin rouvaksi, vaikk'ei hän ollutkaan kuin uutistalokkaan akka. Mutta hienosti se puhui... ylöspidosta oikein. Niinkuin Lunnasjärvenässä olisi sellaisia voinut tarjota.

Mutta isä Ampru otti asian paljon vakavammalta kannalta. Häntä hiukan harmitti, ettei Karuliina osannut käyttäytyä. Istui siellä karsinan loukossa nauraen kuin mikäkin Saara, kun hänelle asiaa puhuttiin. Kyllähän se passasi. Antaa Jonne-herran jäädä vain. Kyllä sille ylöspidot laitettaisiin... sikäli kuin talossa varaa oli. Ja olihan sitä — Jumalan kiitos. Lehmä oli vast'ikään poikinut. Ternimaitoa saatiin. Laitettaisiin juustoja niin vietävästi.

Sovittiin siis, että Muurmannin Jonne jäisi Lunnasjärveen. Äiti Karuliina laittaisi vain kamarin kuntoon. Siellä oli vielä vanha harmonikkasänkykin, jonka Piise-hosmestari aikoinaan kuljetti tänne ja sitten jätti. Siinäpä passasi Jonnen köljöttää.

Muurmannin herra lähti ja Jonne jäi. Hänestä oli hauskaa tällainen vaihtelu. Olihan tämä sentään toisenlainen paikka kuin Tunturimaja ja täällä oli toisenlaisia ihmisiäkin... Sabinakin. Jonnehan tunsu hänet erinomaisen hyvin.

V.

Oli sentään Lunnasjärvellä yksi paikka, johon ei Malmi-Muurmannin puuhien aiheuttama levottomuus ollut päässyt tunkeutumaan. Se oli vanhan Tahvon pirtti pihan toisella puolen.

Se oli oikea tonttujen asunto, pikkuinen ja ahdas. Suuri luonnonkivistä kyhätty muuri vei enemmän kuin puolet huoneen pinta-alasta. Peräseinällä ikkunan edessä oli pöytä ja sen molemmin puolin sänky, isoisän ja isoäidin makuusijat. Sivuseinällä seisoivat kangaspuut. Niiden ja murrin väliin jäi vain kapea kuja, josta vain vaivoin pääsi perälle tunkeutumaan. Eikä perälläkään ollut sen tilavampaa. Mutta eivätpä vanhukset isoja tiloja kaivanneetkaan.

Orsi oli täynnä kuivamaan ripustettuja vasta-
valmistuneita huopatossuja. Niitä oli isompia ja pienempiä, joukossa hyvinkin pieniä. Iltahetkinä tuntui siltä, kuin olisi tonttujoukko riisunut tossut jaloistaan ja pujahtanut nukkumaan mikä

sängyn, mikä pöydän alle, mikä minnekin. Nuo kaksi piippua poittelevaa vanhusta olivat kuin heidän vanhempansa. Siksi iäkkäitä he olivat kumpikin.

Vanha Tahvo oli miehuusiässään paljon kulkenut. Hän tunsu Ruijan sangen tarkkaan. Hän oli näet Jäämerellä pyydystänyt liki parikymmentä vuotta, nähnyt myrskyn jos tyvenenkin. Olipa hän toisinaan palvelut renkinäkin jollakin Ruijan kauppialla kylästytyään alituisen veneessä keikkumiseen.

Ei ollut Ruija häntä erikoisemmin viehättänyt. Jos ei hänellä jo lähtiessään olisi ollut vakaata aietta perustaa uudistalo korpeen, hän kukaties olisi jo aikaisemmin palannut. Mutta vanha Tahvo oli jo nuoruudessaan peljännyt velkaa ja sen vuoksi hän oli päättänyt koota pääoman millä alkaa. Hitaasti se tosin oli karttunut, sillä ansiot olivat olleet pienet siihen maailman aikaan, — varsinkin jos ei pystynyt omaa venettä hankkimaan. Niin paljon oli Tahvo sentään ansainnut, että oli kolmenkymmenenviiden korvissa uskaltanut lähteä paluumatkalle mentyään sitä ennen naimisiin.

Hän oli nähnyt maailmaa tarpeekseen. Hän oli laskenut liinoja, ollut »höysmannina» eri pyytäjien veneissä ja työskennellyt valaiden »läkkäyspaikalla» Vesisaarella. Olipa hän jonkun aikaa pitänyt pikku kahvilaakin merimiehille ja kalastajille ja näppärä tarjoilija oli hänen vaimonsa Anna-

stiina ollut. Mutta maailman iloihin hän ei silti ollut isosti osaaottanut.

Kuten sanottu — hän oli siis nähnyt maailmaa tarpeekseen. Sen vuoksi hän ei ollut viitsinyt asettua Kopsaan, missä muuten hänen sukunsa asui, vaan oli muutamana päivänä lyönyt kontin selkäänsä, ottanut mukaan vaimonsa ja poikansa, joka silloin oli ollut yhdeksän vuoden vanha, ja painunut korpeen. Pilkoittaen puita kulkusuuntansa merkiksi hän oli päätynyt Lunnasjärven rannalle ja päättänyt asettua siihen.

Yhdessä vaimonsa kanssa hän oli ruvennut rakennuspuita kaatamaan. Siihen aikaan ei ollut vielä hosmestareita, ainoastaan metsäpäällysmiehiä, mutta paperit hän oli saanut uudistalolle. Papille hän oli sanonut menevänsä metsään ja rakentavansa sinne talon. Johon pappi oli huomauttanut, että 'mene vaan'. 'Sillä tavalla se on moni muukin mennyt ennen sinua.'

Talo oli kohonnut. Vuoden päästä he olivat saaneet muuttaa uuteen pirttiin, asuttuaan sitä ennen saunassa. Mutta vähitellen vuosien vierieissä oli asumusta täytynyt ruveta laajentamaan. Pirtin päähän oli pitänyt rakentaa hellalla varustettu keittiö, oikein herraskeittiö. Siinä oli useampi hosmestari vuosien kuluessa ruokiaan laitellut. Keittiön päähän oli vielä rakennettu vierashuone, jossa Amprun lasten mielestä oli maailman kaudneimmat seinäpaperit, oikein sellaiset ruusukiehkuraiset, jommoisia ei tavata edes pappiloista,

saatikka sitten muista taloista. Tahvo oli ne ker-
ran tuonut Könkäältä ja voudin rouvan kanssa
niitä oli yhdessä ihailtu.

Niin olivat vuodet vierineet. Vanhin poika
Ambrosius oli nainut lähimmästä väylänvarsi-
kylästä... samoihin aikoihin kuin vierashuone sai
koreat seinäpaperinsa. Karhunkaatajasukua oli
Amprun vaimo, ja hän oli ollut heti valmis lähte-
mään uljaalle metsämiehelle, joka isänsä kanssa
oli jo kaatanut kymmenkunta karhua. Ennen-
kuin vuosi oli umpeen kulunut, oli Karuliinalla
pienoinen tytär ja kolmas polvi aloitti elämänsä
kirkkaan tunturijärven rannalla.

Vanha Tahvo rakasti Lunnasjärveä. Sitä ympä-
röivät joka puolelta korkeat tunturit. Vuosisadasta
toiseen ne olivat katselleet kuvaansa erämaajärven
tyvenessä pinnassa, jonka tuulenviri vain harvoin
rikkoi. Vuosisadasta toiseen ne olivat vartioineet
järven hiljaista rauhaa. Harvoin osui sen rannalle
kulkijan jalka. Vain kontio saloa kierrellessään
sammutti janonsa sen kylmällä kaltiovedellä. Vain
hukka juoksi sen yli talviseen aikaan, kohoten sen
läntistä, jyrkkärinteistä rantaa ylös ja kätkeytyen
Kiiluvaistunturin lukuisiin luolakoihin. Joskus
halkoi hirvi, kiviön kruunupää, sen kirkasta
pintaa tai ui rantaruohikon katveessa sorsaparvi
poikineen. Ei muuta ääntä kuin purolohen pols-
kahdus sen niskalta lähtevässä koskessa tai jout-
senen heleä, juokseva joiunta, joka muistutti kel-
lon ääntä ja hukkui erämaan avaraan syliin. Ne

olivat ainoat merkit, joilla Luoja merkitsi ajan kulun. Sillä aurinko, joka kesäkuukausina vaelsi seudun yllä laskematta ollenkaan, osoitti pikemmin, että aika oli lakannut olemasta, kun ei päivä vaihtunutkaan yöksi. Ja talvella taas, sydänkuiden aikana retkeili kuu samoja reittejä, julistaen Lapin talviyön toivotonta pituutta. Ei tiettyyn silloin reenjalaksen jälki Seulakkopäällä moniin viikkoihin, sillä Lunnasjärvelle ei ollut kenelläkään asiaa. Vain huopatossu- ja juustokuorma vaelsi kerran talvessa yli tunturin ja silloin sai kahlauttaa hevosta maahan myöten.

Sellinen oli seutu, johon vanha Tahvo oli sydänjuuriaan myöten kiintynyt. Erämaan rauhaa ei häirinyt kukaan. Sillä ne muutamat metsänhoitajat, jotka joskus kesäisin käväisivät seudulla, hävisivät yhtä nopeasti kuin olivat tulleetkin.

Kunnes saapui Muurmanni, Malmi-Muurmanni ja kuin yhdellä iskulla rikkoi erämaan hiljaisen rauhan.

Vanha Tahvo vihasi Muurmannia. Hän ei voinut käsittää, mitä varten tämä oikein oli tullut. Malmia etsimään. Niin — Tahvokin kyllä uskoi, että tuntureissa löytyi sitä, löytyi oikein kosoltaikin. Mutta se oli vuorenhaltian omaisuutta, johon ei ihminen saanut kajota. Malmirikkauksiansa katsellessaan unohtivat haltiat ihmisen, jättäen hänet rauhassa elämään. Metallin kiilto huikaisi niiden silmät niin etteivät ne nähneet. Mutta nyt aiottiin herättää kaikki tunturin hal-

tiat ja saada kiviö riehuvia paholaisia täyteen. Ja tämä kaikki yhden hullun ihmisen päänäpiston vuoksi.

Vanha Tahvo istuu sängyn laidalla ja tuijottaa tuleen. Hänen mustat silmänsä hehkuvat. Huonosti olisi jo käynyt, jollei hän olisi loitsuillaan estänyt onnettomuuden tuloa. Kyllä hän vuorenväen tunsi. Niiden kanssa ei ollut leikkimistä.

Yöllä, kun talo nukkuu, kulkee vanha Tahvo ympäri loitsuja lukien. Hän kiertää asuinrakennuksen ja navetan, heinäladon ja saunan. Hän uskoo, että paha vaaniskelee ympärillä joka paikassa ja että sitä vastaan piti aina olla varuillaan. Ainoastaan, jos omasta lihasta ja verestä nousi paha, niin sitä vastaan hän oli voimaton. Ja vanha Tahvo uskoi, että vuorenväki, jonka Malmi-Muurmanni ammuskelullaan herätti, saattoi silläkin tavalla kostaa.

VI.

On kulunut kaksi vuotta edelläkerrotusta. Muurmannin Jonne on viettänyt kevätkappaleen Lunnasjärvellä isän ollessa »alhaalla». Työt Kaamaslaessa ovat olleet seisauksissa koko talven. Malmi-näytteet, joita oli viimeksi saatu, olivat olleet huonoja. Entiset yhtiökumppanit olivat luopuneet yrityksestä, joka näytti toivottomalta. Mutta nyt on Muurmannin herra löytänyt uusia yhtiökumppaneita, pari rikasta norjalaista. He ovat saapuneet hänen muassaan »ylös» paikan päällä todetakseen, minkä verran Malmi-Muurmannin puheissa oli perää.

Olihan niissä. Herrat olivat viikon ryskänneet tunturissa ja palanneet lauantai-illaksi Lunnasjärvelle. Malmi-Muurman halusi noutaa poikansa omaan taloonsa Kaamaslaen toiselle puolen.

Oli taas kerrankin elämää ja vilkkautta Amprun matalassa pirtissä. Ukko Tahvokin oli vääntäytynyt omalta puoleltaan etelän herroja tervehtele-

mään. Vanhuksen ilmestyminen herätti iloisuutta herrojen kesken... Malmi-Muurman oli kertonut, että vanhus oli suuri noita ja tietäjä.

Mitä vanha isäntä arveli heidän puuhistaan? Tulivatko onnistumaan?

Malmi-Muurman tulkitse kysymyksen vanhukselle. Tämä tuijotti hyvän aikaa lattiaan ennenkuin vastasi. Sitten hän kääntyi hitaasti Muurmannin puoleen, tarkasteli tätä pienillä ruskeilla silmillään, jotka tuuheiden kulmakarvain alta kiiltelivät kuin karhun silmät, ja vastasi yksikantaan:

— Maa pitää omansa, uskokaa, jos tahotte. Parasthaan se ei teille anna.

Mikä se parasta oli?

Malmi, oikea malmi. Eihän tähän saakka oltu saatu kuin pintaroskaa ja sehän ei kelvannut mihinkään.

Kyllä sekin kelpasi, kunhan vain saataisiin paremmat kulkuneuvot.

Siinäpä se oli — kulkuneuvot. Mutta näille maille ei Jumala ollut aikonutkaan sen parempia kulkuneuvoja kuin itse kunkin omat jalat. Niin oli hänkin paikalle tullut — omilla nappuloillaan ja niihin oli turvautuminen, jos mieli vaikka Kopsassa käydä.

Mutta nyt nosti Ampru ison hälinän. Isä se aina vänkäsi vastaan. Mitä — kun rakentavat rautatien, niin kyllähän silloin kannatti.

Tahvo-vanhus syikäisi halveksuvasti. Vai rautatien! Hmh! Pyörälle olivat panneet jo pojankin

pään. Tämä malmihomma oli ollut sitä vihoviimeistä maailman alusta asti. Eikö sitä oltu jo näillä kulmilla koettu? Paukuttivat tynämeeteilään hereille kaikki kivelion karhut, jotka vimmoissaan hyökkäsivät karjan kimppuun, repien uutistalokkaan viimeisenkin elatuksen avun. Viisi lehmää oli viime syksynkin kuluessa joutunut Kopsan tienoilla karhun kitaan. Ainoastaan Lunnasjärvi oli säästynyt tähän saakka.

— On tainnu Taffo tehne taikkatemppu? naureskeli Muurman.

— Vaikkapa oisinkin, vastasi tämä salaperäisenä.

Mutta Ampru oli kerran päässyt vauhtiin. Eiköhän ollut Jumalan meininki ja tarkoitus, että nämäkin seudut pääsisivät muun maailman yhteyteen? Malminetsintä se juuri avasi heillekin, lunnasjärveläisille, mahdollisuuksia parempaan toimentuloon. Palijouvuessa. Jollei muun vuoksi, niin viilin hakuun tulisivat ainakin — etelän herrat, — niillä kun siellä lannanmaassa oli jo jos jonkinlaiset maito- ja voimasiinit, jottei rehellistä viiliä enää missään.

— Juu... viilin hakku ne tule... etelän herrat. Siinä sinulla on oikee, Ambru. Viilin hakku on meekin tullu ja olis hyve, jos Karuliina panis pöythen juuri varssin.

— Näe nyt! sanoi Ampru isälleen. — Näe nyt! Seurasi yleinen nauru. Ruijan herrat nauroivat oikein sydämensä pohjasta. Ampru ei oikein

ymmärtänyt, mille ne nauroivat. Kaipa sille, että hän oli niin loistavasti voittanut väittelyssä. Ei hän ollutkaan niitä tyhmemyksiä, Ampru, huihai. Ei olisi Könkään voutikaan vieraaksi kutsunut, jos olisi tyhmänä pitänyt. Eikä olisi Siosjärven pappi makuuttanut häntä virkakonttoorinsa lattialla, jos hän ei miesten kanssa olisi puheissa pärjännyt. Hevonenkin vietiin talliin niinkuin suuren herran ja samassa ruokapöydässä hän oli syönyt rovastin ja ruustinnan kanssa, kuin olisi ollut mikäkin piispa.

Pirtin loukossa istuen oli Sabina kuunnellut miesten keskustelua. Ei hänkään ymmärtänyt isoisää, minkävuoksi tämä aina pilkkasi malmiherroja ja heidän puuhiaan. »Pahan ne tuovat mukanaan, lapsi... pahan», oli isoisä sanonut. »Katto etheesti vain!»

Sabina ei käsittänyt, mitä paha isoisä tarkoitti. Päinvastoin hänestä olisi ollut paha, jos Jonne olisi kokonaan muuttanut pois. Nytkin, kun tiesi hänen aamulla lähtevän, tuntui ikävältä. Heillä oli ollut hauska kevät. Yhdessä he olivat kulkeneet verkkoja kokemassa, isä kolmantena. Jonne oli saanut lainata isoisän tuumastukkia ja hän oli mitannut jokaisen siian ja harrin, pitäen niistä tarkkaa kirjaa. »Mie kirjoitan Kalastuslehtheen», oli Jonne sanonut. »Isäkin kirjoittaa tosinhaan, mutta hänellä ei ole tarkkoja mittoja; hän liioittelee ja hänelle

naurethaan. Mutta mie en kärsi, että minulle naurethaan.»

Niin oli Jonne puhunut ja pitänyt kirjaa kevään saaliista. Juhani-setä oli sitonut hänelle postipaperiarkeista erityisen päiväkirjan. Se oli Sabinan mielestä ihmeellinen laitos. Jonne kirjoitteli siihen muutakin kuin kaloista — hänestäkin. Muutamallakin sivulla seiso: »Lunnasjärven Sapina on maailman hauskin tyär. Kun mie tulen isoksi, mie nain hänet ja sitten mie rakennan huvilan Kaamaslaen huipulle ja siellä met sitten asuthaan yhdessä».

Sabinan sydänelässä sykähti. Hän oli usein ajatellut huvilaa Kaamaslaen huipulla. Se oli vain kovin korkealla. Hän ei ymmärtänyt, miten sinne vettä saataisiin. Kaivon rakentaminen oli yksi tärkeimpiä toimia taloa perustettaessa. Hän oli monesti kuullut isän matkamiehille kertovan, ettei heillä ollut oikein hyvää kaivon paikkaa. Piti kaivaa mahdottoman syvälle, ennenkuin vettä ilmestyi. Hän oli huomauttanut siitä Jonnelle, mutta tämä oli vastannut reippaasti: »Mie laitan vesijohon!»

Niin — ei Sabina sitä epäillyt. Jonne pystyi kaikkeen. Eikö hän ollut oppinut sauvomaankin jo neljä vuotta sitten. Ja ansanlaiton hän oppi käden käänteessä. Ei tarvinnut isän kuin kerran näyttää, niin jo heti osasi.

Siellä istui Jonne pöydän päässä herrojen kanssa ja söi suurella puulusikalla. Tuumastukin pää

pisti housunlahkeen sivutaskusta esiin niinkuin Suomen-Huotarillakin. Sen oli äiti saanut siihen neuloa muutamana iltana, kun isoisä oli luvannut tuumastukkinsa. Äiti oli kyllä vastustellut: »Mithään pappa sanoo?» »Pappa ei sano mithään, neulokaa vain, täti». Hän kutsui äitiä tädiksi ja sekin tuntui Sabinasta somalta. Äidin kalpeat posket aina hiukan punehtuivat. Niin oli äiti neulonut Jonnelle taskun ja tämä oli ollut tyytyväinen.

Herrat keskustelivat ruijaksi. Jonnekin sanoi aina jonkin sanan ja silloinkos toiset nauroivat. Hänen äänensä muuttui vain niin kumman laulavaksi, että Sabinan piti oikein kurkottaa nähdäkseen, oliko se todellakin Jonne, joka noin puhui. Oli kyllä. Hän nuoli parast'aikaa lusikkaansa, selittäen jotakin isälleen ja nauraen samalla kertaa.

— Eikö nuollakin lusikka aina syönnin jälkheen? kysäisi Jonne äkkiä, kääntyen Sabinan puoleen.

Sabinaa ujosutti. Mitä hän nyt vastaisi? Jonne oli selittänyt, ettei herroissa nuoltu, mutta nuoleminen oli hänestäkin kaikkein mukavin ja yksinkertaisin keino.

— Ei ne herroissa nuole, vastasi Sabina ujosellen.

— Kuulepa nyt, mite Sabinakin sanoo, huomautti vanha Muurmanni.

— Älkhööt! Miepä en rupeakhaan herraksi.

Malmi-Muurman tulkitsi pojan vastauksen vieraille. Nämä nauroivat, silmäten tuontuostakin

loukossa istuvaa Sabinaa. Tätä hävetti ja ujostutti tavattomasti.

— S' oon mies, joka lusikkansa nuolee eikä jätä sitä toisten pestäväksi, lausui vanha Tahvo verkalleen, työntyen pirtistä ulos.

— Kuulepas, mitä Sabinan ukki sanoo ja hän on senthään vanha mies, lausui Jonne, pistäen lusikkansa seinänrakoon, missä hän oli sitä koko kevään säilyttänyt.

— No niin ... no niin... Malmi-Muurman oli taas juttuamassa vieraittensa kanssa. Hän selitti ja viittoili, otti välistä taskustaan muistikirjan ja puhui, puhui herkeämättä. Lopuksi hän asetti silmälasit nenälleen ja selitti oikein olan takaa.

— Ambru lehte meille huomen oppaks Kiimaspee. Neme härra epeile, ettei sinne kannatta männä. Mutta mie näyttä, ette kannatta.

— Mihinkäs mie jään? kysyi Jonne silmät pyöreinä.

— Sie jee tenne viele viikko. Seuraava sunnuntai oppasta Juhu Lunnasjervi sinut Tunturimaja.

Jonne hypähti haltioissaan pöydän päästä.

— Hei, Sabina, minun ei tarvitsekhaan lähteä! Saamme vielä pyytää kaloja ja mitata ne yhessä.

— Mitata? Mite sie mitta?

— Kaloja ... siikoja ja harria. Mie ole mitannut jokhaisen kalan, jonka olemme kevhäällä saanheet, ja pannut kirjhaan.

— No, siehän ... mitä vartte?

— Mie kirjoitan Kalastuslehtheen.

— Sie!

Malmi-Muurman rupesi nauramaan ja tulkitsi pojan vastauksen vierailleen.

Nämäkin nauroivat aluksi, mutta sitten kävi toinen äkkiä vakavaksi. Jonne sai käskyn tuoda esiin päiväkirjansa.

Mutta kaikkein hämmästykseksi poika jyrkästi kieltäytyi.

Malmi-Muurman katseli häntä vihaisena.

— Etkö aio tottele?

— En!

— Mitte ihme?

Malmi-Muurman nousi uhkaavana.

— Mäne hetti hakkema peivekirja, ette härrat saa nehde. He ovat siitte intresseerattu.

Pirtissä oli syntynyt syvä hiljaisuus. Kaikki katseet olivat suunnatut tuohon isokasvuiseen poikaan, joka korviaan myöten punaisena seisoi keskellä lattiaa uhmaten isäänsä katseellaan. Pojan sydämessä kohotti ensi kertaa päätänsä ajatus, että hän nyt oli puolustamassa jotakin, joka kuului yksinomaan hänelle. Hän oli kirjoitellut päiväkirjaansa joukon kauniita asioita Sabinasta ja itsestään eikä halunnut niitä vieraiden silmien katseltaviksi.

Sabinakin oli käynyt kalpeaksi kuullessaan vanhan Muurmannin käskyn. Hän oli ihan säikähtänyt. Hänestä oli tuntunut, kuin olisi häntä vaadittu riisuutumaan alasti noiden outojen herrojen

edessä. Hän ei ollut osannut aavistaakaan, että heidän yhteisiä pikku salaisuuksiaan uhkaksi mikään vaara. Lapsensydämessään hän ihaili Jonnea, joka seisoj tuossa valmiina uhmaamaan vaikka koko maailmaa hänen puolestaan. Tänä hetkenä näytti Jonne hänestä suurenmoiselta. Hänen tunne-elämänsä oli varhain kehittynyt. Ensimmäinen lujan kiintymyksen oras pisti päänsä esiin hänen pikku sydämessään.

Malmi-Muurman astui uhkaavana poikaansa kohti, tarttui tätä niskaan ja talutti ovelle. Poika pani ensin vastaan, mutta taipui sitten.

— Sie mäne kammaris, mörisi isä, — etke neytte itses ennen aamu. Ja huomen varhhain lehte Juhu Lunnasjervi viemmä sinu Tunturimaja.

Kaikki olivat hämmästyksissään.

— Mikä poikaan meni? kysyi toinen vieraista — sama, joka oli halunnut nähdä päiväkirjaa.

Vanha Muurman huitaisi kädellään.

— Muurmannien itsepäisyys istuu hänessä, mutta minä hänet kyllä pehmitän.

Hän vilkaisi kuin moittien nurkkaan väin, missä Sabina istui. Tämä tunsu sen ja rupesi avuttoman näköisenä nyppimään esiliinansa nurkkaa.

Ampru-isä ja Karuliina-äiti eivät ymmärtäneet tästä kaikesta mitään. He olivat vain käsittäneet, että jotakin oli tapahtunut, mutta mitä, tämä meni yli heidän ymmärryksensä. Sabina näytti käsittäneen enemmän, koskapa allapäin hiipi pirstistä ulos. Sabina oli sellainen käsittämätön

olento, jota eivät omat vanhempansakaan aina ymmärtäneet. Äiti Karuliina heitti huolestuneen katseen hänen jälkeensä, otti rukkinsa ja rupesi kehräämään. Herrat syventyivät asioihinsa omalla kielellään. Ampru istui penkillä, kaivellen piip-punsa koppaa ja tuijotellen tylsänä eteensä.

Mutta eteisessä kamarin oven takana seisoi Sabina ja kuiski oven halkeamasta:

— Jonne, älä sie ole pahoillas! Eivätpä saan-heet sitä.

Kamarista kuului kolinaa ja vihaista ähkimistä. Sitten kuulosti, kuin olisi jotakin revitty kappa-leiksi.

Sabina hätääntyi.

— Jonne, älä sie revi päiväkirjhaa! huudahti hän epätoivoisena. Hän oli viime aikoina ruvennut ahkerasti harjoittelemaan kirjoitusta ja hän oli toivonut pian voivansa omin silmin lukea, mitä Jonnen kaikki kauniit koukerot merkitsivät.

Mutta kamarista kuului tukahutettu nyyhkytys. Siellä Muurmannin Jonne itki.

Sabinankin silmät täytyivät kyynelillä. Hän juoksi navettaan ja itki siellä, itki niin, että hento ruumis vavahteli. Hän oli kokenut ensimmäisen suuren pettymyksen elämässään. Jonnen päiväkirja oli merkinnyt hänelle sadun suurta, sala-peräistä aarretta, jonka omistaminen oli jo kangastanut hänelle samanlaista iloa tuottavana kuin joulun odotus. Silloin laittoi setä Juhani oljenkorsista »himmelin» pirtin kattoon ja riutuvan

takkatulen hohteessa kuulsivat korret kuin hienot kultapuikot. Kerran oli pikkuveli vahingossa hui-
taissut suksisauvalla himmelin rikki. Silloin hän
oli itkenyt katkerasti. Nyt oli Jonne repinyt päivä-
kirjan ja se koski yhtä kipeästi, melkein kipe-
ämmin.

VII.

Hankien alla kaikkialla soi ja soi vaan.

Se on mitä ihmeellisintä soittoa, sellaista, jota kuulee vain huhtikuisena yönä, — silloin, kun lumi sulaa ja kevät saapuu Lappiin.

Kelloja, kulkusia, syvää, sointuvaa kuminaa. Hankien alla muodostuneet pienet purot lirittävät kuin leivoset. Ne juoksevat kuin hiiret lumenalaisissa käytävissään hakien ojaa, puroa, joka pauhaa tuolla keskellä aapaa kuin pienoinen koski.

Pienet purot ujeltavat iloissaan. Nuo auringon henkiin hautomat myyränpojat juoksevat ja kiemurtelevat päästäkseen pakoon laajaa valkoista kattoa, joka niitä painaa. Yks' kaks' sulkee suuri, viheriänkeltainen möhkäle niiden tien.

Pikku purot hyökkäävät sitä vastaan, niillä on kiire. Edessäpäin, jossakin lähellä laulaa suoniityn oja kuin mikäkin humalainen. Sille on kevät noussut päähän, ja se solisee voimakkaasti aivan kuin se huutaisi: »Katsokaapa minua! Enkö olekin jo aika kurkkio?»

Pikku purot ryntäävät jäämöykkyä vastaan. Mikä itsepintainen pahkula se oli, joka ei antanut tietä? No niin... kyllä heillä oli keinoja. Kun ei antanut, niin ei antanut. Kyllä pikku purot aina selvisivät.

Yksi puikahti pahkulan alitse, toinen kaivoi itselleen käytävän sen sivuitse — ja nyt alkoi taas sama iloinen pulitus, joka yhteisen neuvottelun aikana oli hetkeksi vaiennut. Sehän oli jäätynyt jäkälälimppu, saman miehen pudottama, joka nyt seisoi tuossa tienkengällä poroineen ja kallellaan olevine heinähäkkeineen.

Se oli Lunnas-Ampru, joka palasi heinännou-nista. Päivällä pudottivat jo tiet, joten jängille oli aivan mahdoton päästä. Yöllä saattoi sentään paremmin kulkea.

Ympärillä humahteli omituisesti. Siellä hanki painui alas kuin voimattomuudessaan hiljaa huokailleen. Se ei kestäisi enää monta päivää. Ainoastaan tienkenkä oli vielä kova. Se yksin aikoi uhmata kevään tuloa.

Metsässä jängän reunalla risehti. Kuului heikkoja humahduksia, kuin olisi joku pehmeästi hypännyt hankeen. Lunta putoili puiden oksilta.

Ylhäältä kuului ronkkuvia ääniä. Ampru töl-listeli sinnepäin. Kurkiparvi lensi pitkänä kii-lana pohjoista kohti.

Kronk, kronk! Kesä se tuli... ihan vängällä.

Kurkiparvi painui pohjoiseen. Sinne se lensi kohti Kaamaslakea. Siellä olikin nyt koko talven

vallinnut hiiskahtamaton hiljaisuus. Ei ollut yhtään paukahdusta kuulunut. Rahoja säästeli Malmi-Muurmanni . . .

Ampru kuunteli purojen solinaa ja hankien humahtelua. Jostakin kauempaa kantautui hänen korviinsa teeren kukerrus. Niin surrasi kuin vipukoneen hihna Muurmannin louhoksella.

Nämä olivat pettämättömiä merkkejä poraustöiden alkamisesta.

Ampru oli jo tottunut siihen, että kesän tullen alkoi jyminä. Häntä se ei enää oudostuttanut. Tulihan Muurmannin mukana rautatie ja paremmat elämisen ehdot. Ei tarvitseisi hänenkään enää porolla heiniä kiskottaa. Saisi lyödä junaan ja sanoa junankuljettajalle, että »tipautahhan nämä sinne navetan nurkalle . . .»

Mutta — merkkillistä, kuinka näillä avaroilla jängillä, missä kevätuuhi hulmahteli, tuntui toisinaan vieraalta koko Malmi-Muurmannin puuha. Niinkuin nytkin. Isä-ukko oli sittenkin oikeassa. Tyytymättömyyttä siitä vain seuraisi . . . ja oli jo seurannutkin.

Nyt tuntui Amprusta tuskalliselta ajatella, että kuukauden päästä alkaisi taas entinen jyminä. Ja tätä tuskallisuuden tuntoa lisäsi vielä se seikka, että hän luultavasti silloin taas muuttaisi mieltään . . .

Hän lähti taluttamaan heinäraitoaan. Tämä se oli oikea erämaan juna mies kulki edellä ja porot seurasivat perässä nilkat naksuen. Ei

tässä tarvittu rautateitä... Kovempi tienkenkä vain, niin jo huilasi.

Ampru silmäsi taaksensa. Hei, niin heilahtelivat heinähäkit kuin vaunut ikään, Muurmanni oli kertonut, että junan perässä kulki vaunuja... sellaisia kuin tavallisen kokoinen talo. Niiden sisällä istuivat ihmiset ja sitte mentiin.

Jopa vain. Mentiin sitä muutenkin, vaikka ei ollutkaan junia eikä vaunuja... tavalliset heinäkelkat vain ja porot vatureina.

Häntä oikein nauratti. Lunnas-Amprun juna! Siitäpä sopi Karuliinalle kotona kertoa.

Mutta — nyt tuli ylipääsemätön paikka. Suo-oja oli paisunut äyräittänsä yli ja levinnyt tavattomasti. Metrittäin se oli sulattanut lunta laidoiltaan ja katkaissut tienkengän poikki.

Sen yli oli vaikea päästä. Ja mennessä se oli ollut vielä hiljaa lirisevä puro.

Ampru tutkii tilannetta. Jopas sattui... Ihan varmaan siinä kaatuisivat häkit. Ja miten ihmeen tavalla hän yksin selviäisi?

Ei auttanut kuitenkaan muu kuin yrittää, kävi sitten kuinka hyvänsä. Katsellessa ja tuumiessa työnsi aapa vain uutta vettä »väylään». Olipas se nyt muka kokokin porho!

Hän kahlasi veteen ja kiskoi poroa perässään. Eläin harasi vastaan. Sitä peloitti tuo mustana pauhaava suo-oja. Mutta Ampru ei antanut perään. Koranus! Eikö aikonut tulla? Mikäs se porolla... kasteli vain karvakoipensa. Toista se oli hänellä,

jonka saappaan suusta kylmä vesi holotti sisään niin että pohkeita vihloi.

Peijakas! Olisi nyt saanut olla rautatie.

Häntä suututti ja nauratti yhtä aikaa. Nauratti tuo äskeinen kuvittelunsa junasta. Mokokakin...! Tässä tarpoi nyt »juna», »veturi» veden vallassa ja tuolla takana rimpuulivat »vaunut» vastaan.

— Hös! Mitäs siinä? Ettekö aio tulla?

Ampru seisoj ojassa reisiään myöten. Pahus sentään. Tässähän sai ihan kuolemantaudin.

Hän tempaisi hihnasta ja etumainen poro porhalsi ojaan. Vesi pärskyi korkealle, heinähäkki heilahteli arveluttavasti. Kunhan ei vain kaatuisi..

Etumainen poro oli saanut etukoparansa tielle, mutta kelkan jalas oli tarttunut ojan reunaan. Poro koetti nykiä ja tempoa, mutta kelkka ei vain irtaantunut. Keskellä ojaa makaava heinähäkki muodosti sopivan padon ja vesi rupesi arveluttavasti nousemaan.

Kyllä tämä nyt...! Kiusoja niitä oli kiviön asukkaalla... oli... oli. Kun nyt näin...

Amprun saappaissa hölttäsi vesi, mutta hän ei nyt joutanut sitä ajattelemaan. Piti koettaa saada kelkka tielle....

Hän tarttui jalaksiin ja tempaisi voimainsa takaa. Jo nousi kuorma. Mutta juuri kun hän oli sen saamaisillaan kuiville, tempasi jäljessä tuleva poro kelkan jalakseen kiinnitettyä hihnaansa ja heinäkuorma meni nurin.

Kirous ja kadotus! Ampru silmäsi epätoivoisena ympärilleen ja häneltä oli päästä itku. Tässä nyt oltiin. Jalkoja paleli, leuat rupesivat loukkua lyömään ja viisi poroa seisoj vielä ojan toisella rannalla.

Mutta samassa tuli apua. Malmi-Muurman, joka oli ollut teeren soitimella jängän rannassa, oli huomannut Amprun hädän. Hän riensi juoksu-jalkaa apuun.

— Johan nyt kevi hullu! huusi hän jo kaukaa.

— Niin... kaatui heinäkelkka.

— Ele huoli, kyllä met teste perje.

Malmi-Muurman hyppäsi ojaan ja kahlasi urhoollisesti yli. Vesi virtasi saappaisiin, mutta hän ei näyttänyt siitä välittävän.

— Muurmanni-herra kastelee nyt ittensä, huomautti Ampru kuin anteeksipyytäen.

Hän seisoj keskellä ojaa ja nosti heinähäkin pystyyn. Sitä tehdessä hänen täytyi kyykistyä, jolloin vesi nousi melkein hartioihin saakka.

— Paha paikka sie yritti yli.

Niinpä niin... mutta kun ei parempaa ollut.

Puolisen tuntia ponnisteltua olivat kelkat onnellisesti yli. Mutta — miehet olivat ihan märkiä. Ampru hytisi vilusta eikä ollut Malmi-Muurman-ninkaan laita juuri parempi.

— Nyt jouttu yli jenge ja metsen reuna tehde tultta, komensi Malmi-Muurman. Se oli hän, joka nyt otti johdon.

Ampru hölkkäsi saappaat vettä puolillaan ja

Malmi-Muurman peloitteli poroja perästä käsin. Hetkinen vain, niin jo oltiin metsässä.

Ampru ryhtyi kiireen kaupalla tekemään tulta. Pian roihusikin iloinen nuotio ja molemmat miehet hyppivät paljain säärin tulen ympärillä.

Vaatteet väännettiin kuiviksi. Pahinta oli se, että Malmi-Muurmannilta oli kastunut paitakin. Ei auttanut muu kuin riisua se pois ja panna kuivamaan. Ampru antoi lapintakkinsa Malmi-Muurmannille.

— Ele huoli... miula on lemmin aine laukkuksa, sanoi Muurman, kaivaen esille alumiinisen taskumatin. — Ryyppä tosti, Ampru, niin peese sulama.

Ampru ryyppäsi ja hänen ruumiissaan rupesi niin somasti kiertelemään. Varsinkin sydänalan paikkeilla. Oli Ampru ennenkin tulijuomaa maistanut, mutta ei vielä koskaan näin hyvää.

— Taitaa olla kolomen tähän haaparantalaista?

— En tiede, mut Helsinki mie sen ostis kun viime kertta kevi.

Joopa joo... Helsingistä tietysti. Amprulla rupesi jo menemään päähän. Se Helsingihän se oli Suomen pääkaupunki? Häijy, kun saisi keran siellä käydä.

Mikäpä siinä. Kyllähän sinne pääsi. Ajoi Ristiniemelle ja nousi siellä junaan. Kyllä se veti.

Tosi! Se poika se kyllä veti. Mutta kovin oli pitkä matka Ristiniemelle, että ihan noin hevo-

sella turhanpäiten. Mutta — junalla... sillähän sitä kyllä... Ka se.

— Lehte miun kans yhte matka. Lehte minu kyytti.

Ampru innostui. Oli tämä Malmi-Muurmanni sentään mukava mies. Helsinkinkiin lupasi ilman muuta. Joo... miksi ei. Mikäpä se siinä, kun olisi opas mies matkassa. Kyllähän siellä passaisi...

— Annahan vielä, Muurmanni-herra... tuntuu hiukan kylmäävän.

Malmi-Muurmannia nauratti. Heikkopa oli Ampru, kun kaksi ryyppyä päähän nousi. Mutta, jos sitä hyvinkin kylmäsi, niin täytyi kai antaa.

Hän ojensi Amprulle taskumatin tulen yli.

— Älä sie tulen yli... penäsi tämä... meistä tulee vihamiehet. — Kas näin, jatkoi hän koukistaen käsivartensa nuotion takaa taskumattia vastaanottamaan.

He ryyppäsivät taskumatin tyhjäksi. Ampru tassutteli tulen ympärillä nostellen jalkojaan kuin vikuri hevonen. Hänellä oli niin tavattoman hyvä olla. Malmi-Muurmannin juoma lämmitti... lämmitti ihan ihmeellisesti. Hän istahti kannolle tulen ääreen ja rupesi juttelemaan:

— Meiltä tet saatte maitoa ja voita ja ryynitavaraa. Niitä onkin taas riisi- ja kauranryyniä niin vietävästi. Puoli säkkiä kumpiakkin toi setä Juhani viikko sitten Könkhäältä. Ajatelthiin Muurmanni-herrankin varaa.

Malmi-Muurman hymähti. Vai puoli säkkiä.

Hänellä oli puolikymmentä kokonaista säkkiä kumpiakin, mutta hän ei siitä virkkanut mitään. Hän ymmärsi, että kun hänen joskus hätätilassa oli täytynyt ostaa Lunnasjärveltä jokunen kilo, niin Ampru luuli heidän hänen varassaan elävän.

— Hyve on, virkahti hän vain.

— Joo, meiltä saa, kehuskeli Ampru. — Meiltä saa mitä ihmisen mieli tekhee... juustoja ja leipää... piimää ja huopatossuja... mitä vain. Se on isäukko maailman parhamus tossujen tekijä.

Kyllä vain. Ukin tekemät tossut oli hänelläkin, Malmi-Muurmannilla. Tuossa kuivuivat kannon nokassa.

Ampru otti käteensä toisen Malmi-Muurmannin tossuista.

— Joo... se on sitten kenkä, joka kestää ja pitää lämmintä. Jos ei nyt suoraa päätä pudonnut sulaan, niin kuin he äsken. Siinä ei kestänyt mikään... ei hapriikin kenkäkään. Mutta — jos ei kastunut... niin jo. Siosjärven rovastikin käytti aina ukin tekemiä tossuja... ja Könkään vallesmanni ja vouti. Olipa niitä lähetetty alaskin... Ristiniemelle... Muuan rautatieherrakin kuului käyttävän.

Mikäpäs siinä. Hyviähän ne olivat.

Joo... hyviä. Kelpasi sen Ristiniemen rautatieherrankin junia lähetellä ukin tekemät huopatosset jalassa... Ei palellut. Mutta... tuota... se junanlähetys. Muurmanni-herra oli puhunut

siitä kerran. Tuota... käden pyörittämistäkö se totteli?

Niin... sillä tavalla ne tekivät Ruotsissa ja Norjassa... piirsivät rengasta ilmaan... milloin myötä- milloin vastapäivään... sen mukaan kuin kulloinkin tahtoivat eteen- tai taaksepäin.

Malmi-Muurman näytti.

Saakuri! Tuo nyt ei ollut konsti eikä mikään. Kyllä hänkin, Ampru, sen osasi.

Ja pyörittäen kättään vuoroin oikeaan, vuoroin vasempaan, näytti Ampru kerrassaan mahtavalta.

Hän oli nimittäin aikonut hakea tatsuunan hoitajan paikkaa, sillä Lunnasjärvelle tulisi tietysti sellainen. Siksi hän kysyi, jotta olisi kaikki selvillä, kun kerran rautatie valmistuisi.

Malmi-Muurman vaipui mietteisiinsä. Sellaisia ne olivat nämä yksinkertaiset sielut... ottivat kaiken ihan kirjaimellisesti. Hän oli kyllä puhunut rautatiestä — eikä hänkään pitänyt mahdottomana, etteikö se joskus näillekin seu-duille tulisi. Varsinkin, jos malmia rupeaisi enem-mälti löytymään. Mutta ei hän luonnollisesti ollut hetkeäkään ajatellut Amprua asemapäälliköksi.

Mutta Ampru oli päässyt vauhtiin. Peijakas sentään! Ei tarvitseisi heidänkään Muurmanniherran kanssa täällä metsässä kyyköttää paljain säärin kuin mitkäkin karvakoipiset apinat, vaan saisivat laskettaa junassa selkäkenossa sikaaria poltellen. Heinät hangottaisiin Hirvijängältä junaan

ja käskettäisiin tipauttaa navetan nurkalle. Niin juuri... navetan nurkalle, sillä siitä kai se tulisi kulkemaan heidän pirttinsä editse... Vai mitä Muurmanni-herra arveli?

No — kukaties.

Varmasti! Mikä pakko niillä oli metsään mennä, kun jo oli talo järvenrannassa... talo kuin hotelli!

Niinpä niin — mutta eiköhän pantaisi housuja jalkaan? Saattoi tulla kylmä.

Mikäs sen nätimpi. Pannaan vain. Kyllä kai ne olivatkin jo kuivuneet. Mutta — tuo kolijatti oli sentään poikaa! Niin kierteli sydänelässä että ihan nauratti.

Ja Ampru rupesi loilottamaan:

— Älä sie heilani sitä sure,
jos mie joskus rälhään.
Ens kerta kun mie Tornioista tulen,
kihlat mä pöythään mälhään!

Uskoiko Muurmanni-herra, että hän oli tuonut Karuliinalle kihlat Tornioista? Joo-o... Tornioista... Pohjan Toornioista.

Kyllähän Muurman sen uskoi... mutta nyt oli parasta lähteä jatkamaan matkaa.

Joo-o... se oli selvä. Kotiin Karuliinan luo. Hän keittäisi kahvit.

Ampru oli jo aivan pehmeä. Malmi-Muurmannin täytyi auttaa häntä pukeutumisessa.

— Ka se... se on jotakin. Muurmanni-herra toimittelee kamaripalvelijan töitä... auttaa herra

asemapäällikkö Amproosius Lunnasjärvelle kenkiä jalkhaan.

Hän tarttui Muurmannia kaulasta ja sopotti:

— Sie olet hyvä mies, Malmi-Muurmanni, mie tykhään sinusta. Ja kyllä mie Sapinan Jonnelle annan... ihan varmhaan. He näkyvät olevan naimameiningeissä... Ja mikäs siinä... Jonne jo täysi mies.

Malmi-Muurman höristi korviaan. Mitä Ampru nyt puhui? Ettäkö Jonne Sabinaa kosiskeli? Kaikkea! Niinkö sokea hän oli ollut?

Hän sai Amprun valmiiksi ja nosti tämän heinä-häkin päälle. Ampru heilutteli käsiään ja puhua soperteli Jonnesta ja Sabinasta.

Malmi-Muurman tunsi olonsa koko lailla noloksi. Hänellä oli sama tunne kuin kerran koulu-poikana, kun Norjan talonpojat pilkkasivat hänen malmipuuhiaan. Tämä teki vain vielä ilkeämmän vaikutuksen. Jonneko Sabinan —? Johan nyt maailma oli poissa radaltaan.

Hän rapasi reenjalakset jäädä, rakensi porot ja asettuen raidon etupäähän lähti taluttelemaan sitä Lunnasjärveä kohti.

Hankien alla kaikkialla soi ja soi vaan. Kevät teki tuloaan Lappiin. Mutta Malmi-Muurman ei nyt kuullut sitä. Hän ajatteli vain yhtä ainoaa asiaa, miten tekisi tyhjiksi poikansa aiheet.

VIII.

Muurmannin Jonne on lähtenyt »alas». Isä oli ajanut tahtonsa läpi. Sen oli saanut aikaan hänen Lunnas-Amprulta kuulemansa uutinen.

Ennen hän oli vastustanut poikansa matkaa viimeiseen saakka, silloin kuin tämä itse oli sitä eniten halunnut. Mutta viime aikoina oli Jonne ruvennut viihtymään ja hän oli siitä salaa iloinut. Hän vain ei ollut aavistanut, missä piilisy pojan mielenmuutokseen. Nyt kun hän oli saanut sen selville, oli hänen päätöksensä tehty: poika pois Sabinan lähettyviltä. Mutta silloinkos hän oli kohdannut mitä kiivainta vastarintaa. Poika oli pannut vastaan koko sielunsa voimalla. Mutta kun Malmi-Muurman oli sen kerran päättänyt, se pysyi. Hän oli nimensä arvoinen siinäkin suhteessa.

Kesäkuun alussa oli Jonne lähtenyt. Setä Juhani oli kantanut hänen tavaransa Kopsaan.

Malmi-Muurman oli ollut poikaansa saattamassa. Hän oli halunnut vartioida, ettei sattuisi

mitään helliä kohtauksia. Eikä niitä ollut sattunutkaan. Sabina tosin oli itkeskellyt, mutta verrattain tyyneenä oli Jonne lähtenyt. Se oli kuitenkin tapahtunut sängen sopimattomaan aikaan. Hänen olisi välttämättä pitänyt pistäytyä Kristiaaniassa neuvottelemassa uusien yhtiökumpaneitten kanssa. Mutta nyt ei päässyt, kun ei ollut ketä jättää sijalle. Työt olivat sillä kohdalla, että asiantuntijan oli niitä välttämättä valvottava, jos mieli säästyä turhilta kustannuksilta. Jonne oli jo niin hyvin perehtynyt malmitöihin, että olisi hyvin pystynyt niitä johtamaan. Lähen-
telihän hän jo kahtakymmentäkahta. Mutta ei — alas oli täytynyt lähettää poika, sinne, jonne Malmi-Muurman olisi hänet kaikkein viimeksi toivonut.

Totta, että poika menisi syksyllä vuoriopistoon suorittaakseen kaivostyönjohtajan tutkinnon, mutta vanhan Muurmannin mielestä hän olisi hyvin välttänyt ilman sitäkin. Ei hänelläkään ollut tutkinnoita ja siitä huolimatta hän loihti esiin malmia.

Malmi-Muurman oli kiintynyt poikaansa, siitä huolimatta, ettei tämä ollut suinkaan hänelle iloa tuottanut. Vuosikausia erämaassa eläneenä hän oli ruvennut halveksimaan sivistystä ja hän ajatteli, että se turmelisi hänen poikaansa vielä enemmän. Hänen mielestään olisi Jonnesta sitenkin tullut mies täällä ylhäällä, jollei tuo rakkausjuttu olisi pilannut kaikkea. Hän uskoi, että

Jonne oli luotu »stigareksi», joka kiipeisi huipuille ... näille tuntureille, kunhan hän vain olisi pysynyt miehenä.

Mutta ei. Siitä ei nyt toistaiseksi näyttänyt tulevan mitään.

Vanha Muurman oli itse opettanut poikaansa. Iltahetket Tunturimajalla oli käytetty opiskeluun. Maantiede, historia ja laskento olivat muodostaneet oppiaineiston, — puhumattakaan mineralogiasta, jossa isä oli antanut pojalleen kaikki, mitä itse aineesta tiesi. Uskonto oli jätetty papille. Rippikoulu oli siinä kohden saanut korvata opetuksen. Ainekirjoitukselle oli Malmi-Muurman kohahtanut olkapäitään. Pääasia, että osasi kirjoittaa äidinkieltään virheettömästi. Ja sitä hän Jonne suunnilleen osasikin. Ainekirjoitusta eivät tarvinneet muut kuin tiedemiehet ja kirjailijat. Jonnelle riitti vain se, että pystyi kirjevaihtoon liikeasioista ja palkkalistojen tekoon. Siinä oli malminetsijän ainekirjoitus.

Mutta poika sorvasikin rakkauskirjeitä ja Suomen-Huotari oli postimiehenä. Senkin hän oli saanut selville.

Malmi-Muurman ajatteli huolestuneena poikansa alamatkaa. Hän pelkäsi etelää ja sen monikirjavaa elämää. Millä tavalla se tulisi vaikuttamaan Jonnen läikkyvään luonteeseen? Viime aikojen kokemukset Lunnasjärvellä eivät ennustaneet hyvää.

Heillä, Muurmanneilla, oli levottomat veret,

Itsestään Malmi-Muurman sen parhaiten tiesi. Levoton veri oli ajanut hänet koulupoikana kesäretkeilyille tuntureille, — levoton veri ja kulta-kuume. Jollei tätä viimeksimainittua ominaisuutta olisi ollut, kukaties hän olisi joutunut hunnin-golle koko mies. Mutta malminlöytämishalu oli suunnannut hänen harrastuksensa määrättyyn suuntaan ja se oli ollut hänen pelastuksensa.

Jonnella taas ei ollut mitään varmaa päämäärää. Herkästi syttyvänä hän innostui milloin mihinkin. Mutta kestävyyttä puuttui. Olipa hän toisinaan innostunut porauksiinkin. Päiväkaudet hän oli seisonut kaivoksessa, odottaen työn tulosta. Mutta kun kivet eivät hänen mielestään olleet pelkkiä malmilohkareita, hän herpaantui ja läksi retkilleen.

Nämä Jonnen retket olivat tuottaneet isälle paljon huolta. Milloin saattoi tämä viikkokaudet oleskella Lunnasjärvellä ja ottaa osaa talontöihin. Hän kävi Amprun kanssa heinässä, pyyti kalaa setä Juhanin kumppanina ja illat kerrotti satuja. Silloin hän loikoi pirtin penkillä lakki silmillä eikä tuntikausiin puhunut halaistua sanaa. Mutta Malmi-Muurman ei ollut aavistanutkaan, että tällä kaikella oli ollut syvemmät syyt.

Sellainen velikulka, sellainen huijari! Sillä eikö hän ollut yllätyksiä täynnä koko pojan pahus. Yks' kaks' hän saattoi heittää hyvästit lunnasjärveläisille ja painua Siosjärvelle. Siellä oli mikkelinmarkkinat ja Jonne käveli pitkin raittia

korviin saakka ulottuva kaulus kaulassa ja keltainen silkkinauha vasemmassa käsivarressa. Maalaiset katselivat häntä ihmeissään ja kuiskuttelivat keskenään: »Mikähän merkki sillä tuossa on? Johon joku viisaampi tiesi vastata: »Se on norjalaisen aatelismiehen merkki.» Jonne nauroi partaansa nähdessään, minkälaisen huomion silkkinauha hänelle hankki. Hän nautti siitä koko sie lullaan. Maalaistytöt väistyivät hänen tieltään ja jokainen heistä tuijotti keltaiseen silkkinauhaan suu auki. »Malmi-Muurmannin poika!» supattivat he päät yhdessä. »Se on kihloissa-olemisen merkki ruijalaisilla. Sehän kuuluu naivankin sen Lunnas-Amprun tyttären.» Ja kateellisina katselivat tytöt Jonnen jälkeen, joka pysähtyi kauppakojun ääreen ostamaan kirjavaa silkkihuivia.

Silkkihuivi hartioilla hän marssi sitten kortteeriinsa, välittämättä vastaantulijoiden ilkkuvista katseista. »Kihlahuivinko se nyt on ostanut?», naureskelivat kylän pojat. »Annas kattoo, kuka sen saa... Alapään tyttökö vai Lunnas-Amprun Sapina. »Mitäs sie houkkaat!» huudahti toinen. »Alapään tyttö on rikas, ei se huiveja tarvitse.» »No, sitten se on Lunnasjärven tyttö.»

Ja aivan oikein. Sabinahan sen oli saanut.

Tämän kaiken Malmi-Muurman oli saanut kuulla viime toukokuussa Kopsassa käydessään.

Hän oli haukkunut poikansa. Kehtasikin roivata ympäri maailmaa ja tehdä itsensä naurunalaiseksi! Jokaisessa Kopsan talossa kerrottiin hänen mark-

kinakujeistaan. Ja mikä se oli se keltainen silkkinauha?» »No, se nyt oli vain sellainen trubaduuri-merkki.» »Helvetti! Minä näytän sinulle trubaduuria!» Ja hän oli ollut vähällä hyökätä poikansa päälle.

Kun hän tämän jälkeen oli kieltänyt häneltä kaikki matkat, oli Jonne äkäntynyt Tunturimajalle eikä ollut liikkunut mihinkään. Sängyssä loikoillen hän oli mietiskellyt kaikenmoista ja olipa isä illalla kotiin palattuaan saanut kuulla, mitä poika oli päivällä kehrännyt.

Eikö olisi parempi perustaa Lapin korpeen farmi kuin haaskata dynamiittia tuntureihin? Kuivata suuri suo, rakentaa talo, laittaa suunnaton karja ja meijeri, höyrymeijeri, ja viedä voi maailman markkinoille?

Vai farmi! Millähän keinoin sellainen laitettaisiin?

No, rahalla, samalla rahalla, jonka isä nyt haaskasi tunturiin. Suuri määrä kantomiehiä kesäksi, ja talveksi valtava pororaito viemään voit Siosjärvelle. Kesällä taas Könkäältä lautalla alas Ristiniemelle, rautatien päähän. Hei, voilautta alas Könkämäjoen kuohuvia koskia! Se olisi jotakin!

Tahi hansikastehdas! Oliko isä koskaan sitä ajatellut? Lappalaiset omistivat poroja tuhatmäärin. Heiltä ostettaisiin vasikoita. Lihat myytäisiin ja nahoista valmistettaisiin hansikkaita. Minkätähden niitä oli pakko ulkomailta tuottaa?

Hansikastehdas Lunnasjärvelle... ruskeita hansikkaita, mustia hansikkaita, glacéhansikkaita. Hei, suomalaisia glacéhansikkaita, valmistettuja kahden päivän vanhan poronvasikan vatsanahasta! Niitä saattaisi pitää vaikka Norjan kuningas hovitantsseissa.

Voita ja hansikkaita. Hän oli suuttunut ja kironnut. »Totisesti lähdetkin tästä alas houraamasta tyhjiä!»

Mutta oli hänen toisinaan täytynyt nauraakin. Jonne saattoi välistä kuvitella ihan hulluja. Niinkuin sellastakin, että perustettaisiin lentoliikenne Ristiniemen ja Jäämeren rannan välille. Se varmasti kannattaisi. Lunnasjärvi olisi sangen sopiva pysähdyspaikka. (Niin tietysti: Lunnasjärvi!) Sen seljällehän olisi soma laskea vesitasolla. Suomessahan löytyi lukemattomia järviä. Olisi huipaista huuasta rannalle kokoontuneelle Amprun väelle: — Hei, kaksi pyttyä viiliä ja halstaroitu purolohil!» Se vasta olisi jotakin!

Mutta — oliko totta, että isä oli entinen norjalainen kenraali, joka pienen virkavirheen vuoksi oli menettänyt virkansa ja sitten ruvennut käräjöimään Norjan hallituksen kanssa? Oliko hän kertonut sellaista? Kyllä — viimeksi Könkään pappilassa. Ruustinna oli kuunnellut ihan pää kallellaan ja pyytänyt hänet illalliselle. Siellä oli ollut tavattoman hauska. Hän oli kertonut, että isän käräjäjuttu oli nyt kestänyt kaksikymmentä vuotta ja kuukausi sitten päättynyt — voitoksi.

Kaksisataaviisikymmentä tuhatta kruunua oli Norjan hallitus tuomittu heille maksamaan.

Hän oli ollut ratketa raivosta. Sellaisia perättömiä juttuja hän meni kertomaan! Vai kaksisataaviisikymmentä tuhatta... ja kenraali! Mitä hän oikein ajatteli? Oliko hän ihan rutihullu? Ei sinnepäinkään... hän vain ajatteli, ettei se suinkaan vahingoittaisi isän luottoa, vaan pävastoin.

Silloin hän oli lyönyt nyrkkinsä pöytään. »Ja huomisaamuna sinä lähdet!» Jonne ei ollut puhunut mitään eikä siihen olisi ollut hyvä puhuakaan, sillä hän oli ollut vihasta kalpea kuin palttina.

Seuraavana aamuna oli Jonne sitten lähtenyt.

Mutta — yhtä kaikki — hän seurasi kuitenkin suurella jännityksellä pojan elämää Norjassa ja odotteli kärsimättömänä tietoja hänestä. Vietettyään kesän sukulaisten luona oli Jonne syksyllä pyrkinyt vuoriopistoon. Pääsyutkinnon hän oli läpäissyt, vaikka yleisiä tietoja oli moitittukin heikoiksi. Mutta olisivatpa panneet valehtelemaan! Siinä olisi Jonne varmasti saanut laudaturin.

Yksi seikka häntä kuitenkin suretti. Hän näki, kuinka Lunnas-Amprun tytär oli vakavasti kiintynyt Jonneen. Hän ilmeisesti kärsi, vaikka kotiväki ei tuntunut sitä huomaavan. Oliko Jonnen tunne yhtä syvää, sitä hän vahvasti epäili. Hän tunsu kyllä poikansa siinä suhteessa. Ainoastaan täällä erämaassa olisi rakkaus Sabinaan

saattanut kehittyä vaaralliseksi. Norjassa hän varmasti unohtaisi tytön. Jonnen tulevaisuudelle oli välttämätöntä, että hän saisi rikkaan vaimon, naikoonpa sitten vaikka talontyttären. Mutta ei missään tapauksessa Suomesta ja kaikkein viimeksi Sabinaa. Sitä vastaan nousivat jo rotuvaistot.

Kahden vuoden perästä olisi Jonne tutkintonsa suorittanut ja silloin hänen olisi palattava tänne. Vanha Muurman ajatteli pelolla poikansa paluuta. Eikö olisi sittenkin ehkä viisaampaa, että hän jäisi alas? Hankkisi siellä jonkun paikan. Mutta mistä hän sitten saisi itselleen apulaisen, jota hän niin kipeästi tarvitsi?

Suo siellä, vetelä täällä. Ristiriitoja joka puolella. Sabina voisi ehkä kiinnittää Jonnen tänne koko eliniäksi. Mutta sitä vastaan nousi veren ääni... tuo vanhoilta viikingeilta peritty voimakas veri, jota pojan suonissa ei tuntunut enää virtaavan. Tahi virtasikin, mutta ihan eri mielessä. Se oli jonkinlaista aateluutta, vanhoilta Walhallan jumalilta perittyä. Siksi kai se ei hyväksynyt ala-arvoisia avioliittoja. Etelässä-olo saattoi taas vieroittaa pojan kokonaan siltä uralta, jota hän niin hartaasfi oli tälle suunnitellut. Vaikeuksia, epävarmuutta joka taholla.

Malmi-Muurman tarttuu vasaraansa. Pöytä hänen edessään on taas kivenlohkareita täynnä. Syysaurinko kultaa niiden harmaita, mustanjuovikkaita pintoja. Näytteitä piti jälleen lähettää

alas... tällä kertaa Kristiaaniaan. Siellä asuivat uudet yhtiökumppanit. Mutta nämä tuntuivat samanlaisilta kuin Helsingin herratkin. Näytteitä yhä uudelleen ja taas näytteitä. Hän tarvitsi välttämättä rahaa. Työpalkkoja ei oltu voitu maksaa pariin viikkoon. Nyt kirjoittivat yhtiökumppanit, että jos malmipitoisuusprosentti saataisiin edes hiukankin kohoamaan, he olisivat valmiit luovuttamaan kymmenentuhatta kruunua heti ja sitten seuraavaan kesään mennessä lisää. Hyvä Jumala! Mitä hän tekisi, jollei prosenttimäärä osoittautuisi korkeammaksi? Työmiehet uhkasivat jo lakolla. Suomen-Huotarikin, joka oli häntä uskollisesti palvellut monta pitkää vuotta, oli ruvennut röyhkeäksi. »Miksei Kumputunturissa ammuteta? Vuosi loppuu ja lainmääräämät työt jäävät suorittamatta. Valtaus menetetään sillä tavoin.»

Malmi-Muurman laskee vasaran pöydälle ja vai-puu syviin mietteisiin. Kyllä hän ymmärsi, ettei Suomen-Huotari siitä välittänyt, vaikka valtaus-oikeus menetettäisiinkin. Se kun hän vain ilmaisi tyytymättömyytensä sillä tavoin. Mutta mies oli kyllä oikeassa. Kumputunturin seutu oli hänen suurin valtauksensa, lähemmäs kymmenen-tuhatta neliösyltä. Näihin saakka hänen oli onnistunut nostaa ilmoille se määrä kiveä, minkä valtausasetus edellytti. Mutta tänä vuonna ei oltu vielä ehditty. Päähuomio oli pitänyt kiinnittää Kaamaslakeen, joka näihin saakka oli antanut

parhaat tulokset. Ja nyt oli tunturia ammuttava vielä, jotta mahdollisesti löydettäisiin rikkaampi malmisuoni.

Pahinta oli sittenkin lakko. Jos rahoja ei piakoin alkaisi kuulua, loppuisivat työt Kaamaslaessa ja valtausoikeus Kumputunturiin menetettäisiin.

Malmi-Muurman nousee ja kävelee ovelle. Pihalla laittelee Suomen-Huotari taakkaa selkäänsä valmiina lähtemään Kaamaslakeen.

Muurman pyyhkäisee pörröistä päätänsä.

— Kuulehan, jos sentte lehtis Kumpputunturi ja nostais nuo viisi kubiikkisylyttä kivi. Otta pari miestä matkaan. Teille on Kaamaslaki viiden peiven moonna. Mie tulen heti pärrässä, kun vain saan nuo kirottu neyttet posti.

Suomen-Huotari laskee taakan hiukan varomattomasti maahan. Hän on kärsimättömän näköinen.

— Ele helkkari! huudahtaa Muurman. — Las-ketta ilmaan koko talo! Enkö mie ole sannonu sen seitsemen kertta, ette dynamiitin kans pitte ole varovainen!

Se vaikuttaa Suomen-Huotariin yhä ärsyttävämmin. Hän tikaisee:

— Koira lähteköön Kumputunturiin! Minun puolestani se saa jäädä.

— Mutta itsehen sie olet huolettinnu, ettei valtaus menette.

— Piru tässä rupesi ilman palkkaa rehkimään!

Siinä se oli taas. Ilman palkkaa! Olisivatpa nyt Kristiaanin herrat olleet kuulemassa. Olisivat saaneet nähdä, millaista oli malminetsijän elämä.

Samassa Malmi-Muurmannin povessa kiehahhti. Häntäkö tässä jätkä komentaa? Silmät salamoitten hän hyppäsi Suomen-Huotarin eteen, tempasi taakan maasta ja löi sen miehen selkään niin että tomahti, yhtään muistamatta, että hän äsken oli toista moittinut samanlaisesta menettelystä.

— Sie mäne, kun mie kertta keske! Ja viikkon peeste saat palkka tahi ei minu nimi ole Muurman!

Suomen-Huotari säpsähti. Pahus vieköön! Olisi saattanut lennättää ilmaan koko mäen, koko tie-noon... senkin äijä! Kymmenen kiloa dynamiittia laukussa.

Hän kääntyi nöyrästi herransa puoleen:

— Kukas Könkäälle lähtee... näytteitä viemään?

— Keske joku mies tenne... esimerkki Karpinen.

Suomen-Huotari lähti.

Vanha Muurman seisoo rappusilla ja katselee miehen menoa. Hän on taas terästä koko mies... oikea Malmi-Muurman.

Kaamaslaesta kuuluu jymähdys. Se johtaa Muurmannin mieleen hänen äskeisen lupauksensa. Sähkösanoma oli laitettava ja heti. Rahat tahi äkkikeskeytys! Muuta vaihtoehtoa ei löytynyt.

Hän palaa kamariin, kirjoittaa sähkösanoman ja lähtee itse viemään sitä Lunnasjärvelle. Lunnas-Juhani sai juoksettua sen Siosjärvelle ja ihan tuossa tuokiassa.

IX.

Seudun yli kiirii huumaava pauke. Se panee tunturit vavahtelemaan. Kaiku kantaa sen moninkertaisena etäisyyteen, kunnes se lopulta häipyä kuulumattomiin.

Siellä Malmi-Muurman ampui tunturia, niin että maa tärähteli. Hän haluaa tunkeutua maan uumeniin, kuten isoisa sanoi, mutta ennen pitkää loppuisivat häneltä voimat ja varat.

Kahdeksan kesää oli tuota pauketta kuulunut melkein yhtämittaa. Olipa toisinaan kuulunut talvellakin. Ainoastaan sydänkuiden aikana oli ollut hiljaista. Silloin Muurman vietti »luppo-aikaansa», kuluttaen sen etupäässä metsästyksen, milloin ei alamatkoja tehnyt.

Uusia ja yhä uusia insinöörejä oli paikalla käynyt, mutta kaikki ne olivat ennen pitkää kaikonneet pois. Kyllästyneen näköisinä ne sitoivat laukujaan Amprun pirtissä, heittäen hyvästit talonväelle. Heidän oli turhaa yrittää enempää. Am-

pru ja setä Juhani kantoivat vuorotellen heidän taakkojaan Kopsaan. Alakuloisina he lähtivät pihamaalta matkaan. Rautatietoiheet olivat taasen häipyneet heidän mielestään. Ne matkasivat noiden outojen herrojen mukana kohti etelää kuin muuttolinnut. Isoisä katseli tupansa edustalta voitonriemuisena heidän jälkeensä. Sinne painuivat etelän herrat notkelman taa... ja painukoot. Turhaan he täältä rikkautta etsivät. Jumalan tarkoitus ei ollut, että sen, minkä hän aikojen alussa oli vuoreen kätkenyt, piti joutua ihmisen saaliiksi, nautinnon ja hekuman välikappaleeksi. Työn, tavallisen työn oli Luoja säätänyt lapsilleen — kyntämisen ja kylvämisen. Mutta muutamat kuten Muurmannikin halusivat äkkiä rikastua ja siinä innossa kuluttivat viimeiset varansa tyhjään. Tunturi piti omansa — kaikesta paukutuksesta huolimatta.

Ampru ja setä Juhani kantelivat insinöörien taakkoja Kopsaan. Matkalla ei puhuttu juuri monta sanaa. Herrat kiroilivat Muurmannia, joka oli houkutellut heidät Lapin soita rämpimään — pahimman »räkän» aikana.

Mutta paluumatkalla he vilkastuivat. Heistä tuntui, kuin olisi Kopsan kievarin pihalle herrojen kantamusten keralla jäänyt myös heidän oman epäuskonsa taakkakin. Oli helpoittanut niin ihmeellisesti heti, kun olkaremmit oli irti saatu. He ryyppäsivät kahvit kiiruusti ja riensivät tuttua polkua takaisin. He eivät halunneet niinkään

vain antautua. Paluumatkalla he uskoivat taas jos jonkinlaisiin mahdollisuuksiin. Pysähtyessään pistämään piippuun jonkin maan laidassa he saattoivat kinastella, kummaltako puolen vaaraa rautatie tulisi kulkemaan. Juhani väitti, että oikealta, mutta Ampru penäsi vastaan. Ei, vaan vasemmalta! Katsopas, sillähän oli kuin luonnollinen tie tuon kurun kautta, joka aukeni Hirvijängälle. Mutta millä ihmeellä aikoi Ampru mennä jängän yli? Heh, kyllä kruunulla konsteja oli — jollei muuten, niin laittoi sillan. Sillan? Ole houraamatta! Mitäs se nyt siltoja, kun vaaran oikealla puolen kohosi kuiva kumiseva kangas. Tosin tarvittiin pieniä leikkauksia... pieniä leikkauksia, mutta nehän nyt eivät tuottaisi suuriakaan vaikeuksia...

Veljekset istuivat tupakoiden, kinastellen ja väitellen, mutta siitä he olivat yksimielisiä, että rautatie tulisi. Kuullessaan etäältä kumean paukahduksen he iskivät toisilleen silmää:

— Kuulepas, siellä se Muurmanni ampuu. Sitä poikaa ei epäusko vaivaa!

Heistä kummastakin oli ruvennut tuntumaan aivan välttämättömältä rautatien tulo. He näkivät siitä unta öisin ja päivillä he istuivat syvissä mietteissä samaa asiaa ajatellen. Muurman oli kertonut, että valtio pakkoluovuttaisi maata runsasta korvausta vastaan. Silloin saisi Ampru rahaa ihan ilmaiseksi. Ja Juhani-setä, taitava seppä, kuvitteli saavansa junankuljettajan viran.

Erämaan lapsen herkin mielin he olivat eläytyneet näihin kuvitelmiinsa. Ne olivat muuttuneet heille eläväksi todellisuudeksi, jota ilman he eivät enää voineet tulla toimeen. He siis uskoivat lujasti ukko Muurmannin puuhiin ja jokainen paukahdus tunturista oli kuin taivaasta tullut vahvistus heidän ajatuksilleen.

Ampru saattoi toisinaan ihan yksityiskohtia myöten kuvitella ensimmäisen junan tuloa. Hänen talonsa olisi tietysti asema eikä se isoja muutoksia kaipaisi siksi kelvataksaan. Uudet portaat ja porstuan ovet ja joitakuuta lasiruutuja rikkinäisten tilalle. Porstuan oven päälle pantaisiin kirjoitus: »Lunnasjärvi»; sen saattaisi vaikka Juhani maalata... taitava, kätevä mies. Siitäpä saisivat reisantit lukea, että se tämä nyt oli ja että täällä saakka nyt oltiin. Karuliina tarjoskelsi kahvia ja viiliä kamarissa matkustavaisille. Ampru oli jo miettinyt hinnatkin. Kahvikupista leivän kanssa piti saada kaksi markkaa ja ilman leipää markka. Viilipytty taas maksaisi viisi markkaa. Sen sai tosin nykyään neljällä, mutta markan korotus ei nyt kummia tekisi. Paljonko hän tahtois aseman vuokraa, oli vaikeampi ratkaista. Valtiolta saattoi saada paljonkin, jos vain osasi pyytää. Mutta — ehtipä hänestä vielä sopia. Samoin piti saada eri palkka käden pyörittämisestä. Malmi-Muurmannihan oli kertonut, että junalle piti pyörittää kättä silloin kuin se tuli ja lähti... tehdä rengasta vasempaan ja oikeaan... ja että tuo virka kuului

asemamiehelle. Palkan hän siis siitäkin ottaisi. Sekö tässä ilman rupesi renkaita ilmaan piirtämään kruunun junille... työstä ja rehkimisestä vaivaituneilla käsillään! Palkka piti saada... ja tietysti sen saisikin. Olihan Muurman niin sanonut.

Juhani-setä taas eleli junankuljettajamietteisään. Hän ei ollut koskaan junaan nähnyt paremmin kuin Amprukaan, joten hänellä ei siitä ollut minkäänlaista käsitystä. Sen hän vain oli kuullut, että se kulki rattailla. Minkälainen siinä oli se konelaitos, sitä ei Juhani-setä pystynyt tietämään. Mutta — olisikohan tuo nyt paljon kummempi kuin puimakonekaan, ja sellaisen hän oli kerran Könkällä pannut käyntiin ihan noin vain. Oli vain ensin katsellut ja ihmetellyt, että mistä se käyntiin pantiin. Olipa lopulta kysäissyt sitä Kujalan Aapolta, joka oli konetta hoitanut. »Mistä se käynthiin panhaan?» »No tutki nyt, siehän olet seppä ja mestari.» (Se Aapokin oli toisinaan niin mahtava.) Häntä oli hiukan sapettanut. »Saako tämän sitte panna pyörimhään?» oli hän kysynyt. »No pane, jos oshaat.» Siinä oli sojottanut muuan kampi koneen etuosassa. Hän oli tarttunut siihen ja vääntänyt voimakkaasti. Silloinkos se oli riehaantunut käymään, hyrrännyt niin, että päättä oli huimannut. Rusamasiina oli kolkkaisut kuin tyhjä pärekoppa, jota miesjoukolla potkitaan, ja Aapokin oli jo huuassut: »Älä heikkarissa särje pelauksia!» Hän oli vääntänyt kammin kiinni ja kone oli asettunut.

Mahtoiko tuo juna olla paljonkaan mutkikkaampi? Senpähän näkisi sitten, kun ensimmäinen paikalle porhaltaisi. Saati vain ei reisanttien päättä rupeaisi huimaamaan, kun hän, poika, laskettaisi tunturia ylös ja toista alas. Mutta — Nooakin arkin maassa piti ajaa varovasti, sillä siellä oli maa toisin paikoin paha hylläämään.

Tällaisissa ajatusmaailmoissa elelivät Juhani-setä ja Ampru. Malmi-Muurmannin hommat olivat herättäneet heissä horjumattoman uskon: vielä se hihkuisi höyryhevonen Lunnasjärvenkin rannoilla. Ja silloin alkaisi uusi elämä erämaan vähäväkisille asukkaille.

Sabina eli myös toiveissa, vaikka hänen toiveensa olivatkin toista maata. Hänkin kuunteli jymähdyksiä levottomin tuntein. Ne ennustivat hänelle jotakin outoa ja salaperäistä, joka sai hänen povensa paisumaan. Hän toivoi näkevänsä Muurmannin Jonnen, jota hän ei ollut tavannut kokonaiseen vuoteen. Hän oli nyt kahdeksantoista vanha, kukoistava neito, jolla oli neidon ajatukset. Hän rakasti Muurmannin Jonnea. Kolme vuotta sitten he olivat yhdessä käyneet rippikoulun. Sitä aikaa muisteli Sabina erikoisella kaipauksella.

Nuo kolme Siosjärvellä vietettyä viikkoa olivat kuluneet kuin sadussa. Sabina oli istunut yhteisessä rippikoulussa toisten poikien ja tyttöjen kanssa, kun Jonne taas oli iltaisin käynyt rovastin luona lukemassa yksityisesti. Vaikka hän osasikin suomea koko hyvin, ei rippikoulunkäynti ollut

silti suomeksi luonnistanut... Hän oli lukenut kirjansa ruijaksi ja senvuoksi hänen oli ollut saatava yksityisopetusta. Mutta tästä huolimatta ei Jonnessa ollut näkynyt herrastaipumuksia nimeksikään. Ne olivat hukkuneet kuin hukan jäljet lumipyryllä — kuten isällä oli tapana sanoa. Pitkävartiset pieksusaappaat jalassa hän oli harpannut iltapäivällä pappilaan... tuppipuukko vyöllä. Ja katekismus puseron ylätaskussa oli hiukan nolona katsellut paperossilaatikon takaa. Jonne oli pannut tupakaksi ja puhellut: »Jaha... me sitä nyt olhaan rippuluvussa Biinan kanssa, mutta kesällä me heistelhään taasen Lunnasjärvellä!» Hän oli tarjonnut Jonnelle makeisia ja tämä oli ottanut kiittäen: »Thak!» He olivat silloin seisseet kauppapuodin edessä ja Jonne oli katsonut kelloa. »Nyt täytyy mennä. On tiukka paikka sakramenteista.» Jonne oli nostanut lakkia ja nauranut, painuessaan pappilaan päin.

Hän oli katsellut Jonnen jälkeen. Niin se asteli kuin tukkilainen, puukko heiluen vyöllä. Ja tukkilaiseksi oli Jonne aikonutkin... ainakin aluksi. Hän ei yhtään kannattanut isän suunnitelmia. Malminetsintä oli hänen mielestään ollut hulluutta. Mutta minkä isä oli kerran saanut päähänsä, siitä hän ei luopunut, ennenkuin viimeinen penni kukkarosta loppui. Jonnella oli äidin perintöä, mutta siihen ei isä saanut koskea. Se oli määrätty pojan hyväksi; isä sai ainoastaan valvoa, millä tavalla se käytettäisiin. Jonne oli toivonut, että isä ostaisi

hänelle uutistalon Lunnasjärven takamailta. Sinne hän asettuisi asumaan ja elättäisi itsensä kuten muutkin uutistalolliset. Ja Sabinan hän naisi, veisi emännäksi taloonsa.

Sen oli Muurmannin Jonne sanonut viimeksi vuosi sitten. Nyt hän oli ollut koko vuoden Norjassa vuoriopistossa kaivostyönjohtajan tutkintoa suorittamassa. Muurmanni-herra oli pakoittanut poikansa lähtemään. Suomen-Huotari oli Lunnasjärvellä kertonut isän ja pojan välillä tapahtuneista yhteenotoista. Se lohdutti sentään Sabinaa, sillä siinä hän näki vahvistuksen Jonnen rakkaudesta.

Ja siitähän Jonne kirjoittikin, vaikka kirjeet viipyivätkin matkalla kauan. Ne makasivat Kopsan kievaritalossa siksi kunnes joku sattui Lunnasjärveltä käymään. Monilla rasvatäplillä ja peukalonjäljillä varustettuina ne sitten saapuivat, mutta yhtä rakas oli niiden sisältö aina.

Sabina tavaili Jonnen kirjeitä ja riemuitsi. Oliko mahdollista, että Jonne sittenkin rakasti häntä? Olisi ollut paljon luonnollisempaa, jos tuo vieraan maan poika olisi kiintynyt johonkin oman maansa tyttäreeseen. Kaipa Ruijassakin oli kauniita tyttöjä... kauniimpia kun täällä. Ja mikä se nyt oli Lunnasjärvi paikka? Pahainen uutistalo erämaan kainalossa. Vaikka olihan Jonne kirjoittanut, että »se sinun kotisi on yksi maailman kauniimpia paikkoja. Jos se olisi siirtää lähemmäksi, kävisi siellä tyristejä enemmän kuin tei-

än pirthiin mahuttais. Mutta on onni, että se on niin kaukana. Silloinpahan sie säilyt siellä minulle».

Sabina osasi ulkoa Jonnen kirjeet. Niissä oli paljon outoja ja kauniita asioita. Välistä Jonne kirjoitti »skolepestyrelsistä». Sitä ei Sabina ymmärtänyt, paremmin kuin sitäkään, että »seitsemäs augusti mie sain reput vuoriopissa». Se oli Sabina käsittämätöntä. Mutta sen hän taas hyvin käsitti, että »tytön silmät, jota rakastaa, on se kaunein maan päällä!» Sabina oli saanut Suomen-Huotarilta peilinpalasen, jota hän säilytti pirtin ikkunalistan välissä. Iltasin, kun muut jo nukkui-
vat, hän vaipui katselemaan kuvaansa peilistä. Ei hän oikein ymmärtänyt, mikä oli kaunis, mikä ruma; itsestään sitä oli hyvin vaikea sanoa. Silmät olivat vaalean siniset, suuret ja merkillisen miettiväiset. Jonne kirjoitti, että »niistä katseli koskematon erämaa». Ainoastaan silloin, kun hän hymyili, tummeni niiden väri hiukan ja pinnalle ilmestyi somannäköinen kiilto. Nenä oli kaareva, hiukan herrahtava ja sen molemmilla puolin oli jokunen kesakko. Mutta Muurmannin Jonne oli kirjoittanut, että ne juuri kaunistivat häntä, ja hän uskoi sen, koska Jonne niin sanoi. Hän luotti yleensä kaikessa Jonneen. Suu oli hauskanäköinen. Jonne oli sanonut, että se hymyillessäänkin näytti ujouden tunnusmerkiltä. Se meni taas yli Sabinan ymmärryksen, mutta hän tunsu vaistomaisesti, että se merkitsi hyvää ja oli jonkinlaista

kiitosta. Muuten hän ei muodostaan erikoisempia ajatellut. Hänelle riitti vain se tieto, että Jonne rakasti häntä ja hän Jonnea.

Mitä oli rakkaus? Ei Sabina osannut sitäkään itselleen selittää. Oliko se sitä, että kaipasi ja että auringonlaskun aikana rinnan täytti outo ikävä? Oliko se metsän hiljaista kohinaa vai sinihormien äänetöntä heilahtelua? Hänestä tuntui toisinaan, että kukatkin kaipasivat. Minkävuoksi ne muuten olisivat taivuttaneet latvojansa toisiaan vasten? Ne puhelivat kai silloin salatuista asioita. Vai oliko rakkaus myrskyä? Toisinaan — varsinkin syksypuoleen — riehui tuntureilla myrsky. Se lennätti koivunlehtiä yhtenä ryöpynä ilmaan. Sabina oli joskus joutunut sellaiseen säähän ja silloin häntä oli rauhoittanut se ajatus, että lentelevät keltaiset koivunlehdet olivat toiveita, jotka matkasivat maailmalle. Ainakin se oli tuntunut helpoittavalta. Mitä oli rakkaus? Hän oli joskus ajatellut metsävalkeaakin, joka poltti kuloksi kaiken. Oliko rakkaus senlaatuista? Sitä oli tosin vaikea ajatella, kun sydämessä asui niin paljon sellaista, jota olisi voinut verrata vanamoihin taikka onkikukkiin. Nehän käpristyivät heti; jo tulen kuuma henkäyskin tappoi ne. Aina-kaan hän ei itselleen toivonut sellaista rakkautta. Hänen rakkautensa oli pikemminkin tuollaista hellän sydänalan oloa, — vähän samantapaista kuin silloin, kun ruoka ei oikein maistunut...

Äiti ei näyttänyt paljon piittaavan siitä, mitä

hän ajatteli, — tai äiti ei käsittänyt. Sen hän kyllä huomasi, että Muurmannin poika kirjoitteli, mutta milloinkaan hän ei kysellyt muuta, kuin että mitä se nyt puuhaa, — taikka tuleeko tännepäin piakkoin. Näihin kysymyksiin oli helppo vastata. Äidin mieleen ei nähtävästi juolahtanutkaan epäillä mitään. Hän piti kai luonnollisena, että Muurmannin poika kirjoitteli Sabinalle, koska tämä oli ainoa kirjoitustaitoinen koko talossa. Isä Ampru ehkä arvaili enemmänkin, mutta hänkään ei kysellyt mitään. Ja tuskinpa Sabina olisi kertonutkaan...

»Siitä se korven raataja tulisi», oli isä sanonut Jonnea tarkoittaen, »mutta herran se siitä tekhee — Muurmanni...»

Sabinaan teki isän puhe aina hiukan hermostuttavan vaikutuksen. Miten hänen sitten kävisi, jos Jonnesta tulisi herra? Eihän hän saattaisi seurata häntä alas — sinne suureen maailman kaupunkiin. Siellä oli kuninkaat ja hovit ja jos jonkinlaiset oudot meiningit. Miten hän siellä tulisi toimeen?

Kaamaslaessa vain paukkui. Jymähdykset kii-rivät voimakkaana tunturista toiseen. Kävi sellainen pauhu kuin ukonilmalla. Tällaisina hetkinä oli surullista ajatella, että Jonnesta tulisi herra.

Sabina nojaa aitaa vasten ja katselee tielle, joka karjakujaa pitkin nousee mäkeä ylös Riimitievaa kohti. Hän muistaa eksymisensä kaksitoista vuotta

sitten. Nytkin tuntuu siltä, kuin olisi hän eksynyt ... jotenkin... omassa sisimmässään. Hän oli silloin muistanut prinsessa Kunigundaa, joka kumarsi kuninkaanpojan edessä. Lapsellisessa mielikuvituksessaan hän oli odottanut kuninkaanpoikaa noutamaan häntä... opastamaan metsästä ulos. Mutta — sellaista ei ollut tullut... sehän oli vain satua. Se »kuninkaanpoika», jota Sabina nyt odotteli, oli Muurmannin Jonne ... Mutta häntäkään ei kuulunut; hän oli ollut poissa kokonaisen vuoden...

Sabina rupeaa hyräilemään:

— Olipa Karen Lindamo...
hän metsätietä kulki,
kun urho uljas varreltaan
tien hältä naurain sulki:
»Ken oot sa tyttö ruususuu? —
»Ma oon vain Karen Lindamo.»

Vavahti Karen Lindamo,
kun katsoi miestä kerran,
kahdesti ehkä korkeintaan
ja tunki linnanherran.
Se kauhistus vain riemastuu:
»Vain oot sa Karen Lindamo!»

Hymähti Karen Lindamo,
ohitse mennä aikoi,
kun katse linnan valtiaan
jo hänet tyyten taikoi:
Hän pysähtyy ja punastuu,
hän on vain Karen Lindamo...

Ja niinpä Karen Lindamo
istuupi hetken päästä
sylissä linnanherran tuon,

mi suuteloit' ei säästä.
 »Kenelle kuuluu ruususuu —
 sulleko, Karen Lindamo . . .?»

Senjälkeen Karen Lindamo
 käy niinkuin lumottuna.
 Kasvoillaan vuoroin vaihtelee
 nyt kalvakuus ja puna.
 Hän itseänsä oudoksuu:
 Ma oonko Karen Lindamo —?

Tulipa Karen Lindamo
 viekkaasti vietelleyksi.
 Mut jäljellä, ah, vielä on
 hänellä keino yksi.
 Hän lammen rantaan laskeuu
 poloinen Karen Lindamo . . .

Olipa Karen Lindamo
 jo kaunis eläessään,
 mut kaksin verroin kauniimpi
 paareilla levätessään.
 Hymyili kuolossakin suu:
 Ma oon vain Karen Lindamo.

Sabinan mieli valahtaa surulliseksi. Tuo setä Juhanin opettama laulu johtui aina tällaisina hetkinä mieleen. Mikä siinä oli, joka niin erityisesti hänen mieltänsä kiinnitti? Tytön surullinen kohdaloko? Mutta — eihän hänelle suinkaan tarvinnut niin käydä . . . Hyvä Jumala! Olivathan Jonnen aikomukset rehellisiä.

Taivaalla purjehti yksinäinen vaalea pilvi. Se oli kuin laiva, jota näkymätön käsi ohjasi. Se suuntasi kulkunsa Kaamaslakea kohti ja ehdittyään huipun yläpuolelle se hajaantui pieniksi höytyviksi.

Sabina muistaa toisenkin laulun Karen Lindamosta. Senkin oli setä Juhani opettanut. Sen sävel oli vain edellistä surullisempi.

— Olipa Karen Lindamo...
hän siivet saada halas
ja lentää kun tul' illansuu
pilveen ja sieltä alas:
Hän tahtonut ois nähdä vaan,
miss' sulho viipyi matkallaan.

Vain päivä, Karen Lindamon
jo Herra toiveen täytti:
Tullessa toisen illansuun,
kas, kuolo tietä näytti
luo sulhon turhaan vuotetun. —
»Näin kohtasin nyt, armas, sun!»

»Oi kallis Karen Lindamo,
tääll' yhtyivät siis tiemme.
On seuranamme tähdet, kuu,
me henkiä nyt liemme...
Mut avaruuden aution
lempemme lämmittävä on!»

Sabinan silmään kohoaa kyynel. Ei hän olisi sillä tavalla halunnut Jonnea tavata.

Yht'äkkiä iskee häneen outo ajatus. Mitä, jos hänkin odotti Jonnea turhaan? Jos Jonne olikin kuollut. Pariin kuukauteen ei ollut kirjettä tullut.

Mutta — ei. Olisihan siitä sanoma saapunut. Toki hänen isänsä olisi saanut sen tietää ja ilmoittanut heillekin...

Aurinko painuu kohti Kaamaslaen huippua... tyynesti... tasaisesti. Sitä ei säikytä tunturista kuuluva jymähtely. Se valaisi vain maailmaa...

tätä surullista kaipauksesta riutuvaa erämaata, jossa kahdeksantoistavuotias uutistalon tyttö tuntee itsensä merkillisen yksinäiseksi...

Mutta — nyt astui joku mäkeä alas.

Sabina vavahti. Kuka se mahtoi olla? Olisiko joku Muurmannin miehistä, joka oli lähetetty ruokien ostoon? Suomen-Huotari —?

Mieshenkilö se oli... astui reippaasti, pystyssä päin, jalassa pitkävartiset pieksut.

Yht'äkkiä tunsu Sabina sydäntään kummasti kouristavan. Olisiko mahdollista —? Milloin, milloin hän olisi tullut —?

— Jonne! kuiskasi hän onnellisena ja hypähti karjakujalle tulijaa vastaan.

Se oli Jonne, Muurmannin Jonne! Karjakujan päässä hän asteli hymyilevänä Sabinaa vastaan. Tämän polvet kävivät niin kumman voimattomiksi. Häntä nauratti ja itketti yhtä aikaa.

— Iltaa, Sabina.

Ääni kuulosti reippaalta. Sabina jäi seisomaan kujan varteen, silmissä kostea kiilto. Sieltä tuli nyt kuninkaanpoika ja tässä seiso i prinsessa Kunigunda vapisevin polvin ja sydän onnesta pakahtumaisillaan.

— Jonne! kuiskasi Sabina, ojentaen arasti kätensä.

Hän ei sanonut muuta, mutta tähän ainoaan sanaan sisältyi kaikki. Siinä purkausi ilmoille vuosikauden ikävä ja odotus, epäily ja usko.

Muurmannin Jonne käsitti sen. Hän puristi

tytön kättä hellästi ja pitkään. Sitten hän veti hänet hiljaa luoksensa. Tämä ei vastustellut. He seisoivat heinäladon edessä, keskellä karjakujaa. Sabina tunsi hajuheinän suloisen tuoksun, johon omituisesti sekaantui ruijalaisen tupakan haju. Hän ei ajatellut, kuinka nämä molemmat niin erilaiset tuoksut tällä hetkellä sekaantuivat toisiinsa. Hän nojasi vain päätään Jonnen rintaa vasten. Tämä siveli hänen keltaista, aaltoilevaa tukkaansa ja kuiskaili korvaan:

— Biina, Biina.

Ja Sabina sanoi:

— Mie jo ajattelin, että sie olit kuollut. Mie muistin Kaaren Lintamuuta.

Hän hymyili valoisasti, painaen päätään Jonnen rintaa vasten.

X.

Sinä iltana valvottiin Amprun pirtissä pitkään. Oli saapunut kauan odotettu vieras.

Isä-Ampru oli innostunut. Hän näki Jonnen tulossa vahvistuksen unelmilleen. Malmi-Muurmanni oli viisas mies; hän kouluutti pojastaan apulaisen itselleen. Etelän insinööreistä ei ollut mihinkään . . . kyllästyivät heti alussa ja läksivät pois, kuukauden, parin päästä. Toista oli Jonne, joka lapsesta saakka oli Lapissa kasvanut. Hän toteuttaisi yhdessä isänsä kanssa rautatien. — Ampru sanoi Jonnea insinööriksi.

— En mie ole mikhään insinööri, naureskeli puhuteltu. — Mie olen vain Jonne . . . ja mie sanon teitä eelleenkin sedäksi ja tädiksi.

No niin . . . mikäs siinä. Ampru vetäisi tuppi-
vyötään lujemmalle. Oli vain hauskaa, ettei Jonne ollut ylpistynyt siellä suuremmassa maailmassa . . . oppireissussa. Hän oli nyt aivan vakuutettu rautatien tulosta.

— Nämä Suomen herrat eivät meinaa uskoa vaikka mie olen niille sanonut, että kyllä Muurmanni-herra rautatien rakentaa, toimesi Ampru ottaessaan päreellä tulta piippuunsa.

— Ja täällä on Sapina oottanut kokonaisen pitkän vuoen, jatkoi hän, imeä lupsutellen piippuaan, joka ei ottanut syttyäkseen.

Hän puhui kuin linnunpoikasesta, jonka lapset ovat löytäneet, ja jonka isä nyt kantaa hellävaroen ulos laskeakseen sen vapautteen jälleen.

Jonne ei halunnut panna vastaan Amprun rautatiepakinoita, koska hänestä tuntui hupaiselta kuulla, että Sabina oli häntä odottanut. Pitkältä oli hänestäkin tuntunut kulunut vuosi. Vuoriopistossa oli ollut tavattoman kuivaa. Ei hänestä tullut herraa tekemälläkään. Jätkänä oli paljon paiempi olla.

Ampru hämmästyi. Häneltä sammui piippu. Soh, soh! Ei nyt niin sopinut puhua. Vai jätkänä! Eihän nyt toki Muurmanni-herran pojasta jätkää tehty... Mitäs varten niitä kouluja käytiin?

Jonne huomasi menneensä liian pitkälle. Täällä yksinkertaisten erämaan ihmisten keskellä ei sopinut leikinlasku. Nämä eivät ymmärtäneet haljuilemista.

Hän muutti keskusteluainetta ja rupesi kertomaan etelän oloista.

Siellä se kuhina kävi! Ihmistä kuin luokoal! Ja kaikki mahdollisimman mukavuutta rakasta-

via. Ei siellä isosti kehdattu kävellä. Asuntoonkin noustiin hissillä.

Ampru innostui. Arvasihan sen ison maailman. Missä asti olikaan nyt se kouluspaikka? Taisi olla ihan Ristiaanissa, siellä kuninkaan kaupungissa?

Jonne selitti ja kertoi. Ei se nyt ihan pääkaupungissa sentään... mutta oli hän sielläkin kerran käynyt ja nähnyt kuninkaan.

Oliko tullut käydyksi itse kuninkaan talossa?

Ei nyt sentään... hän oli vain nähnyt kuninkaan, kun tämä palasi Tanskasta. Laivarannassa oli seissyt muiden katselijain joukossa.

Ampru katseli totisena ympärilleen. Saakuri! Se poika oli nähnyt kuninkaan... ja nyt se istui tuossa hänen pöytänsä päällä, pistellen viiliä hänen tekemällään puulusikalla...

— Pane sie, Karuliina, kahvipannu piishiin, virkkoi hän vakavana.

Jonne jutteli ja söi. Opistossa oli ollut melko ankaraa — varsinkin hänen muotoiselleen, jolla oli hatarat alkutiedot. Eihän hän oikeastaan osannut muuta kuin porata tunturia, puhumattakaan ansojen panemisesta ja verkonlaskusta.

— Mutta siinä Jonne onkin mestari, pauhasi Ampru. Hän pani asialle sitä suuremman arvon, koska oli itse pojalle nuo taidot opettanut.

Olihan sentään opiskelukin sujunut... kuta-kuinkin. Ja tutkinnossa hän oli läpäissyt, vaikka arvosanat eivät olleetkaan häävit.

— Pih! sanoi Ampru. Vai arvosanat! Pää-

asia, että mies pystyi näyttämään, mitä osasi. Ei hän arvosanoista välittänyt.

Tuntui perin somalta, että Jonne istui tuossa ja jutteli »kuulespestyrelsistä». Se olikin tämä Muurmannin Jonne niin alhainen mies, vaikka oli-kin niin korkean opin saanut. »Sahtmestari»... Amprusta se oli enempi kuin insinööri.

— Viipyykö Jonne kauankin tällä kertaa? kysyi Karuliina ujosti takan luota. Hän oli ottanut Amprun neuvosta vaarin ja pannut pannuun hööstöjä puolitoista mittaa yhden asemasta.

— Se riippuu siitä, miten nämä mejän hommat menestyvät.

— Mikäpä niissä, jos vain raha riitti, tuumi setä Juhani. — Kapitaali se on, joka konteeraa.

Setä Juhani oli ollut Könkäällä takomassa ja oppinut siellä tämän uuden sanan.

Jonne pisteli viiliä ja pudisti tuontuostakin päätänsä. Hän ei ollut oikein selvillä isänsä kapi-taalista.

— Minua ne nyt eivät suuresti liikuta, lausui hän verkkaan. — Mie voin olla missä vain. Maa-ilma on avara. Kyllä sinne aina yksi mies mahtuu.

Hän katsahti Sabinaan. Tämä näytti surulliselta.

Mutta siihen ei kukaan muu kiinnittänyt huomiota. Isä-Ampru seurasi kiinteästi kahvin valmistumista ja setä Juhani oli ruvennut kirves-vartta vuoleskelemaan.

— Se on miehen puhetta, toimesi Ampru. (— Panitko hööstöjä riittävästi?) — Maailma oli

avara. Kyllä se aina yhen miehen elätti. Täytyihän tässä joukollistenkin pärjätä.

Ampru koetti arvailla Jonnen aikeita. Mahtokohan tuo Sapinaa ottaa. Hän oli viime aikoina elänyt epävarmuudessa. Muurmanni-herra oli käynyt kovin umpimieliseksi. Vikoi jotakin . . . ilmeisesti.

Jonne ehdotti, että lähdettäisiin vanhoja paimenusmaita katselemaan. Oikeastaan ei hän, Jonne, ollut nähnyt niitä sen jälkeen kuin hän kerran asui täällä poikasena . . . kokonaisen kesän. Se oli ollut hauskin kesä hänen elämässään ja häntä haluttaisi nähdä entisiä merkkipaikkoja. Missä olikaan nyt se Nooakin arkin maa? Hehän olivat sielläkin kerran Sabinan kanssa paimentaneet.

Sehän oli puolen penikulman päässä talosta. Eikö Jonne enää muistanut? Siellähän oli se tavattoman suuri kallionlohkare, joka oli kuin Araratin vuorelle jäänyt arkki. Siitä maankin nimi.

Nuoret lähtivät. Karuliina-äiti huusi heidän jälkeensä:

— Siellä on sitten Jonnelle peti kamarissa, kun palaatte.

Valoisa Lapin kesäyö. Aurinko vaeltelee taivaalla huntuunsa verhoutuneena.

Jonne ja Sabina istuvat suuren kalliopaaden suojassa kuiskaillen keskenään.

Muurmannin Jonne oli päättänyt selvittää suhteensa Sabinaan. Mutta — nyt kun hän on Sabinan kanssa kahdenkesken, hänen on mahdoton sitä tehdä. Hänellä ei ole rohkeutta.

Hänen täytyy siis puhua aivan muuta. Ja mistäpä olisi sen helpompi puhua kuin rakkaudesta. Onhan hän, Muurmannin Jonne, kuiskutellut siitä jo niin monen tytön korvaan, että hän saattaa kuiskutella siitä Sabinallekin. Tässä oli vain se ikävä juttu, että tyttö rakasti häntä. Nuo toiset olivat osanneet suhtautua leikkiin niinkuin pitikin.

Milloinka Sabina oli huomannut rakastavansa Muurmannin Jonnea?

Ei Sabina osaa sitä oikein sanoa. Se on syntynyt niin hiljaa, huomaamatta tämä hänen rakkautensa. Ehkä se oli tapahtunut silloin, kun Jonne vietiin Tunturimajalle... sen päiväkirjajutun jälkeen.

Oh, se päiväkirja. Silloin hän oli ensi kerran taistellut Sabinan puolesta. Tästälähtien hän taisteleisi aina... koko pitkän elämänsä ajan. Kukaan ei saisi olla paha Sabinalle.

Kyllähän Sabina sen uskoi. Olihan hän aina luottanut Jonneen. Nytkään ei tuntunut yhtään peloittavan, vaikka he istuivat kahden metsässä... puolen penikulman päässä kotoa.

Jonne teki mielessään vertailuja. Kuinka toisenlaisia olivatkaan ne tytöt, joiden kanssa hän oli viime talven seurustellut. Iloisia, hilpeitä, vallettomia. Heidän olennossaan oli jotakin, joka

kiihoitti, sai veret kuumina virtaamaan. Heidän perässään kannatti juosta. Se oli kuin virvatulen takaa-ajoa. Mutta sitten, sitten kun kiinni sai, tuli palkka . . . suloinen, suloinen palkka.

Sabina oli aivan toista maata, hiljainen ja uinai-leva . . . ja niin täydellisesti luottavainen. Hänen voittamiseksi ei tarvinnut tehdä mitään. Hän antautui itsestään. Mutta sittenkään ei hänen kanssaan saattanut menetellä niinkuin Norjan tyttöjen.

Jonne muisti useita viimetalvisia tuttavuuksia. Niiden joukossa oli neulojattaria ja piikatyttöjä, joiden kanssa oli toisinaan pidetty hyvinkin hauskaa. Eipä siinä oltu aina muistettu luvallisen rajaa. Varsinkin jos oli punssia päässä, saattoi tapahtua mitä hyvänsä.

Näiden elämysten keskeltä oli Sabinan puhdas ja valoisa olento kajastanut mieleen kuin kaunis kesäinen kuva. Mieltä oli hipaissut kaipaus ja sellaisina hetkinä hän oli kirjoittanut Sabinalle. Ikävä vain, että tyttö oli ottanut hänen kirjeensä täydestä ja kiintynyt häneen erämaan lapsen välittömyydellä.

Jonne tunsi joutuneensa pahaan umpikujaan. Tässä istui hänen vieressään tyttö, jonka vietteleminen oli mitä helpoin, mutta samalla mitä vaikein. Hänen viattomuutensa suojeli häntä. Niin paljon kokemuksia kuin Jonnella näissä asioissa olikin, hän tunsi, ettei hän saattaisi Sabinaa pettää.

Mutta — toiselta puolen hänen oli mahdotonta tunnustaa totuuttakaan... sitä, ettei hän enää rakastanut. Siis täytyi hänen sittenkin pettää.

Valoisassa kesäyössä kajahtaa kirveen iskuja jostakin läheltä. Jonne muistaa kuulleensa, että Katajan Matti, muuan talonpoika Kopsasta, rakentaa itselleen uutistaloa Nooakin arkin maahan. Hän tuntee Matin sangen hyvin ja tietää, että tämä rakastaa Sabinaa.

— Katajan Mattiko siellä rakentaa?

Hän tietää sen, mutta kysyy kuitenkin. Hän haluaa nähdä, minkä vaikutuksen se tekisi Sabinaan.

— Niin... hän aikoo saaha pirttinsä valmhiiksi ensi mikkeliiksi.

Ei minkäänlaista merkkiä siitä, että Sabina ajattelisi Mattia.

— Meneekö Matti pian naimishiin?

Tyttö katsahtaa häneen hiukan pelokkaasti, kuin vaaraa aavistaen.

— En mie tieä. Ei ole Matti koskhaan mithään puhunut.

— Tieätkö, että Katajan Matti rakastaa sinua?

Uusi säikähtynyt katse. Mutta säikähdys ei johdu siitä, että hän kuulee Katajan Matin häntä rakastavan, vaan epätietoisuudesta, mitä poika tarkoittaa.

— Tieän kyllä.

— Mistä sen tieät? Onko Matti mithään sinulle puhunut?

— Ei... mutta kyllähän sen näkee. Rakkaudenhan voi helposti nähdä.

— Näkeekö minustakin?

Tyttö hymyilee valoisasti, hiukan ujosti.

— Sinusta on vaikeampi nähdä, mutta sitä ei tarvitsekhaan. Siehän olet sen sanonut.

Jonnen sydämeen pisti. Hän ei ole niin turmelunut, ettei kyennyt tuntemaan, mikä suunnaton ristiriita vallitsee hänen ja tytön välillä.

Hän muistaa erästä norjalaista tyttöä. Hän oli ollut kotiopettajatar ja onnettoman rakkauden vuoksi jäänyt naimattomaksi! »Miehet valehtelevat aina», oli hän sanonut.

Tänä hetkenä Jonne katui, että oli antanut Sabinalle toiveita. Miksi hän olikaan kirjoittanut? Taikka — jos olikin — niin miksi hän oli kirjoittanut juuri niin kuin oli tehnyt? Olisihan hän voinut kirjoittaa kuin hyvälle tuttavalle. Miksi hänen oli pitänyt käyttää sellaisia sanoja, että yksinkertainen lapintyttö oli ottanut ne täydestä? Olihan hän Sabinan kirjeistä nähnyt, millä tavalla tämä asian käsitti. Piti itseään hänen kihlattuna morsiamenaan.

Kylmä hiki kihosi Jonnen otsalle. Hän oli pahemmassa kuin pulassa. Sabinalle olisi pitänyt sanoa totuus, mutta siihen häneltä puuttui rohkeutta.

Hän rupesi juttelemaan kaikenmoista tyyntäköiseen levottomuuttansa. Mutta Sabina kävi yhä hiljaisemmaksi. Lopulta hän ei puhunut

enää mitään. Istui vain allapäin ja tuijotti eteensä.

— Mitä sie nyt mietit?

Sabina kohotti päätään. Hänen silmänsä olivat kyynelissä.

— Sie puhelet minulle kaikenmoista suuresta maailmasta, mutta yhtä asiaa, jonka mie halusin kuulla, et sano. Jonne, et ole vielä kerthakaan paluusi jälkeenh sanonut, että rakastat minua.

— Mutta äskenhän sanoit, ettet sitä ephäile.

Sabina hymyili kyyneltensä lomasta.

— En mie ephäilekhään, mutta... tieätkö... sitä on niin hauska kuulla. Se, joka rakastaa, tahotoisi aina kuulla, että häntä rakastethaan.

Jonne pureksi heinänkortta. Hän ei puhu mitään.

— Ja ennen sie juttelit häistä... kerroit, minkälainen morsius huntu minulle laitethaisiin. Muistatko, Jonne?

— Olenko mie sellaista kertonut?

Sabina hämmästyti.

— Etkö muista? Vielä lähtösi eellus-iltana puheilit siitä! Huntu kuin kesäaamun auer! Etkö muista?

Tyttö oli suloinen nähdä. Povi nousi ja laski kiivaasti. Poskilla paloi vieno puna. Kyyneleet kimaltelivat silmäripseissä. Jonnesta hän oli tällä hetkellä hurmaava. Hän ei enää muistanut, mitä

varten oli pyytänyt Sabinaa kävelyille kanssaan. Hän heittäytyi hetken vietäväksi.

— Kyllä muistan! huudahti hän sulkien tytön syliinsä. — Huntu kuin kesäaamun auer, valkea kuin kosken vaahto. Oikeassa olet, Sabina, niin olen sanonut ja sanon taas uuelheen. Sellainen ... juuri sellainen sinulle laitethaan ... siintävä ... hohtava ... läpikuultava. Sen alta välkkyvät sinun keltaiset kiharasti kuin himmeä kulta...

Jokaista sanaa säesti suudelma. Sabina sulki silmänsä. Rakkaus kantoi hänet korkealle... pilviin... korkealle kuin kotka saaliinsa...

XI.

Tunturista ei kuulu pauketta enää. Siellä on nyt hiljaista, sanomattoman hiljaista... On kuin olisi aikakin pysähtynyt.

Aurinkokin, joka nyt jo kaartelee alempana, näyttää sen näköiseltä kuin tekisi se taivaaltaan vain vanhasta tottumuksesta. »Minua ei tarvita enää», näyttää se puhelevan. » Ja kahden kuukauden päästä minä häviän täydellisesti.»

On saapunut syksy, »ruskan» aika.

Mistä on tämä merkillinen hiljaisuus tullut? Ennen täällä jymisi niin, että tunturit vapisivat. Kiiluvaisella ja Seulakkopäällä ei tuntunut olevan muuta tehtävääkään kuin vastata Kaamaslaesta kuuluviin paukahduksiin. Nyt ne seisovat totisina kuin ennenkin. Lunta kimalteli niiden kii-reellä.

Amprun pirtissäkin on merkillisen hiljaista. Ei luista puhe. Isäntä korjailee poronkelkkaa, mutta tekee työtään kuin jotakin kuunnellen. Ei pauku enää. Merkillistä! Jokohan loppuivat Muurmannin hommat?

Setä Juhani samoin istuu hiljaa. Hänkin on muuttunut ihmeellisen vähäpuheiseksi. Ei suju satu hänen huuliltaan iltahetkinä. Turhaan saavat pirtin nuorimmat pyytää: »Setä, muistele Tuonka-raukasta».

Sabinakin on muuttunut. Hän saattaa vaipua tuntikausiksi istumaan kädet velttoina sylissä. Hänen katseensa on sisäänpäin kääntynyt. Äiti Karuliina tarkkaa häntä tuon tuostakin töidensä lomasta. »Pahaksipa on Sabinakin ottanut», ajattelee hän, mutta ei puhu mitään.

Sabinan sydämessäkin on hiljaista. Siellä ei soi yhtään ääntä. Missä oli entisyys? Tuo vielä äsken hänen povessaan asustanut valoisa maailma oli särkynyt. Hän on eksyksissä itseltään. Jonne, Muurmannin Jonne, jota hän luuli kuninkaanpojaksi, olikin vain valepukuinen ilmestys, joka oli houkutelut hänet manalaisten kaupunkiin. Sieltä ei ollut ulospääsyä. Hän oli maistanut kiellettyä ruokaa.

— Setä, laula Kaaren Lintamuusta, pyytelevät lapset.

Sabina säikähtää. Se vielä puuttuisi. Hän on viime päivinä ajatellut Karen Lindamota. Jospa hänkin saisi kuolla niinkuin tämä...

Hän oli aikonut hukuttaa itsensä. — Lunnasjärvässä oli paikkoja, joista ei löydettäisi naaraamallaakaan. Mutta äidin vuoksi se oli vaikeaa... mahdotonta... äidin, joka ei aavistanut mitään.

Hän katsahtaa rukoilevasti setäänsä. Eihän tämä vain rupeaisi laulamaan. Se tuntuisi niin toivottomalta.

Mutta ei ole setä Juhaniakaan laulupäällä. Hän on ruvennut auttamaan isää takkavitsain vääntämisessä.

— Älkähähän nyt, lapset, meidän pitää saaha heiniä kothiin Hirvijängältä. Kun ripsahuttaisi vain lunta sen verran...

Setä Juhaniin puhe rikkoi lumouksen. Se avasi Amprun suun. — Niin... heiniä on saatava kothiin. Entinen elämä on aloitettava taas. Ei tulekkaan meille rautatietä...

Nyt pääsee puhe vauhtiin. Ajatus seuraa toistaan. Ne ovatkin pitkän aikaa kieppuneet tuon yhden ja saman asian ympärillä.

Mahtoiko olla totta, että Muurmannin herran oli lopetettava työnsä Kaamaslaessa? Suomen-Huotari oli käynyt talossa ja muistellut, että herralta oli loppunut rahat. Eivät olleet yhtiökumppanit ruvenneet lähettämään. Liian huonoina pitivät tuloksia. Toissapäivänä oli tuotu sähkösanoma kirkolta. Viimeiset rahat oli Muurmanni antanut sähkösanoman tuojalle. Heillä, miehillä, oli kahden kuukauden palkka saamatta, vaikka oli luvattu maksaa joka päivä.

— Hithaja ovat herrain kiirheet, lausahti setä Juhani yksikantaan. Hän oli katkeroitunut.

— Niin, niin, toimeaa Ampru, kuuntelematta sen tarkemmin setä Juhania. Kyllähän se on jo

nähty, mitä mieltä niin Suomen kuin Norjankin herrat ovat olleet Malmi-Muurmannin puuhista. Epäuskoa täynnä.

Ainoa, joka on säilynyt entisellään, on vanha Tahvo. Hän on hyvillään.

— Loppui se jyminä kerrankin! Koko kesän olenkin sitä kuunnellut kiusalle saakka.

Hänen pienet karhunsilmänsä kiiluvat vahingonilosta.

— Ei niistä herroista ole muuta kuin vahinkoa . . . metsäperukoien asukhaille. Panevat kaikki sekaisin.

Sabina vavahti. Hänen täytyi myöntää, että isoisa oli oikeassa. Sekaisin oli mennyt hänenkin valoisa maailmansa. Hän oli aina luottanut Jonneen. Mitään sellaista ei hän olisi koskaan hänestä uskonut. — Olivatko kaikki miehet sellaisia?

Hän oli ajatellut noita asioita joskus kuin kaukaisia unia. Ne kuuluivat avioliiton pyhitettyyn piiriin. Niin oli Siosjärven rovasti rippiluvussa selittänyt ja lisännyt, että kirous seurasi kuudennen käskyn rikkomista.

Pihalta kuului äänekästä juttelua. Pirtin väki kavahti ikkunaan. Siellä seisoivat Muurmannin herra pitkävartiset pieksusaappaat jalassa. Varusteista päättäen hän oli valmistautunut pitkälle matkalle.

— Siinä on äijä itte, sanoi Ampru ja rupesi siirtämään poronkelkkaa syrjään. — Nyt saahaan kuulla, millä kannalla ovat asiat.

Muurman työntyi pirttiin leveänä kuten tavallisesti.

— Peive! sanoi hän reippaaseen tapaansa.

Arasti, kuin ujustellen vastattiin hänen tervehdykseensä.

Sabina oli istunut levottomana. Oliko Jonnekin matkassa?

Ei ollut nähtävästi, koska ei muita kuulunut kuin Suomen-Huotari, joka nyt työntyi pirttiin.

— Nyt on sakrament! sanoi Muurmanni, istah-
taen penkille ja ruveten täyttämään piippuaan. —
Uhkava riistä mieheltä kahdeksan vuoden yhte-
mittaise ponnistukse hedelme — puhumattaka
alkkuvalmistukset, jotka neekin ova nielleet
vuusia.

Vanhan Muurmannin sana vaikutti omituisesti Sabinaan. Hänen mieleensä muistui kevät, jolloin Jonne oli toista kertaa heillä. Siitä oli nyt kulunut kahdeksan vuotta. Herkässä lapsenmielessään hän oli jo silloin tuntenut kiintymystä Jonnea kohtaan. Tuo kiintymys oli kasvanut rakkaudeksi, — miten, sitä ei Sabina osannut itselleen selittää. Mutta koko kuluneen kesän hän oli tuntenut rakastavansa Jonnea palavasti. Aina tuohon surulliseen hetkeen saakka...

Muurmanni-herra selitteli laajasti asioitaan. Hän aikoi matkustaa Kristiaaniaan ottamaan selkoa, oliko totta, että yhtiökumppanit noin vain aikovat sanoutua irti sitoumuksistaan. Heillähän oli paperit.

— Mutta... jos niiltä on usko loppunut, uskalsi Tahvo huomauttaa.

— Uskul kivahti Muurmanni. — Sellainen usku, joka ei sen vertta keste, mie anta palttu!

Se oli niin Muurmannien tapaista. He antoivat palttua kaikelle.

— Missä Jonne nyt on?

Se oli äiti Karuliina, joka sen sanoi. Sabina kalpeni.

— Lehetin poika Kõnkhäle telegrafeerama Kristiaaniaan, että mie tulen. Niin — en ymmärtä, mike poika vaiva. Murjotta ja on vihane. Nukkumaski puhu ja höpsi.

Sabina tunsi poskiensa kuumenevan. Mitä oli Jonne unissaan puhunut?

— Ei se ole täälläkhään käynyt sen koommin kuin viimeksi lähti. Milloin se nyt olikhaan... joo, Perttulin aattona. Sapinan kanssa vielä yhdessä lähethiinkin.

Hyvä Jumala! Puhuivat aivan kuin luonnollisesta asiasta.

— Ja mitä kummia se oli siellä Nooakin arkin maassa tehnyt. Heiteltyt kalliopaaen kappalheja muutamhaan kurhuun. Mie satuin viime viikolla paikalle, niin eikös ollutkin kuru melkhein puolilhaan... Kukapa se muu kuin Jonne... häänhän se reistaili tosinhaan, jos mitä.

Sabina olisi halunnut vaipua maan alle. Hyvä Jumala! Vielä ne kertoisivat koko asian. Kukatiesi oli joku ollut näkemässä. Ehkä Katajan Matti...?

Hän oli toivonut, että Jonne olisi käynyt häntä katsomassa. Minkä vuoksi, sitä hän ei oikein ymmärtänyt. Hänhän olisi kuitenkin tuntenut vain inhoa Jonnea kohtaan. Mutta siitä huolimatta hän oli häntä kaivannut.

Rakastiko hän Jonnea vieläkin?

Nyt tuntui melkein siltä, kun hän katseli Jonnen isää, joka istui tuossa ikkunalautaan nojaten ja puhalteli paksuja savuja ilmaan. Heillä oli samanlainen nenä... isällä ja pojalla. Jonnen oli vain vielä hienopiirteisempi. Samoin kuin alahuuli oli Jonnella paksumpi kuin isällään.

Sabina olisi suonut, että Jonnekin olisi tullut. Ehkä hän sittenkin rakasti Jonnea vielä. Ehkä kävisi vielä päinsä unhoittaa tapahtunut. Olihan Jonne luvannut ottaa hänet...

Könkäällä oli kosolta kauniita tyttöjä. Ja ne olivat kilvan Muurmannin Jonnen perään. Ampruisä oli siitä kertonut. Sekin Alapään tyttö oli ihan hulluna. Kirjoittelikin vähän väliä. Oli Jonnekin maininnut siitä...

Mustasukkaisuus nosti päätään Sabinan sydämessä. Hän ei ymmärtänyt nyt itseään yhtään. Hänhän olisi pitänyt inhota ja halveksia Jonnea. Rovasti oli rippiluvussa selittänyt, että sellainen hävitti molemminpuolisen kunnioituksen. Ei Sabina siitä paljon ymmärtänyt... mitäpä kunnioitusta heidän välillään tarvittaisiinkaan. Rakkaus — se oli toista

Apeaksi painui mieli, kun Muurmanni-herra

lähti. Olisi tehnyt mieli kysäistä, aikoiko Jonne tulla täälläpäin käymään. Mutta uskallusta puuttui.

Setä Juhani oli lähtenyt Muurmannin taakkoja kantamaan.

Suomen-Huotari jäi jäljelle. Hänen piti vielä ennen yötä palata Tunturimajalle. Siellä ei nyt ollut ketään, kun se »pojan huipparikin» oli Kõnkäällä.

Suomen-Huotarin Jonnesta käyttämä nimitys pisti Sabinaa.

— Onkopa se Jonne sen pahempi huippari kuin siekhään?

Asianomainen vain nauroi.

— Kas, kas... onpa tainnut tämänkin talon tyttö jo iskeä silmänsä Muurmannin poikaan. No... ensimmäinen et liene... jollet viimeinäkään. Sillä on morsiamia viisi joka sormelle. Norjassakin kolme...

— Se on valhe!

Sabina oli kavahtanut seisomaan ja katseli nyt Suomen-Huotaria vihan puna poskillaan.

— Sie mokomakin rutale tulet tänne leksottelemhaan tyhjäänpäiväisiä!

— No mitäs Sapina nyt...?

Ampru katseli ällistyneenä tytärtään.

— Ei se mitään, jutteli Suomen-Huotari rauhallisena, äänessä entinen kiusoitteleva sävy. — On tainnut Sapinakin sotkeutua Muurmannin pojan verkkoihin.

— Se on valhe; valhel

Sabina seiso i Suomen-Huotar in edessä kuin räivotar. Hänen silmissään välkkyi ja hän ihan kähisi.

— No älä nyt leikistä suutu.

— Rietas! karjaisi Sabina ja syöksyi pirtistä ulos.

Tuvassa vallitsi hiljaisuus. Vihdoin katkaisi Ampru vai tiolon.

— Ne ovat vähän... sopimattomia... leikki-puheiksi.

Hän höyläsi kelkan jalaspuuta ja katseli sitä, painaen toisen silmänsä kiinni. Sitten leväytti hän silmänsä auki ja katsahti Suomen-Huotariin kuin anteeksipyytäen. Hän tuns i kunnioitusta kaikkea kohtaan, mikä koski Muurmannia.

Sabina oli rientänyt järven rantaan. Siellä oli vene. Hän työnsi sen vesille ja läksi soutamaan. Nyt hän toteuttaisi aikomuksensa...

Hänen povensa nousi ja laski. Silmissä paloi kuumeinen hehku. Käsisuonet paisuivat hänen soutuessaan.

Ilkimys, rietas! Hänen täytyi sanoa niin, vaikka Suomen-Huotari olikin pelastanut hänen henkensä kerran. Nuo soimaukset vapauttivat hänet kaikesta kiitollisuuden velasta.

Niin oli, kuin olisi riisunut hänet alasti hänen oman isänsä ja äitinsä nähden. Että saattoikin joku ihminen olla niin paha! Jonne oli enkeli Suomen-Huotar in rinnalla. Se, mitä heidän välillä oli tapahtunut, ei kuulunut kenellekään.

Vene töksähti kivel le ja käännähti ympäri.

Missä hän nyt oli? Ah, kosken niskassa. Veneen molemmin puolin kuohuivat aallot uhkaavina.

Tänne hän ei ollut aikonut. Täällä se ei kävisi päinsä. Kuolema teki täällä liian ahnaan vaikutuksen. Hän ei rakastanut tuollaista nielevää... ikäänkuin irvissä hampain huutavaa... väkisten vievää. Hän halusi heittäytyä itse... pehmeästi, mukavasti... ikäänkuin äidin avaraan syliin. Järven toisessa päässä sen saattoi tehdä. Siellä oli pohjattomia hautoja, joihin upposi syväälle. Siellä oli hyvä levähtää...

Hän mieli jo tarttua airoon työntääkseen veneen irti, mutta jäikin katselemaan kuohuja sivullaan. Ne lauloivat, ne ärjyivät. »Phyi! phyi! phyi!...» ne sanoivat. Sabinan silmistä vierivät vuolaat vedet. Oli rauhoittavaa kuunnella kuohujen nuhtelua.

Sabina nojasi päätään polviensa vasten ja itki. Miksi piti kaiken päättyä näin —?

Kuinka onnellinen hän olisi ollutkaan, jos kaikki olisi käynyt hänen toivomustensa mukaan. He olivat onkineet tässä Jonnen kanssa monen monituista kertaa veneen ollessa kiinni tällä samalla kivellä. Jonne oli istunut perässä ja nostellut laidan yli kirkkaan kiiltäviä purolohia. Se oli ollut onnellista aikaa. He olivat silloin vielä viattomia kumpikin. Ei pimentänyt heidän sieluaan pieninkään varjo. Jonne nauroi kirkkaasti joka kerta, kun kala kopsahti veneen pohjalle. Siinä ne sätkivät hetken, kunnes hiljenivät vähitellen...

„...»Nyt mie ongin onnen kalan», oli Jonne sanonut ja katsonut häntä naurussa suin. Hetken päästä hän olikin saanut kookkaan purolohen. »Katsopas... tuossa se nyt on!» Mutta — yks' kaks' oli kala potkaissut itsensä yli laidan. Hän oli heikosti huudahtanut.

»Älä sie ole milläsikhään, Biina, mie ongin sen takaisin.»

Hän oli jännityksellä odottanut, saisiko Jonne. Mutta — ei ollut saanut.

Oliko heidänkin onnensa mennyt samalla tavoin kuin tuo purolohi kerran... yli laidan, muutama elämän varomattomana hetkenä —?

Onnistuisiko heidän saada siitä kiinni enää milloinkaan?

Hänestä tuntui, että hänen onnistuisi — sitenkin.

Olisipa Jonne nyt ollut täällä, olisi kaikki ollut hyvin. Olisi lähdetty Siosjärvelle kuulutusta ottamaan. Nyt kun Muurmanni-herraltakin olivat rahat loppuneet, hän ehkä olisi suostunut heidän liittoonsa...

Suomen-Huotarin ilkeämielinen viittaus oli avannut Sabinalle uuden tien. Se oli herättänyt hänet puolustamaan Jonnea. Ja siinä samassa oli rakkaus uudestaan leimahtanut liekkiin. Nyt hän ei enää halunnut hukuttautua. Mitäs siitä, jos he olivatkin langenneet. Peittihän rakkaus heidän syntinsä...

»Rakkaus peittää syntien paljouden», oli Siosjärven rovasti kerran sanonut.

Sabina ei huomaa ajan kulkua. Hän istuu veneen keulatuhdolla ja aatokset vaeltavat surullisia teitään. Aurinko laskee Kiiluvaisen taa. Hämärä hiipii maille. Aaltojen harjat kosken kuohuissa rupeavat näyttämään kummituksilta. Ne muistuttavat hevosten harjoja, jotka hulmuavat tuulessa.

... Sieltä... kosken nielusta ratsastaa häntä kohti Muurmannin Jonne... ratsastaa samalla tavoin kuin kerran muutamana kesänä... ilman satulaa Riimitievaa alas. Hevosen harja oli hulmunnut kuin laineiden vaahtopääpärskyt.

Nyt kulki hänen tiensä ylös... ylös kosken kuilusta. Hevosen harja hulmuua. Jonne yrittää yhdellä... yrittää toisella, mutta ei pääse. Hän vaihtaa ratsua alinomaa. Niiden harjat painuvat vain alemmaksi kuta ylemmäs hän nousee... ne uppoavat aaltoihin. Tuossa ihan veneen vieressä on yksi vinhempi muita. Sen harja on käynyt ihan siloiseksi kiivaasta vauhdista. Saisipa Jonne siitä kiinni... silloin hän olisi kohdalla ja hän, Sabina, ojentaisi hänelle kätensä ja auttaisi veneeseen.

Samassa kolahtaa veneen perässä. Sabina säpsähtää. Kuka kumma sieltä tuli?

Se oli Katajan Matti. Hän oli ollut noutamassa kiviä kosken alta... kiuaskiviä saunaansa. Hän aikoi kylpeä ensi lauantaina uudessa saunassaan.

Matti auttaa Sabinaa saamaan veneen irti.

Hän vetäisee omansa muutaman vesikiven varaan, astuu koskeen ja auttaa. Sabina saa sauvoimen käteensä ja työntää veneen virran vuolteesta syrjään.

— Miten te Muurmannin pojan kanssa saitte sen irti?

Niin... Jonnen kanssa. Ei Sabina sitä oikein muista. Välistä oli Jonnen täytynyt astua koskeen ja auttaa.

— Se on hiukan vaarallinen paikka. Siitä voi helposti suljahtaa koskheen.

Niin... ei Katajan Matti tiennyt, että heidän veneensä oli jo kerran suljahtanut...

Katajan Matti soutelee tyynenä edellä ja Sabina perässä. On jo melkein pimeä.

Merkkillistä, että Katajan Matti jo toista kertaa saattaa hänet kotiin... Viimeksi oli Matti tuonut hänet Nooakin arkin maasta sen surullisen tapauksen jälkeen. Hän oli itse pyytänyt sitä. Matti oli sattumalta löytänyt heidän kesäporonsa, joka oli päässyt karkuun, ja lähtenyt sitä tuomaan. Sillä matkalla oli Matti heidät tavannut...

Sabinaa puistattaa. Hän muistaa jyrinän, joka metsässä kaikui, kun he Matin kanssa kävelivät kotiin päin. »Se suuttui, kun mie lähin sinua saattamaan», oli Matti sanonut! »Ei, ei... muuta se on», oli hän hätäännyksissään sanonut. Nooakin arkin maasta käsin oli vain jyrähdellyt. Niin oli pannut, kuin olisi ukkonen käynyt. Jonne peitti kallionlohkareilla paikan, missä synti oli tehty. Niin hän, Sabina, oli sen tulkinut...

Vene töksähti rantaan.

XII.

Muurmannin Jonne on kirjoittanut Sabinalle. Siitä on Sabina nyt iloinen.

»Minun täytyy matkustaa Norjaan, sillä meillähän ei nyt ole siellä mithään tekemistä. Sitäpaitsi minun täytyy syksyllä jälheen opistoon. Mutta vuoen päästä mie tulen takaisin ja silloin mie toivon, että voimme aloittaa uuelheen. Äläkä ole murheissasti siitä viimeisestä. Kyllä mie sinut hyvitan.»

Mitään osoitetta ei Jonne ollut ilmoittanut. Mutta — kaipa hänelle saattoi kirjoittaa Kristiaaniaan. Kyllä kai Malmi-Muurmannin poika siellä tunnettiin.

Sabina oli saanut sen käsityksen, että Jonne pyyteli anteeksi ja aikoi korjata rikoksensa.

Hän oli vastannut odottavansa. Setä Juhani oli Könkäällä käydessään itse vienyt kirjeen postiin. Postineiti oli hymähtänyt omituisesti nähdessään kankean päällekirjoituksen. Muurmannin

pojan lähdön jälkeen oli tuollaisia kirjeitä mennyt useampiakin. Missä seiso i »Ristiaani», missä taas »Gristiaani». Tässä, jonka setä Juhani työnsi postiluukusta sisään, seiso i »Kiristi Aanija».

Mutta setä Juhani oli seissyt tärkeän näköisenä postiluukulla. He olivat ottaneet Sabinan asian omakseen — kaikki lunnasjärveläiset.

Sabina kulki kalpeana pirtin ja navetan väliä. Syrjäinenkin näki, missä tilassa hän oli. Eikä siitä enää vaiettukaan. Kun tyttö kerran oli Muurmannin pojan kihlattu morsian, sai sen jo tietää koko maailma.

Luonnolapsen avomielisyydellä jutteli Ampru asiasta Könkäällä käydessään. Hän istui voudin konttorissa paksua sikaria poltellen tyytyväisen ja onnellisen näköisenä. Olihan nyt joku hyöty siitäkin — malmihommasta. Saipahan Sapina edes miehen ja vielä vallassäätyisen.

Vouti iski rouvalleen silmää. Tässä piti pysyä tyyneenä. Ei saanut vetää suutansa nauruun. Ampru oli erämaan lapsi, jolta ei voinut vaatia kummempaa.

Siellähän se Nooakin arkin maassa oli saanut alkunsa tämä »etesotto», toimesi Ampru. Saakuri! Ei osattu Karuliinan kanssa arvatakaan, kun se Sapinakin oli vielä siihen aikaan sellainen hiljainen nuhjus. Mutta siitäkös se riippui . . . kun kerran asiat oli valmiiksi puhuttu.

Vouti, hiljainen mies, istui ja kuunteli. Hänen rouvansa sai yht'äkkiä asiaa kyökin puolelle.

Milloinkako odotettiin? Kuinkas se nyt olikaan? Olihan se äiti Karuliina pannut almanakkaan merkin. Siinä se oli huhtikuun puolivälin paikkeilla. Mutta sitä hän vain halusi tiedustaa, suostuisiko vouti rouvineen kummiksi.

Vouti otti tuumailevan ilmeen. No — kunhan nyt ensin katsotaan, kuinka kaikki selviäisi. Saa-tettaisiinhan sitten asiasta keskustella.

Ka miksikäpä ei — se kun hän, Ampru, muuten vain sattui kysäisemään. Ei ollut heillä usein Könkäälle asiaa, jotenka hän arveli, että sopisi ehkä nyt jo... niinkuin sitäkin kysäistä.

No niin. Eihän se mitään. Mutta — oliko Ampru sitten niin varma, että Muurmannin poika pysyi sanassaan?

Sanassaan? Totta kai, kun kerran asiat olivat jo sillä mallilla. Mutta kuinkas —? Hän, Ampru, oli siksi paljon seurustellut sekä isän että pojan kanssa, että kyllä ne... Viilipytystäkin maksoivat markkaa enemmän kuin muut herrat.

No niin... hyvä, jos pysyisi. Hän, vouti, oli vain kuullut, että Muurmannin pojalla pitäisi olla muitakin morsiamia.

Hehhee! Sai niitä olla. Oli hänelläkin, Amprulla, ollut yhtä aikaa kolme, mutta Karuliinan hän sittenkin oli ottanut.

Vouti naurahti. Tämä Lunnasjärven Ampru oli soma mies. Jutteli toisinaan kuin oikea maailman velikulta, mutta oli sittenkin harvinaisen viaton miehekseen.

Ampru ryyppäsi kahvit voudin konttorissa, sai sikarin liivinsä ylätaskuun ja purjehti palttoo levällään portaita alas.

Kotona Lunnasjärvellä hän kertoili matkoistaan. Tuvan väki kuunteli henkeä pidättäen. Karuliinan mielestä hän oli käyttäytynyt taitamattomasti. Mutta Ampru otti kovasimen ja rupesi hiomaan veistään. Sitten hän virkkoi suu leveässä hymyssä:

— Kestää se fouvi sentään pikkuisen suoneniskun... ja sinuahan se, Karuliina, ei ythhään haittaa. Kuppautathan sie muutenkin.

Sutkaus oli Amprun mielestä erikoisen onnistunut ja hän ryhtyi korjaamaan lypsinkiulua.

Oli vuoden pimein aika, mutta Amprun pirtissä paloi takkatuli aamusta iltaan. Lunnasjärven yksinkertaiset asukkaat elivät onnen unelmissa. Ampru veisteli pitkiä lastuja ja ajatteli, että kun jo hänen tyttärensä herralle kelpasi. Merkillistä! Ennen hän oli salaa toivonut, että kun saisi Sabinan edes Katajan Matille naitetuksi. Se oli tuntunut jo sangen tavoiteltavalta päämäärältä. Mutta nyt — itse Malmi-Muurmannin poika tuli ja kop-pasi tyttären talosta. Heh!

Mikä siinä Sabinassa oli sitten niin puolensa vetävää? Tavallinen tytön hölttänehän se oli ja vielä päällepäätteeksi kesakoinen. Silmätkin sel-laiset haaleat kuin vedellä sekoitettu maito. Mutta — kaipa se ymmärsi asiat... Muurmannin poika, koska oli kerta valintansa tehnyt.

Elettiin kuin unimaailmassa. Sabinaa odottava onni heitti kajastuksen koko pirttiin. Setä Juhani oli mitä parhaimmalla sadun kertomapäällä. Hän kertoi Tuonka-raukasta, lappalaisnoidasta, joka kerran oli asustanut Lunnasjärven ja Kopsan välillä, jutteli Piessa-rosvosta, joka palveli renkinä Kaunismaassa ja nai talontyttären. Siinä kävi niinpäin; tässä, Sabinan historiassa, taas näinpäin . . . vaikka eihän Sabina mitään huonoa lähtöä ollut niinkuin Piessa-raukka, vaan kunniallisen uutistalon tytär.

Lapset kuuntelivat silmät pyöreinä, vilkaisten silloin tällöin Sabinaan, joka kehräsi takan kuppeella. He eroittivat vain rukin pyörän ja Sabinan kädet, jotka pitelivät lankaa. Sabina itse istui pimennossa.

Setä Juhani rupesi laulamaan:

— Prinsessa Kunigunda
hän istui linnassaan
ja kultakehrävarrella
niin valkoista kuin lunta
hän kehräs lankaa.

Sanoivat saattoneiet:
»On meille kerrottu:
prinsessa lähtee luostariin. —
Se totta liene ei, ett'
tuo hunnuks tehdään?»

Prinsessa Kunigunda
nyt tuohon vastas näin:
»On prinssi Rikhard uljas mies,
uneksii häistä unta. —
Tää hunnuks tehdään.»

Niin — rinsessa Kunikuntastahan se tämä Sapina aina halusi niin hartaasti kuunnella. Se sanoi toisinaan itsekin olevansa rinsessa Kuni-kunta.

Sabina ei vastannut mitään. Hänen sormensa vain hiukan vapisivat, kun hän kumartui ottamaan kehrupaloja kopasta. Morsiushuntu... niin, sellaisia käyttivät rikkaat. Köyhälle riitti vain tavallinen puku. Mutta — yhtäkaikki tuntui somalta kuulla setä Juhanin laulavan prinsessa Kunigundan morsiushunnusta. Ja... kukaties vaikka Jonne hänellekin sellaisen hankkisi...

Äiti Karuliinakin oli muuttunut puheliaammaksi, kun Sabinan asioista oli selvä saatu. Tosin hän toisinaan pelkäsi ja epäusko pakkasi päälle. Mutta olihan sellaista ennenkin sattunut, että herra nai talonpoikaisen. Niinkuin se sama Piessa-raukan eukkokin, joka sittemmin joutui vaimoksi Inarin papille.

— Entäs Ponnin Sohja? toimesi Ampru. Muistihan isä Tahvokin, että Ponnin Sohja keikkui emäntänä Könkään pappilassa sen Junnu-papin aikana?

Kyllähän Tahvo-vaari sen muisti, vaikka olikin hiukan epäuskoinen Muurmanneihin nähden. He olivat hänen mielestään liiaksi kulun päällä olevia... sellaisia ajelehtijoita, ettei hän oikein tiennyt. Mutta... saattoi hyvinkin... ei hän halunnut vastaankaan panna, vaikka toisinaan vahvasti epäilikin.

— Mikäs siinä, toimesi Ampru. — Kyllä Sapina rouvaksi kelpaa... varallakin yhtä hyvin kuin Ponnin Sohjakin.

Sabina istui takan kupeella pimennossa ja kehräsi. Häntä hiukan kiusasi omaisten vapaa juttelu. Isä varsinkin oli sellainen... kummallinen. Otti kaikki niin verisen vakavasti... vaikka tässä tapauksessahan tuon nyt sai ottaakin. Kyllä hänkin luotti Jonneen.

Ettäkö ylpeäksi —? Sabina pysäytti rukkinsa ja kuulosti. Mitä se isä nyt taas oikein puhui?

— Niin... tässä vain tuli mielheen, että kun sie tietysti reissaat sinne Ristiaaniin, kuninkhaan kaupunkiin, ja saat nähhä kaiken sen komeuen, tulet ehkä ylpeäksi etkä enää muista köyhiä vanhempiasti.

Pyh! Isä taas joutavia. Minne Ristiaaniin se hän... Tännehän Jonne asettuisi heidän naapurikseen. Uutistalokas hänestä tulisi, korvenraivaaja ja karhunkaataja. Ei hän Ristiaaneista välittänyt.

Mutta nyt rupesi isä Ampru panemaan vastaan oikein voimainsa takaa. Hän oli kerran saanut ajatuksesta kiinni eikä halunnut sitä noin vain jättää. Muurmannin Jonne oli herra, kouluja käynyt ja puhui kahta kieltä. Vahinko olisi sellaisia lahjoja korpeen haudata. Niiden piti joutua käytäntöön. Ei hän, Ampru, hyväksynyt koko uutistalohommaa. Se kuului heille, oppimattomille, tämä metsässä möyriminen. Herra oli herra ja

hänen piti hankkia herran paikka. Tiesi vaikka vielä ministerinä pohottaisi Muurmannin Jonne.

Sabinan täytyi väkistenkin hymyillä. Olihan hänkin joskus sellaista ajatellut, vaikka olikin sitten lyönyt sen mahdottomaksi. Mutta hiveli sentään hänen lapsenomaista sieluaan kuulla isän tuollaisia juttelevan.

Nyt otti setä Juhani sananvuoron. Hän oli ker-
ran lukenut muutamasta työmiehestä, josta tuli ministeri. Missä se nyt tapahtuikaan... siellä jossakin Eklannin maassa. Ja hän oli sentään tavallinen työmies. Oli kannellut jauhosäkkejä laivahaminassa selkä jauhossa. Mutta sitten kun pääsi kuninkaan lähimmäksi mieheksi, löi pitkän takin selkäänsä ja käyttäysi kuin herra. Koska raa'asta runtotyömiehestä saattoi tulla ministeri, miksei sitten Jonnesta, jonka äitikin oli kuulemma ollut Ruijan hienointa aatelia — opsysmannin tytär Vesisaaresta.

Setä Juhani oli oikeassa. Peijakas — oli sitä tuota tiedon roskaa Lunnasjärvelläkin! Se jos olisi tuo Juhani saanut kouluja käydä, olisi se pappi taikka rohvessoori.

Juhani setä pyyhkäisi pitkää partaansa. Olihan sitä elämän varrella tullut opituksi yhtä ja toista. Harva se taisikin niin tarkkaan prantätyn käyttää kuin hän, joka luki yksin uistinpaketin kuoret-kin. Kerrankin oli sattunut käteen eklanninkieli-nen lappu. Senkin hän oli lukenut, vaikei ollut-kaan ymmärtänyt muuta kuin »Lonton». Se kuului

olevan sen niminen kaupunki... jossakin siellä Tanskan takana.

Näin kuluivat talvi-illat takkavalkean ääressä. Sabinasta ja häntä odottavasta onnesta lähtivät puheet matkaan, kierrellen kaiken maailman meret ja maat ja päätyen aina lopuksi Sabinaan ja hänen onneensa. Se oli kuin maan pyörintää aurin gon ympäri. Niin — siitäkkin oli keskusteltu muutamana iltana. Sitä pani Ampru ensin jyrkästi vastaan. Mutta kun hän sai kuulla, että Muurmannin Jonne oli sen kerran Tunturimajalla juurta jaksan selittänyt, niin täytyi Amprun uskoa. Hollannin juusto oli ollut maapallona ja kattolamppu aurinkona. Sen ympäri oli Jonne kuljettanut juustoa, näyttäen, mille puolen maapalloa päivä kulloinkin paistoi. Se oli ollut hyvin järkeen pystyvä asia.

Mutta — se rautatie jäi sittenkin tulematta ja se pakkasi hiukan harmittamaan. Isä Ampru innostui vanhaan unelmaansa. Olisi se nyt ollut mukavaa Lunnasjärveltäkin piipahtaa Sabinaa katsomaan.

— Ei kaikki hyvät yhdellä kertaa, huomautti Karuliina.

Eipä ei... mutta olisi se nyt ollut tavattoman lystiä rautahevosella jyryyttää. Ei muuta kuin istua selkäkenossa ja antaa huhkia vain. Kyllä kruunun voima veti.

Näin he keskustelivat nuo erämaan hurskaat sielut ja aina palasi keskustelu Sabinaan ja hänen onneensa.

Oliko tullut kirjettä vieläkään?

Ei ollut tullut ja sehän juuri Sabinaa huolestutti. Liekö mennyt perille sekään ensimmäinen kirje?

Ojah, perille oli mennyt. Se kun vain Jonne ei muuten joutanut kirjoittamaan. Sillä oli lukuja paljon

Mutta — tiesikö kukaan, minne ukko Muurmanni oli hävinnyt? Hänestä ei oltu kuultu pitkään aikaan. Oliko setä Juhani kuullut?

Olihan hän jotakin. Ristiaanissa kuului viime tietojen mukaan oleskelleen kuningasta puhuttelemassa. Aikoi perustaa oikean rautavalimon jonnekin Ruijan rantaan.

Siltä äijältä ne eivät neuvot loppuneet. Jos yhdessä maassa tie nousi pystyyn, niin aloitapas toisessa. Ja rahoja se aina sai. Liekö vielä Jonnen äidin perintöön koskenut.

Eihän äijällä ollut siihen oikeuttakaan. Siitä hän kuului olevan oikein kirjakin. Ei ollut Jonne koskaan kertonut, kuinka suuri summa oli?

Ei ollut Sabinakaan kuullut; ei ollut tullut kysytyksi. Mutta kaipa sitä oli jonkin verran, koskapa Jonne oli kerran kertonut, että sillä oli turvattu tulevaisuus.

Tulevaisuus! Se sana soinnahti kauniilta lunnasjärveläisten korvissa. Kaipa Sabina hiukan avustaisi heitäkin, kun kerran naimisiin joutuisi?

Sabina ei osannut siihen mitään sanoa. Ei hän ollut sitä ajatellut. Tietysti hän avustaisi, jos kerran jotakin saisi.

— Saisi edes kerran oikeaa hapriikin lankaa, tuumaili äiti Karuliina. — Se oli kuulemma niin liukasta kutoa.

Kyllä kotikehruulanka oli aina parempaa, arveli Ampru. Mutta, kunhan saisi oikean äkeen, jolla jyräisi näitä kivikkopeltoja. Se olisi jotakin!

Jokaisella oli joku toivomus. Setä Juhani toivoi sorvipenkkiä. Hänestä oli sorvaaminen aina näyttänyt erikoisen hupaisalta työltä. Hän oli kerran Könkäällä katsellut, kuinka nikkari sorvasi sängyntolppaa. Niin syntyi koivupökökelöstä ruusattu sängynjalka, että ihan ihme.

Mitäs ne lapsukaiset toivoivat?

Yksi toivoi rusinoita, toinen siirappivoileipää. Ampru oli kerran tuonut jouluksi puoli litraa siirappia Siosjärveltä. Siitä oli tehty siirappivoileipiä koko väelle.

— Vähäänpä sie tyytyisit.

Sabina hymähti. Pikku Anni oli viisas. Hän ei havitellut liikoja. Vaikka — kyllä kai nyt Jonne joskus antaisi sen verran, että saisi sisarilleen ostaa jonkun vaatekappaleen.

Vaatteista tahtoikin Amprun perheessä puute olla. Muuta oli sittenkin... kutakuinkin. Vaate oli kallista. Nytkin oli pikku Annilla Sabinan vanha röijy. Hihat oli kääritytty laskoksille, jotta pikku kädet paremmin pääsisivät näkyviin.

Mistä se hänkin hääleningin saisi? Eihän nyt kehdannut vanhoissa, kuluneissa ketineissä Jonnen rinnalla vihillä seistä.

Mutta kyllä kai Jumala siitäkin huolen piti. Kiitollisuus valtasi Sabinan mielen. Asiat olivat sentään paremmalla kannalla kuin hän alussa oli uskaltanut toivoakaan. Jonne ei ollutkaan hyljännyt häntä, vaikka hän niin oli luullut.

Sitä hän vain suri hiljakseen, että hän oli rumentunut. Entinen kukkea ihonväri oli kadonnut ja sijaan astunut kalvakuus. Hän katseli muotoaan Suomen-Huotarin lahjoittamasta peilistä ja silloin hän toisinaan raskaasti huokasi.

Epäilyskin kohotti päätään. Miksi ei Jonne kirjoittanut? Oliko niin, ettei hän joutanut?

Iltahetkinä kun omaiset nukkuivat, lueskeli Sabina Jonnen entisiä kirjeitä. Muuan lause oli erikoisesti painunut mieleen. Jonne oli kirjoittanut: »Mie toivoisin, että elämä kukkisi meille kuin verenisara kotipirttisti ikkunalla».

Huokaus pusertautui Sabinan rinnasta. Sitä hänkin toivoi. Mutta elämä tuntui toisinaan niin toivottoman raskaalta. Tämä odotus, odotus! Se oli pitkä kun iäisyys.

Amprun väki rupeaa laittautumaan levolle. Sabina siirtää rukkinsa syrjään. Taas oli kulunut yksi päivä ja kevät oli askelta lähempänä. Ei ollut syytä heittäytyä huolten valtaan. Jonne saapuisi, saapuisi kuin kuninkaanpoika noutamaan prinsessa Kunigundaa, joka tosin nukkui lattialla, mutta sittenkin pystyi uneksimaan kuin saduissa . .

Sabina nukkuu ja näkee unta Jonnesta ja Ristiaanista. He kulkevat Ristiaanin katuja ja kaikki

ihmiset katsovat heitä. Kuningaskin tulee vastaan ja pysäyttää Jonnen. »No, Muurmanni, hyvinkös malmia löytyy?» »Hyvinpä löytyy, herra kuningas . . . löytyypä niinkin ja aina vähän muutakin». Jonne osoittaa Sabinaa ja jatkaa: »Tämänkin mie olen löytänyt Lapista». Kuningas katselee Sabinaa tutkivasti ja sanoo viimein: »Sillä on pisamia kasvoissa ja se näyttää hiukan kalvakalta». »Niin näyttää, herra kuningas, mutta kylläpähän siitä vuonkuu . . . kevätpuolheen . . .» »Aivan oikein, Muurmanni, kevätpuolheen. Mutta — hoia sie sitä hyvin, jotta punaruusut jälleen kukkisit sen poskilla.» Jonne kumartaa kohteliaasti ja kuningas taputtaa Sabinaa olalle . . .

XIII.

Katajan Matti on saanut saunansa valmiiksi aikoja sitten. Hän on kylpenyt säännöllisesti joka lauantai ja tyytyväinen hän on ollut. Nyt ahertaa hän taas uutisrakennuksensa kimpussa; hän mielisi saada sen valmiiksi mikkeliiksi.

Talvi on mennyt, sitä seurannut kevät ja kesä ovat takanapäin. On taas käsissä syksy.

Katajan Matti istuu hajareisin rakennuksensa katolla, kiinnittäen paikoilleen harjalautaa. Hän on onnellinen. Pirtin muuri on muurattu. Kuusi-Tuomas väylän varrelta on ollut hänellä muurimestarina ja itse hän on autellut, minkä on kerinnyt. Nyt oli vielä eteiseen saatava ovi ja ikkunat. Silloinpa olisikin pirtti valmis.

Katajan Matti antaa vasaran hetkeksi levätä ja vaipuu katselemaan edessään leviävää maisemaa. Kaamaslaki kohoaa mahtavana suoraan pohjoisessa. Sen huippu on kuuran peitossa ja alempana tunturin rinteellä muuttaa koivunlehti

väriään. Keltaista ja punaista, tummempaa ja vaaleampaa näkyy joka suunnalta, mihin vain hänen katseensa kääntyy. Metsät ympärillä ovat noita värejä ihan kirjavanaan. Ilma on kuulakas ja kirkas. Viime yönä on käynyt halla.

Tapahtuu erämaassakin jotakin. Ei yksin tämä halla, harmaja vieras kyläile mailla. Lentelee etelän lintukin, se haikaraksi mainittu, toisinaan yli Kiiluvaistunturin ja pudottaa tuomisensa lakeistorvesta sisään.

Viime huhtikuussa se oli saapunut jo ennen variksen tuloa ja tuonut Sabinalle — pojan.

Kajahtaa pari, kolme vasaran iskuja. Katajan Matti on lyönyt naulan harjalautaan. Siinäpä se olikin tarpeeseen; puri laudansyrjän tiukasti pärekerrokseen kiinni.

Kummat tunteet vellovat Katajan Matin povessa. Ei hän vihainen ole, kaukana siitä. Hänen piti vain kopauttaa naula tuohon paikkaan. Muuten olisi harjalauta jäänyt irvistämään.

Tapahtuu erämaassakin jotakin . . . tapahtuu . . . Sellainenkin ihmeellinen asia, että Katajan Matti, hiljainen mies, jonka silmissä aina asustaa kostea kiilto, rakastaa Lunnasjärven Sabinaa — siitä huolimatta, että tämä on saanut toiselle miehelle lapsen.

Ei ole Katajan Matti koskaan Sabinalle mitään puhunut, ei edes viitannut sennepäinkään. Hän on niin omituinen; hän puhelee vain itsekseen.

Rapatessaan syvennystä muurin kupeeseen on

hän sanonut puoliääneen: »Siinäpä on Sapinan kirnulle paikka», ja rakennellessaan pirtin ulkoportaita: »Askellauat on laitettava leveät, jottei Sapinan jalka luiskaha hänen navetasta tulleshaan maitokiulun kanssa.»

Niin — navettakin oli valmis. Yksin lypsinjakkaranakin hän oli tehnyt. Sitäkin rustatessaan hän oli ajatellut Sabinaa.

Katajan Matti ei yhtään epäile, ettei hän Sabinaa saisi. Se ei johdu hänen mieleensäkään. Hänestä se on päivänselvä asia. Kun hän kerran Sabinaa rakastaa ja kun ei se Malmi-Muurmannin poikakaan tullut, on selvä, että Sabina suostuu häneen.

Ei hän alunpitäenkään ollut uskonut, että Malmi-Muurmannin pojassa olisi ollut sanansa pitäjää. Hän oli tutkinut sen miehen. Olihan hän siksi monta kertaa Muurmannin pojan taakkoja kantanut ja melkein joka kerta tämä oli tinkinyt sopimuksesta.

Samalla tavalla se oli tietysti tinkinyt Sabinanakin asiassa.

Katajan Matti tarttuu vasaraansa ja jatkaa työtään. Vasaran iskut kajahtelevat kuulakassa syysilmassa. Niissä soi voima ja rehti, päättäväinen aikomus. Hän, Katajan Matti, ei Sabinaa pettäisi. Hän hoitaisi hänet ja hänen lapsensa...

Se pisti hiukan Matin sydäntä, että Sabinan pojan nimi oli Jonne. Miksi piti vielä tuon pet-

turin nimi pojalle antaa? Eikö nyt muuta nimeä oltu keksitty?

Mutta — sehän oli Malmi-Muurmannin pojanpoika. Kaipa sille oli sitten ollut annettava isänsä nimi.

Katajan Matti tyytyi siihenkin. Mitäpä se häneen kuului. Pääasia, että hän ottaisi Sabinan ja pitäisi hänestä hellää huolta.

Iltapäivällä oli Katajan Matti päättänyt pistäytyä Amprun pirtissä. Silloin hän puhuisi asiansa.

* * *

Tämä syksy erosi suuresti edellisestä. Silloin oli vielä toivottu, nyt ei enää.

Muurmannin Jonne ei ollut tullutkaan.

Kuinka hartaasti Sabina oli häntä odottanut! Joka ilta viime kesäkuussa hän oli kävellyt Jonnea vastaan. Sieltä... Kaamaslaen takaa hänen piti tulla, hänen sydämensä valitun. Hän oli odottanut häntä jokaisessa tienkäännteessä. Mutta — Jonnea ei ollut kuulunut.

Kerran — muutamana pyhänä hän oli kulkenut Tunturimajalle saakka. Siellä oli ollut kuollutta ja liikkumatonta — paksut rautakanget ovissa ja luukut ikkunoissa. Vain tuuli oli vaisusti puhallellut puiden latvoissa ja yksinäinen orava oli katsellut häntä kuusen oksalta...

Hän oli palannut sydän tuskaa täynnä, väsyneenä ja onnettomana. Näinkö Jonne hänet hylkäsi —?

Kotona hän oli hiukan virkistynyt. Siellä potki kehossa pieni pulleasäärinen poika. Se hymyili hänelle. Sabina nosti lapsen syliinsä, painoi sitä rintaansa vasten ja nyt vasta heltisivät vapauttavat kyyneleet hänen silmistänsä.

— On sitä surkeutta kerraksheen! pauhasi Ampru. Hän oli muuttunut häijyksi ja kärtysäksi sen jälkeen kuin toivo Muurmannin pojan paluusta oli sammunut.

— Kaikkia rutkaleita niitä ihmisinä kohellaankin! On sitäkin . . . kuvatusta tässä kahvilla helssattu senkin seittemät kerrat ja tuon se nyt teki! . . . Ja kaikkiin maankulkureihin se siekin, Sapina, luotat.

Hyvä Isä sentään! Luottaneethan he olivat kaikki, isä etupäässä.

Mitä? Ampru kiivastui. Häinkö luottanut? Se oli valhe — musta valhe!

Amprua hävetti ja suututti, että hänkin oli mokomaan luottanut. Mutta hän ei halunnut sitä tunnustaa eikä siitä saanut puhua — ainakaan hänen kuultensa.

Mutta isähän oli kuvitellut kuninkaas ja kaikki virkakunnat tämän asian yhteyteen. Mitäs nyt oikeaa asiaa kieltää.

Silloin Ampru lopullisesti suuttui. Hän siepasi kirveen, työntyivät rantteelle ja nyt saivat rangat tuntea hänen vihansa voimaa.

— Älä sie isää kiusaa, rauhoitteli Karuliina-äiti. — Yhenkaltaisessa erhetyksessä tässä on eletty kaikin.

Niin — totta puhui Karuliina... juuri samankaltaisessa. Häinkin, setä Juhani, oli ihan todesta luottanut Muurmannin poikaan.

Niin — setä Juhani ja äiti ymmärsivät ottaa asian rauhallisesti. He tyytyivät kohtaloon. Isä ja ukki olivat katkeroituneita, viimemainittu varsinkin. Sabina ihan pelkäsi häntä. Tuuheiden kulmakarvojensa alta tuijotteli vanhus häntä pahaenteisesti. Hän ei puhunut mitään, mutta kun hän tavantakaa pudisteli päätään ja huokasi syvään, tuntui Sabinasta toisinaan oikein kamalalta.

Näkikö ukki mitään? Hänhän oli oikeastaan tietäjä. Moni kopsalainen oli käynyt häneltä neuvoa kysymässä ja aina oli vanhus auttanut. Mutta — nyt saattoi hän toisinaan puhua sellaisia kummallisia sanoja, että ihan selkäpiitä karmi niitä kuunnellessa.

— Kummempia vielä kuulhaan, sanoi hän kerankin. — Mie en tieä, mitä se on, mutta ristiin lentelevät koivuvarvut, kun luutia tehen.

Karuliina hätääntyi.

— Älkää nyt suotta peloitelko tyärriepua. Eikö sillä ole jo tarpheeksi kärsimistä.

Ukki ei vastannut mitään, istui vain kyyryssä ja pudisteli päätään.

Toisen kerran hän sanoi:

— Kun omasta verestä nousee paha, on sitä vastaan voimaton.

Sabina kuunteli ukin puheita pelko ja vavistus sydämessä. Mitä — kuolemaako se ennusti —

ukki? Ei kai äidin pikku poju vain kuolisi? Ei, ei, ukki vain omiaan höpsi. Se oli taas sillä päällä. Kyllä Jumala taivaastaan varjelsi heitä.

Sabina istui mietteissään ja tuuditteli lasta. Kaikenlaisia ajatuksia kulki hänen päässään. Mikä oli tuleva hänen pojastaan kerran? Herrako vai talonpoika? Sillä oli — pikku Jonnella kaikki isänsä tuntomerkit: kaunis, kaareva nenä, siromuotoinen suu ja musta tukka. Ainoastaan silmät olivat äidin: — ne olivat haalakat.

Illalla tuli Katajan Matti. Hän oli pukeutunut pyhävaatteisiin ja kellonperät riippuivat rentoina rinnalla. Ne olivat hiukan omituisemmat kellonperät kuin tavallisesti. Ne olivat karhunhampaista tehdyt. Matin isä oli ollut kuulu karhunkaataja ja hän oli kerran Haaparannalla käydessään teettänyt kellonperät karhunhampaista. Mihinäs Matti nyt aikoi, kun oli noin sonnustautunut?

Isä Ampru silmäili tutkivasti Mattia, aivan kuin aavistaen tämän asian. Olisipa toki hyvä, jos Matti korjaisi tyttären tästä pois. Jaloissahan tuo oli, kun ei joutanut talon töihinkään. Lapsi vei kaiken ajan.

Hän oli kerran ennen toivonut samaa. Silloin oli Sabina vielä tyttö. Oli tullut sitten sellainen aika, jolloin hän oli nauranut aikaisemmille kuvit-

teluilleen. Sabinako Matin vaimoksi? Heh! Muurmannin poika oli ilmestynyt näyttämölle ja lyönyt Matin laudalta kuin kuivan tallukan. Nyt hän taas taipui aikaisempiin ajatuksiinsa.

Pantiin kahvipannu tulelle. Matti teki niin juhlallisen vaikutuksen, että kahvipannu lensi lieteen kuin itsestään.

— Kopsaanko aiot? kysäisi Ampru äkkiä.

Matti kaiveli piippuaan. Hänen oli hiukan vaikea päästä alkuun. Vaikka ei hän yhtään peljännyt. Hänellä oli sellainen omituinen tunne, ettei epäonnistuminen tullut kysymykseenkään. Yhtä kaikki mietitytti, miten asian aloittaisi.

— En.

— No... mitäs sie nyt noin — tällissä? Harjakaisiako aiot pitää?

Matti silmäsi Sabinaa kuin salaa. Ahaa, jo pääsi Ampru varmuuteen. Tytärtä se meinasi.

Sabina oli myös huomannut Matin silmäyksen. Sama kostealta kiiltelevä katse kuin ennenkin. Hän muisti kesäyön Nooakin arkin maassa. Silloin oli Matti tuonut hänet kotiin. Samoin syysillan kosken niskassa. Silloinkin oli Matti tuonut hänet kotiin.

Tulisiko hän nyt noutamaan häntä kolmannen kerran?

Äiti Karuliina pesi kuppeja pöydän päässä. Hänkin oli miettiväinen. Hiljainen myhäily leikki hänen huulillaan. Kihlajaisetko tässä tulivatkin?

Hän oli ajatellut toisenlaisia kihlajaisia. Tuossa

pöydän päässä, kellon alla, istuisti Muurmannin Jonne selkä kenossa, Ruijan leikkoja poltellen. Ja hän, Karuliina, kaataisi sille kahvia kuppiin käden hiukan vavahdellessa.

Mutta — vavahtelevaan pakkasi käsi nytkin — vaikka hän oli vasta kuppeja pesemässä. Vaikuttiko siihen epävarmuus Matin onnistumisesta?

— Sinulla alkaa talo olla valmis?

Ampru istui kahareisin penkillä ja leikkasi tupakkaa kukkaroonsa.

— Mikkeliäsi pääsen asumhaan... vakituisesti.

Ampru innostui. Hän oli herkkä innostumaan.

— Niin se mies rytkää! Laittaa talon kylmhään mettään ja ihan yksin.

— Onhan sitä nyt aina väliin apuakin ollut... muurarikin ja muitakin... silloin tällöin.

— No joo... mutta vähän sie olet sittenkin muien apua tarvinnut. Onhan tässä joku hirsi kiskotettu miehissä ylös, mutta sittenkin...

Kyllähän Katajan Matti sen kiitollisena myönsi, että auliisti oli Amprukin apua tarjonnut, silloinkin hän oli tarvinnut.

— Etkä sie sekhaantunut sen Malmi-Muurmanninkhaan homhiin, vaikka oli tosinhaan hyvätkin tienat tarjolla.

Eihän hän isosti. Jonkun taakan oli nakannut Kopsaan. Siinä kaikki.

Matti poltteli ja mietti. Laatuunkäypä mies tämä Ampru. Hyvän appiukon siitä saisi,

Nyt oli Karuliinalla kahvi valmiina. Hän kaasi kuppiin ja kehoitti Mattia ottamaan.

Matti siirtyi pöydän päähän. Hän kulki pikku pojan kehdon päitse. Siinä nukkui Muurmannin Jonnen poika. Se auttoi asiaa alkuun.

— Jaa... sinulla se on jo valmis poikakin, sanoi hän hymyillen.

Sabina painoi päänsä alas. Hän ei vastannut mitään.

— Mie tässä arvelin, että etköhän sie nyt tarvitseisi sille isää, kun ei tullut se vasittu...

Sabina punehtui. Kyllä hän ymmärsi Matin tarkoituksen, mutta ei nytkään vastannut mitään.

— Mie tässä olisin... niinkuin emäntää vailta ja ajattelin sinua kysyä...

Nyt ei Ampru enää jaksanut itseään hillitä. Hän lausui:

— Kuulepas, Sapina, Matti pyytää sinua vaimokseen.

Suuret kyyneleet rupesivat vierimään Sabinan poskia pitkin. Minkävuoksi hän itki? Siksikö, ettei tuo pöydän päässä istuva mies ollut Muurmannin Jonne, ja että hänen nyt ehkä piti vastata kieltävästi? Vai siksikö, että tuo mies oli Katajan Matti, jolle ehkä sittenkin oli vastattava myöntävästi? Ei Sabina sitä itsekään tiennyt.

— Älä sie turhia itke, Sapina. Sinunhan pitäisi päinvastoin iloita, että Matti niin rehellisesti pyytää sinua vaimokseen.

Eihän Sabina itsekään tiennyt, oliko se iloa vai

surua. Pääasia vain, ettei hän tahtonut kieltäkään. Hän ei puhunut mitään.

— Mie otaksun siis, ettei sinulla ole asiaa vastaan.

— Mutta . . . jos Jonne palaisi, sai hän lopulta sanotuksi.

— Ei palaa, huokasi äiti ja samaa sanoi setä Juhanikin.

— Huihai! toimesi Ampru. — Vai että palaisi! Johan nyt, kun heinäkuun alussa tuli jo vuosi eikä ole ees kirjoittanut.

Isän puhe ei Sabinaan isosti vaikuttanut. Hän puhui kuin tuuleen. Toista oli äidin ja setä Juhannin. Kun he kerran olivat toivonsa menettäneet, oli kai turhaa enää hänenkään rimpuilla vastaan.

Hän ei vastannut mitään, katsahti vain hiukan ujosti Mattiin ja punoi palmikkonsa päätä.

Matti luki kuin kirjasta. Nuo olivat pettämättömät myöntymyksen merkit. Hän virkkoi:

— Sitten lähen ensi viikolla kuulutusta ottamaan.

Sabina ei äännähdäkään. Asia on päätetty.

Niin lähtee Katajan Matti kahvit juotuaan ja ohjaa askelensa uutisrakennukselleen. Hän on tyytyväinen ja hyräilee laulunpätkää. Ei hän monta sanaa ollut Sabinan kanssa vaihtanut, mutta mitäpä tarvittiinkaan . . .

Katajan Matti panee nukkumaan pirttinsä lattialle. Hänen toiveensa on täyttynyt. Tässä pirtissä askartelisi Lunnasjärven Sabina kuukauden

päästä... Mutta kehto hänen piti tehdä aivan ensi tilassa. Tietysti ei Ampru halunnut luovuttaa omaansa; ehkä itsekin vielä tarvitseisi...

Mutta ei hätää. Hänellä oli kuivia lautoja. Niistä hän kyllä pian kehdon kaputtelisi kokoon. Laittaisi oikein ruusatut jalat... sellaiset kiperä-nokkaiset. Siinäpä oli Sabinan sitten hyvä lastansa keinutella.

Katajan Matti nukkuu onnellisena nähden unta Sabinasta.

Mutta Amprun pirtissä lattialla lepää Lunnasjärven Sabina avoimin silmin, katsellen tuikkivaa iltatähteä.

Hänestä se on niin lohduttoman kaukana.

XIV.

Katajan Matin pirtissä puuhailee Lunnasjärven Sabina. Hän on nyt Matin vaimo.

Viikko sitten he olivat käyneet Siosjärvellä. Siosjärven rovasti on heidät vihkinyt ja samalla vahvistanut pikku Jonnen kasteen. Matin nimiin se oli ristitty; niin he olivat sopineet. Vanha rovasti oli lempeästi nuhdellut heitä; — ei pitäisi rikkoo Luojan järjestystä. Sabina oli kuunnellut vaieten punaiset läikät poskillaan. Matti oli lakkaaan pyöritellen vastailnut yksikantaan: »Niin . . . niinhän se . . .»

He olivat astuneet Kopsasta peräkanaa, Sabina edellä lasta komsiossa kantaen ja Matti perässä. Kopsan kievaritalossa oli tarjottu kahvit ja isäntä oli puhellut entiseen tapaansa: »No . . . mitenkä se nyt tämä kummilapsi jaksaa?» »Ja poikakin sillä jo on!» »No minkäs nimen pani Siosjärven pappi?»

Matti oli selittänyt, että Jonnehan oli . . . pojan ressun nimi.

»Vai Jonne.» »Korheien nimien perhään tet olette siellä Lunnasjärvellä.» »Eikös se Muurmannin poikakin ollut Jonne?»

»Olihan se», oli Matti vastannut... »Jonnehan se oli se Muurmannin poikakin». »Sille tuo lie kaimaksi ristitty... tämäkin Jonne...» »Se kun on sellainen... soma nimi...»

»Sie taiat omistellakin pojan ittellesti?» oli Kopsan isäntä veistellyt. »Eikös se Muurmannin poika olekhaan tämän Jonnen isä?»

Eikö mitä. Kyllä se oli hänen poikansa.

Sitä sanoessaan oli Matti vahvasti punastunut, paljon enemmän kuin Siosjärven papin edessä. Hän ei tavallisesti valehdellut, mutta nyt oli täytynyt sekin synty tehdä.

Mitäpäsi siitä, kun hän kerran Sabinaa rakasti. Rakkaushan peitti syntien paljouden... niin Sabinaan kuin häneenkin nähden.

Sabina ei ollut Kopsassa juuri monta sanaa sanonut. Olihan vain kiittänyt kahvista ja esittänyt: »Emmekhään jo lähe, Matti?»

Eikä Matilla ollut sitä vastaan ollut. Sopi läheteäkin. Hän oli sellainen peräänantavainen mies.

Matkalla ei oltu monta sanaa puhuttu. Hirvijängän laidassa oli istahdettu levähtämään. Sabina oli syöttänyt lasta.

»Tähän saakka oli hyvin kuulunut Muurmannin herran ammutus.»

Sabina sen oli sanonut ja Mattikin oli innostunut. Oli se muutamilla ilmoilla kuulunut aina

Kopsaan saakka. Hän oli kerran... sen pojan taakkoja kantaessaan Kopsan kievarin pihalla kuunnellut ja selvästi oli kuulunut. Mutta — silloin oli puhaltanutkin pohjoisesta.

Sabina oli luonut Mattiin kiitollisen katseen. Matin sydän oli lämmennyt. Olihan hauskaa, että edes joku asia kiinnitti Sabinan mieltä... vaikkapa Muurmannin poikakin. Mitäpä vaaraa tuosta koituisi, vaikkapa hänestä puheltiinkin... kaukanaolevasta ja takaisin tulemattomasta...

Ja Matti oli lämmennyt kertomaan Muurmannin pojasta. Ei se kantomiestä uuvuttanut. Niin kulki hitaasti ja haasteli koko matkan. Tavan takaa kehoitti pysähtymään ja levähtämään. Tälläkin välillä — vaikk'ei tämä ollut kuin rapea penikulma — oli kahdesti kahvisteltu. Antelias mies se oli... Maksoi kantopalkkaakin aina enemmän kuin muut...

Matti oli taas punastunut ja punastunut oli Sabinakin — vaikka eri syystä kuin Matti. Mutta — pääasiana pysyi, että Sabinalla oli mieluinen keskusteluaine.

»Hyväsyäminenhän se Jonne oli...»

Ka... mikäpä ettei... hyväsyäminen... kerrassaan hyväsyäminen ja rehti mies. Ja niin toverillinen. Eikä se ollut ylpeäkään niinkuin nämä Suomen herrat esimerkiksi. Ne eivät paljon kantomiestä puhutelleet... ähisivät ja noituivat vain sääskien vuoksi. Mutta — se Muurmannin poika sanoi sääskistäkin pitävänsä... sanoi, ettei Lappi

olisi Lappi ollutkaan ilman niitä. Sanoi sääli-
vänsä, kun niitä piti tappa. Oli kerran kysynyt
Matiltakin, eikö hänestäkin tuntunut pahalta sääs-
ken tappo. Hän oli naurahtanut ja sanonut,
että »ei». Mutta Muurmannin poika oli väittänyt,
että sääsken kannalta katsottuna oli kuolema yhtä
kamala kuin ihmisenkin. Kipua se tunsi, muka,
sääskikin, vaikka verenhimoisuutensa . . . kuulem-
ma . . . houkuttelikin sen suoraan surman suuhun.

Sabinan sydän oli niin kummasti sytkähdellyt.
Omituinen mies oli ollut . . . se Jonne. Sääli sääs-
kiä, mutta ei säälinyt häntä eikä poikaansa . . .

Mutta siitä huolimatta oli ollut peräti somaa
keskustella Jonnesta. Sydänalan oli vallannut sel-
lainen herpaiseva tunne . . . sellainen kummallinen
ilon ja kaipuun sekainen, jota ei osannut selittää.
Oliko Matti koskaan kuullut, että sillä olisi ollut
muita . . . sillä Muurmannin Jonnella?

Sabinasta oli tuntunut vaikealta tämän kysy-
myksen esittäminen. Mutta Matti oli sellainen hil-
jainen olento, jolta kyllä saattoi kysellä. Tuntui
melkein samalta, kuin jos olisi kysynyt koivulta
tahi lepältä . . . Hän vastaili tyynesti . . . hiljai-
sesti . . . niin että häntä kuunnellessa johtuikin
mieleen lepän lehtien hiljainen havina.

Olihan Matti kyllä kuullut, vaikka ei ollut hen-
nonut siitä puhua. Kukaties se olisi loukannut
Sabinaa. Eikä hän, Matti, ollut tahtonut hänen
mieltänsä pahoittaa.

»Ne puhuivat siitä Jonnestakin niin paljon perättömiä . . .»

Niinhän se . . . Maailma oli kerta kaikkiaan selainen . . . paha ja petollinen.

He olivat jatkaneet matkaansa. Sabinasta oli tuntunut siltä, kuin olisi tämä keskustelu vapauttanut Jonnen kaikesta edesvastuusta. Hän seisoi viattomana ja puhtaana Sabinan edessä ja hänen päänsä ympärillä leijui jonkunlainen marttyyrin sädekehä. Sen vaikutti rakkaus Jonneen.

Matti oli tuntenut aivan samaa, mutta se oli taas johtunut rakkaudesta Sabinaan.

Niin he olivat astelleet äänettöminä salojen kätöksässä olevaa kotiansa kohti. Iltapuolella päivää he olivat saapuneet perille. Matti oli ripustanut konttinsa pirtin naulaan, riisunut kengät kuivamaan ja lausunut: »Nyt olhaan sitten kotona».

Sabina oli kaivanut pikku Jonnen komsioista ja laittanut hänet kehtoon. Hänkin oli sanonut: »Niin . . . nyt olhaan sitten kotona . . .» Mutta hänen sanansa oli johtunut siitä hyvän mielen tunteesta, että täällä asui henkilö, jonka kanssa saattoi keskustella Jonnesta niinkuin vanhasta, rakkaasta, yhteisestä tuttavasta. Kotona, vanhempien luona sitä ei ollut saattanut viime aikoina tehdä.

Hän oli luullut Matille lupautuessaan joutuvansa saman painostavan tunteen valtaan, joka hänellä kerran oli ollut pikku tyttönä eksyessään. Hän oli peljännyt sitä. Se olisi ollut ikävää hänen itsensä

... ja Matinkin vuoksi. Hän oli ollut varma, ettei Matti kykenisi häntä niiltä poluilta löytämään. Mutta — Matti oli taitavampi kun mitä hän oli luullutkaan. Hän opasti Sabinan heti alussa oikealle tolalle. Juttelu Jonnesta oli kuin Pohjantähti, joka osoitti heille tietä, niin etteivät he eksyneet. Sen aikaansai Matin suuri rakkaus ja Sabina oli siitä Matille kiitollinen.

Hän saattoi toisinaan olla Matille oikein helläkin, — vaikka ei koskaan niin hellä kuin Muurmannin Jonnelle. Mutta Matti ei aluksi enempää kaivannutkaan. Hän rakasti niin suuresti Sabinaa.

Isä Ampru ja äiti Karuliina tulivat heille kylään. Pidettiin oikein pienet juhlat. Sabina oli leiponut vehnäistäkin ja hymy huulilla tarjonnut kahvia vanhemmilleen. Oikein tarjottimella.

— Kyllähän sen näkee, että olisi tämä Sapina kelvannut rouvaksikin, oli Ampru toimennut kastaessaan vehnäistä kahviin. — Herraskonsteja sillä on ihan verissä.

Äiti Karuliina oli tyrkännyt Amprua kylkeen. Hänestä oli ollut varomatonta puhua tuolla tavoin. Matti saattaisi loukkaantua.

Mutta ei ollut Matti siitä loukkaantunut. Oli virkkanut vain rauhallisesti:

— Niin... kyllä olisi Sapina Murmannin pojallekin kelvannut. Mutta — minunpa onneni oli, ettei kelvannut.

Isä Ampru oli innostunut. Hän katseli asiaa siltä kannalta, kuin olisi myynyt Matille kanta-kirjalehmän tavallisesta maatiaisesta.

— Niinpä niin... kiitä onneasti, Matti. Nyt jos Muurmannin poika tulisi, tulisi liian myöhään.

Mutta sitä ei Amprun olisi pitänyt sanoa. Sabina oli kalvennut ja käynyt hiljaiseksi. Matti oli katsellut häntä vaieten. Ei osannut Ampru hänen taktiikkaansa. Liian tökerösti puhui. Sabinaa oli taitavasti kohdeltava, jotta hän pääsisi irti raskasmielisyydestään.

»Sapina on herkkä kuin haavanlehti», oli isoäiti kerran sanonut ja se oli totta.

Keskustelu oli suuntautunut muille aloille. Puhuttiin pelloista ja niitynraivauksesta. Matilla oli raiviota jo jonkun verran, mutta sitä piti isontaa, jos mieli ohraa saada riittävästi.

— Meiltä sie saat siemenet, et tarvitse Kopsasta hakea. Se verran myötäjäisiä mie aina tyttäreleni annan.

Ampru oli mielestään tehnyt suurenkin lahjoituksen. Jyviä oli vähän Lunnasjärvässä. Mutta olihan aina sen verran, että saattoi uuden talon apua antaa.

Karuliina oli ihailut Jonnen kehtoa. Sehän oli oikea mestariteos. Niin oli jalaksetkin ruusattu kauniisti... ja vielä se oli Matti sen maalannutkin.

— Sattui löytymhään hiukan sinimaalia, niin pyyhkäisin, oli Matti tuuminut. Hän olisi mieluummin maalannut sen punaiseksi, mutta sitä väriä ei ollut sattunut olemaan.

Tyytyväisinä olivat Ampru ja Karuliina sanoneet hyvästit. Heidän mielestään ei Sabina olisi voinut

parempaa miestä saada. Hulluja oli silloin oltu, kun oli sitä Muurmannin poikaa odotettu. Mikä se nyt oli saanutkin aikaihmissen päät pyörälle?

Ampru arveli, että paukkeesta se johtui... siitä, kun Malmi-Muurmanni jymisytti tuntureita. Se oli temmannut heidät, erämaan lapset, tutusta hiljaisuudesta, herättänyt kuin kontion pesästään. Ei muuta kuin parhaan lypsylehmän kimppuun, heh! Sepä tietty! — Niin hekin olivat haaveilleet rautatiestä ja Lunnasjärveen virtaavasta kullasta. Ja siinä rytäkässä oli Sabinastakin tehty ministerin rouva. Heh!

Ampru oli ollut iloisella päällä ja haastellut niin, että vaarat olivat raikuneet. Eivät ne olleet heidän muotoisilleen rautatiet eivätkä isoiset naimiskaupat. Ne kuuluivat paremmille... niille, jotka niistä paremmin ymmärsivät. Mitäpä he...

Samaa mieltä oli oikeastaan Sabinakin, vaikkeivät hänen aatoksensa niin vallattomina hypelleetkään. Hän ajatteli tyynemmin. Hänkin huomasi toiveidensa mahdottomuuden. Mitäpä olisi Muurmannin Jonne hänen muotoisellaan tehnyt. Herroja ne herrat naivat, vaikka kulkivatkin pieksuissa ja jätkämiehen plyingeissa. Eihän hän olisi osannut suurissa kaupungeissa elää. Kopsakin jo tuntui levottomalta paikalta. Entä sitten kaupunki...

Jonne oli kertonut hänelle kaupungista ja se kuva, jonka Sabina siitä oli saanut, oli hirvittävä. Kuljettiin kujia pitkin, joita kutsuttiin kaduiksi.

Niillä kuhisi ihmisiä mustanaan. Hänellä oli vieläkin tallessa muuan postikortti, jonka Jonne oli lähettänyt Kristiaaniasta. Sellaisia hienovyötäisiä naisia, että ihan surku tuli. Vaikea olisi hänen ollut sellaiseksi muodostua. Ja kengät! Korot niin korkeat, että kauhistutti. Niin kävelivät kuin puujaloilla. Ei Sabina olisi koskaan tottunut sellaiseen.

Toista, jos Jonne olisi asettunut asumaan Lunnasjärvelle. Silloin hän kyllä olisi osannut mukautua. Se Jonne oli pirttielämässäänkin selainen reipas ja ryhdikäs. Seisoi suorana kuin tukki, pää hiukan takakenossa. Ei istunut koskaan lynkäpäisillään niinkuin tämänpuolen miehet eikä syljeskellyt lattialle. Sabinasta se oli alussa tuntunut hassulta, mutta vähitellen hän oli oppinut huomaamaan, että se juuri oli hienoa. Siinä oli jotakin ylhäistä.

Sabinasta tuntui hyvälle, kun Matti toisinaan istui selkäkenossa seinään nojaten jalka heitettyinä toisen polven päälle. Se muistutti Jonnea. Ainoastaan pään asento oli toinen; Jonne nojasi päätänsäkin seinää vasten, jotenka se oli pystyssä. Piippu savusi suupielessä kuin omia aikojaan. Sitä hoidettiin aivan kuin toisaalta; Jonne ei siihen juuri vilkaissutkaan. Mutta Matti — hän istui leuka rintaa vasten painuneena . . . ja jos silmät katsoivatkin suoraan eteensä, savusi piippu ihan nenän alla kuin ärhennellen, että »katoppas, katoppas, palaako». Ja luonnollisesti piti Matin ruveta tui-

jottamaan piipun koppaan ja painelemaan sitä peukalollaan. Tuo muuttui yks' kaks' päätehtäväksi, joten ylhäinen asento oli enää vain sivuasia. Piipun peukaloiminen astui etualalle. Lynkääpääasento olisi silloin ollut paljon luonnollisempi.

Joka asiassa teki Sabina havaintoja ja vertailuja. Matti röyhteli syönnin päälle ja venytteli itseään. Sitä ei Jonne ollut koskaan tehnyt. Joka kohdassa hän oli etevämpi. Ainoastaan lusikan nuolemisessa olivat he lapsina olleet taitavampia kuin Jonne.

Sabinan ajatukset retkeilevät entisiä polkuja. Joka paikassa on Jonne mukana. Jonne hankoo heiniä tallin parvelle ja hän ottaa vastaan. Jonne on niin reippaan näköinen seistessään heinähäkin päällä. Sabina sanoo: »Veä sie taikko ajoissa pois, ettet pistä minua». Jonne hymyilee: »Ole sie vain rauhallinen». Hän hankoo hyvän hetken, kunnes taikko yhtäkkiä kolahtaa luukun pieltä vasten ja piikki katkeaa. Jonne sanoo: »Jukravita!»

Se on Jonnen kirous, mutta se ei tunnu kiroukselta. Hän sanoo sitä usein — isälleenkin toisinaan. Mutta silloin hän on jo aikamies. Malmi-Muurmanni haastelee syödessään Kaltiojängästä. Siellä pitäisi olla rautamalmia pohjalla. Muurmanni todistelee. Se on juuri sen ja sen laatuinen jänkä. Silloin laskee Jonne lusikan pöydän reunalle ja sanoo: »Jukravita! Siellä ei ole muuta kuin pohjaton syvhyys.»

Katajan Matti ei kiroa koskaan. Hän on rauhallinen ja hiljainen mies. Häntä ei mikään saa tasapainosta horjumaan. Tavallaan Sabina ihaillee häntäkin. Hän ihailisi vielä enemmän, jos Matti vain hiukankin muistuttaisi Muurmannin Jonnea.

Sabina puuhailee hiljaisena toimissaan. Hän kulkee navetan ja pirtin väliä. Mutta joka kerta hän pysähtyy pihalle ja unohtuu hetkiseksi katselemaan Kaamaslakea. Se on nyt aivan valkoinen. Se sädehtii ja loistaa kirkkaana. On sen näköinen, kuin noustaisiin siltä taivaan ihanuuteen.

— Mitä sie kattelet? kysyy Matti, joka tulee tallista. Hän on hankkinut hevosenkin.

— Se kun vain... ilman aikojani...

Sabina ei enää halua keskustella Jonnesta. Ensi alussa se oli tuntunut hauskalta, — varsinkin kun Matti ei koskaan osoittanut minkäänlaista kärsimättömyyttä. Ei Matti nytkään osoitaisi. Mutta — Sabinasta tuntui hauskemmalta vaellella yksikseen. Hänestä tuntui, että Matti oli liikaa niillä retkillä.

Niin kuluu syys-talvi. Sydänkuukaudet ovat käsissä. Eletään joulukuussa. Aurinkoa ei ole enää näkynyt viikkokausiin. Vain puolenpäivän aikaan se värjää Kiiluvaistunturin harjan. Se on kuin tervehdys kaukaa... sieltä, missä Jonne vaeltelee...

Sabina on käynyt yhä hiljaisemmaksi. Matti on pannut sen merkille. Hän kärsii siitä jonkun verran, mutta hän ei voi vaimoansa auttaa. Kun

se edes puhuisi. Yölläkin se valvoo ja heittelehtii vuotellaan.

— Mitä sie valvot? kysyy Matti.

— En mithään... se kun vain ei uni ota tullakseen.

Sitä ei Matti ymmärrä. Uni ota tullakseen... Hänelle se tuli heti, kun hän heittäytyi pitkälleen. Mutta — häntä ei vaivannutkaan mikään. Sabinalla oli nähtävästi joku vaiva...

Ajatteliko hän Muurmannin poikaa? Nähtävästi ei, koskapa ei ollut hänestä enää pitkiin aikoihin puhunut.

Mutta häntä Sabina juuri ajatteli. Hän ei saa Jonnea mielestään päivällä eikä yöllä. Muurmannin Jonne kiusaa häntä alinomaa. Hän hakee malmia. Mutta... mistään hän ei löydä niin puhdasta kuin Lunnasjärvestä. »Täällä on paras malmi», puhelee hän Sabinan sängyn yli kumar-tuneena ja painaa kädellä hänen rintaansa.

Sabina herää. Siinä on käsi hänen rintansa päällä. Mutta — se ei ole Jonnen; se on Matin, hänen miehensä...

Hänen miehensä —? Niin... olihan Katajan Matti hänen miehensä... Jumalan ja ihmisten edessä. Jumalankiko —? Ei — siellä oli hänen miehensä Muurmannin Jonne...

Sabina valvoo ja kuuntelee. Välistä tuntuu siltä, kuin ajaisi joku porolla pihaan. Kuuluu aivan kuin porontiuvin helinä... Oliko se Jonne, joka oli saapunut häntä noutamaan?

Suuri tuska valtaa Sabinan. Hän on sidottu . . . toiseen mieheen sidottu. Tuossa lepäsi käsi hänen rintansa päällä ja se käsi kuuluu Katajan Matille, hänen miehellensä. Ja se käsi ei päästänyt häntä . . .

Sabina siirtää hiljaa Matin käden pois ja nousee vuoteesta. Hänen pitää katsoa, oliko pihalla ketään . . .

Hän menee ikkunaan. Kuu valaisee kirkkaasti pihaa. Sen säteet sattuvat kaivonkiulun pohjaan, joka on jäässä. Sabina ajattelee: »Matti on taas unohtanut kiulun kaivon kannelle.»

Piha on äänetön. Siellä ei liiku ketään. Vain Kiiluvaistunturin huippu sädehtii kirkkaana kuun valossa.

Musta varjo kiittää vainion poikki. Hukka!

Sabinaa värisyttää. Niitä oli taas tänä talvena paljon. Isältäkin olivat syöneet poron, kaataneet ihan navetan päähän . . . Matti on virittänyt rautoja, mutta vielä hän ei ole saanut yhtään. Hän on aikonut laittaa susiturkit itselleen ja Sabinalle.

Matti herää ja haparoi tyhjää paikkaa vieressään. Mihin Sabina oli hävinnyt?

Samassa hän huomaa valkoisen olennon ikkunan pielessä.

— Mitä sie kuljeskelet?

Ensi kerran särähtää hänen äänessään tyytymättömyys.

— Se kun vain . . . Minusta tuntui, kuin olisi joku ajanut pihaan . . .

— Höpösis! Kuka se nyt yösyännä ajaisi... Tai... jos on ajanutkin, on se ollut joku poromies, joka on oikaissut pihan läpi... järvelle vievälle tielle...

Sabina ei vastaa mitään, vaan hiipii sijalleen.

Mutta muutamana yönä, pari viikkoa myöhemmin herää Sabina siihen, että joku ajaa pihaan. Hän nukkuu huonosti. Häntä peloittaa, sillä Matti on lähtenyt pykällykseen Korusnivan kaarteelle ja Sabina on aivan yksin pikku Jonnen kanssa. Hän on tullut niin kumman levottomaksi, että säpsähtää pienintäkin risahdusta.

Nyt ajoi joku pihaan, ihan varmaan. Sabina vetäisee hameen yllensä ja rientää ikkunaan. Pirtissä on kylmä. Tällaisilla pakkasilla ei pirttikään pysynyt lämminä.

On loppukuun aika ja aamupuoli yöstä. Kuun sakara viipottaa Kiiluvaistunturin yläpuolella. Se luo vaisua valoa ympäristöön. Pihalla seisoo mies peski päällä... sitoo parast'aikaa poroan kantaan kiinni.

Oliko se Matti? Miten hän nyt näin pian palaisi? Hänenhän piti tuoda raitoporot tullessaan; hän oli aikonut Siosjärvelle kuormain nountiin. Lunta oli niin ylettömästi, ettei hevosella päässyt mihinkään.

Tämä ei ole Matti. Tällä on vain yksi poro. Sitäpaitsi — hän on kookkaampi Mattia.

Sabinan sydämessä sykähtää omituisesti. Hän rientää avaamaan vieraalle, joka nyt nousee pirtin portaita ylös.

Eteinen tulvahtaa kuunvaloa täyteen. Sabinan edessä seisoo — Muurmannin Jonne.

XV.

Sabina on tehnyt tulen takkaan. Se loimuaa iloisesti, valaisten tilavan pirtin vaatimattomine huonekaluineen.

Jonne on ripustanut peskinsä kuivamaan ja istuu nyt lieden ääressä käsiään lämmitellen. Hänellä on tuo ylhäinen ryhti, jota Sabina ihailee.

Sabina puuhailee takan loukossa. Hän kaataa vettä kahvipannuun. Hän aikoo keittää kahvit.

Toki hän nyt Jonnelle kahvit keittäisi... terve-
tulijaiskahvit, kun tämä kerran oli tullut.

Hänen sydämensä lyö kiivaasti. Sattuikin hyvin, ettei Matti ollut kotosalla. Olisi ollut hiukan kiusallista vastakkaisessa tapauksessa. Nyt saisivat he rauhassa keskustella.

Sabina ripustaa kahvipannun keitinpuuhun ja samassa Jonne kääntyy hänen puoleensa.

— Sie et oottanutkaan minua, Biina?

Sabina on odottanut juuri tätä kysymystä. Hän on hengessään nähnyt Jonnen niin monta

monituista kertaa istumassa noin... piippu suupielessä... ylhäisenä... hiukan luoksepääsemättömänä ja kysyvän juuri noin... tuolla äänenpainolla.

Hän tuntee tehneensä väärin, kovasti väärin. Muurmannin Jonnella oli oikeus puolellaan. Hänen sopi kysyä noin.

Hän vaikenee hetkiseksi. Polvet tuntuvat heikoilta. Hän lysähtää istumaan penkille takan kupeeseen. Häntä värisyttää. Tuntuu, kuin ei tulikaan lämmittäisi.

— Ootinhan mie... mutta sie et tullut...

Muurmannin Jonne naurahtaa omituisesti. Ei hän ollut aikonutkaan tulla. Hänellä oli tämänkaltaisia »tapauksia» useampiakin. Tätä tapausta hän vain oli erikoisesti pelännyt. Sabina omisti liian monta hänen kirjettänsä, joissa oli täysi nimi alla. Joutuisi maksamaan vielä lapsenruokkoa ja tiesi mitä... Mutta kohtalo oli pelastanut hänet pälkähästä toimittamalla Sabinan Katajan Matille. Kopsassa hän oli kuullut kaikki yksityiskohtia myöten... senkin, että Matti oli ristittänyt pojan omiin nimiinsä.

Hän oli käynyt Helsingissä isänsä kanssa uusia yhtiökumppaneita hakemassa. Mutta matka oli epäonnistunut. Suomalaiset rahamiehet olivat suhtautuneet kylmästi Malmi-Muurmannin hommiin. Eivät olleet enää auttaneet isän puheet. Hänen entinen vaikutusvaltansa oli mennyt.

He olivat sopineet isän kanssa, että hän mat-

kustaisi Lunnasjärven kautta. Olisi hyvä käydä katsastamassa Tunturimajaa ja pitämässä pieni inventeraus. Hän oli ottanut kyytimiehet Siosjärveltä aikeissa sivuuttaa Lunnasjärven; hän oli peljännyt kohtausta Sabinan ja hänen omaistensa kanssa. Mutta — saatuaan Kopsassa kuulla asian oikean laidan hän oli päättänyt yöpyä Katajan Matin taloon. Olihan soma nähdä vanhaa heilaa . . . nyt kun ei ollut enää pelkoa siitä, että tämä vaatisi tilille. Se oikeus kuului nyt paremmin hänelle. — Muurmannin Jonne nautti tällaisista kohtauksista. Hänellä oli taipumusta romantiikkaan.

Kyytimiehet olivat jääneet Amprun taloon yöksi. Aamulla jatkettaisiin matkaa Tunturimajalle. Siellä viivyttäisiin yksi vuorokausi. Niin painettaisiin sitten Könkääle ja sieltä uudella kyydillä pohjoisimmalle rautatie asemalle — ja niin kotiin Norjaan.

Oli siis hyvä, että tämä Sabinan juttu oli selvinyt. Jäihän kuin kohtalon sallimasta jäljelle tällainen yökappale roihuavan takkavalkean ääressä, jolloin sopi muistella vanhoja asioita ja puhdistaa itsensä. Sabinan ei pitänyt saada sellaista käsitystä, että hänen tarkoituksensa oli ollut hyljätä. Päinvastoin — hänen piti näytellä hyljätyn osaa. Se oli romanttista.

— Minulle tuli voittamattomia esthejä. Jou'uin sellaisheen tunturiseuthuun, jonne ei kulkenut postikhaan. Ei voinut kirjoittaa . . .

Jonne puhui Sabinan mielestä vilpittömästi. Sehän oli ihan luonnollista. Siellä oli Jonne rytkännyt tunturissa... muistellen häntä ja odotellessaan aikaa, jolloin pääsisi armastaan tapaamaan, solmiakseen lopullisen liiton. Ja sillä aikaa oli hän täällä mennyt naimisiin toisen miehen kanssa, miehen, jota hän ei edes rakastanut, vaikka tämä olikin hyvä ja kunnan mies...

Kuka oli oikeastaan petturi? Hän, Lunnasjärven Sabina...

Suuri tuska valtaa Sabinan. Hän itkee, itkee katketakseen. Hänen onnensa oli nyt lopullisesti pirstaleina.

Muurmannin Jonne lohduttaa häntä. Hän siirtyy istumaan Sabinan viereen ja puhelee lempeästi:

— Älä sie itke, Sabina, minkäpä sille enää mahtaa. Se on myöhäistä nyt.

Myöhäistä, myöhäistä! Miksi piti Jonnen vielä se sanoa?

— Ajatteleppas, kuinka onnellisia met olthais oltu, kuiskaa Sabina itkunsa lomasta.

Jonne ei vastaa mitään. Onnellisia? Mahdollisesti — jos nyt yleensä naimisissa oltiin onnellisia. Hän oli sitä mieltä, että parasta oli pysyä yksin. Vain tällaisia tilapäisiä suhteita, kun ei vain ajanut auttamattomasti karille. Tässä oli sellainen onnettomuus melko pahasti uhannut, mutta saatu kuitenkin vältetyksi.

— Et sie ole näyttänyt minulle vielä... meän poikaamme.

Jonne lausuu sen hiukan väkinäisesti. Hänellä ei yleensä ollut halua nähdä — poikiaan. Sangen ymmärrettävästä syystä. Mutta — tässä oli nyt poikkeustapaus.

Sabina kuivaa kyyneleensä. Hän astuu kehdon ääreen, missä pikku Jonne nukkuu. Malmi-Muurmannin poika kumartuu kehdon ylitse.

»Sinä olet tuon isä... tuon, joka tuossa nukkuu...» kuiskaa ääni hänen povessaan. Hetkisen tuntee hän isyyden tunteita, joihin samalla sekaantuu jonkun verran itsesoimausta. »Sinun olisi pitänyt korjata se... tunnustaa omaksesi.»
»Nyt on toinen mies tehnyt sen sinun puolestasi...»

Mutta Muurmannin Jonne on huomannut pojan kulmat ja lujapiirteisen suun. Samassa itsesoimaus vaikenee. Kyllä tuo poika päänsä maailmassa pärjäisi — isättäkin. Se oli sen näköinen.

— Siitä se stigare tulee, sanoo Muurmannin Jonne Sabinan puoleen kääntyen. — Sillä on kaikki oikean malminetsijän tuntomerkit.

Sabinasta tuntuu hyvältä, että Jonne ennustaa heidän pojalleen suurta tulevaisuutta. Hän luo kiitollisen katseen Jonneen.

Niin — ei ollut tämä Lunnasjärven Sabina vieläkään hullumman näköinen. Hiukan kalpea ja laihtunut kyllä, mutta sittenkin... sittenkin. Silmät päinvastoin olivat käyneet kauniimmiksi. Niiden haalakka väri oli tummunut... syventynyt. Noita silmiä Jonne oli oikeastaan ihailnutkin. Ja vartta... pehmeätä, pyöreätä vartta. Se oli

nyt käynyt hiukan tukevammaksi. Mutta soman vaikutuksen se teki vieläkin.

Muurmannin Jonnen päässä vilahtaa vaarallisia ajatuksia. Se on Malmi-Muurmannin poika, tyttösankari, joka nyt seisoo tuossa keskellä pirtin lattiaa. Mutta — Sabinan arka olemus on tiellä... se ei kehoita... se pikemmin kieltää.

— Olisihan meillä ollut soma yhdessä elellä, mutta kun ei, niin ei. Mitäpä siitä... Hyvä mies se kai on Mattikin...?

Kuinka Sabinaa piinaa tuollainen puhe. Hän ei tiedä, että tämä kuuluu Malmi-Muurmannin pojan romanttiikkaan. Ei ollut Jonne koskaan sellaisesta puhunut ja eipä olisi Sabina ymmärtänytäkään.

Hän ymmärtää vain sen, että tuossa pirtin lattialla kävelee Muurmannin Jonne, joka vieläkin rakastaa häntä ja suree sitä, että hän, Sabina, on naimisissa toisen kanssa.

— Ethän ole vihainen, Jonne...?

Malmi-Muurmannin poika naurahtaa. Yksinkertainen erämaan tyttö! Kysyi, oliko hän vihainen.

Muutamissa paikoin olisi hän saanut asettua puolustusasentoon. Siellä olisi ollut toinen ääni kellossa. Alapään tyttö Könkäältä oli kirjoittanut: »Mie revin silmät päästästi, kunhan sinut taphaan!» Siellä oli toisenlainen tyttö. Hyvä! Alapään tyttö ei saisi siihen tilaisuutta.

Toista oli näiden kilttien lammasten seura. Ne kysyivät: »Ethän ole vihainen, Jonne?»

Ei... ei hän ollut vihainen. Mitäpä tässä vihoittelemisen auttoi. Kohtalo oli johtanut asiat näin. Hän, Muurmannin Jonne, sai nyt olla yksin... loppuikänsä.

Kuinka se vihloikaan Sabinan sydäntä. Yksin —? Niin — yksin...! Jonne vaelteli yksin kaukana maailmalla. Ja se oli hänen, Sabinan, syy. Ei ollut ketään, joka olisi laittanut hänelle evästä laukkuun tai korjannut hänen vaatteitaan. — Nytkin oli housunpolvi pahanlaisesti revennyt..

— Annapas mie korjaan sinun housunpolvesti.

Jonnea huvittaa Sabinan naivi pyyntö. Se lausuttiin niin luottavaisesti, niin lempeästi. Tällaista saattoi vain korvessa tavata. Siinä olikin Sabinan suurin viehätysvoima.

Hän nilistää housut jalastaan ja asettuu istumaan takan ääreen vaaleanpunaisissa nimettömissään. Sabina hakee paikkatilkun ja ryhtyy korjaamaan.

Matti oli äsken teettänyt uuden sarkapuvun. Könkään räätäli oli sen tehnyt ja lähettänyt setä Juhaniin mukana paikkatilkutkin. Kangas oli melkein samanlaista kuin Jonnen housuissa... hiukan kirikkaampaa vain...

— Tämä on Matin pukukangasta, lausuu hän vaisusti hymyillen.

— Et sie taitaisi raskia sitä Mattiasti heittää, jos mie niinkuin pyytäisin.

Samassa Muurmannin Jonne säikähtää kysymystään. Sabina oli käynyt kalpeaksi kuin palt-

tina ja neula oli pysähtynyt hänen kädessään. Hyvä Jumala! Hän oli ajatellut juuri samaa kysymystä. Mutta pikku Jonne oli tiellä. Mihinkä hän pojan panisi?

— En tieä, Jonne... lapsi... ajattelepas, Jonne, lapsi...

— Lapsi seuraa äitiään.

Ei Muurmannin Jonne totta tarkoita. Se kun hän vain haluaa leikkiä Sabinan kanssa niinkuin, oli aina leikkinyt. Eh'kei sentään aina. Olihan hän kerran rakastanut Sabinaa... ainakin pitänyt hänestä tavallista enemmän. Mutta — siitä tuntui nyt kuluneen pitkä aika.

Sabina pudistaa päätään. Hän on papin edessä vannonut uskollisuutta Katajan Matille. Tämä oli korjannut hänet epätoivoisena hetkenä ja ollut hänelle hyvä, sanomattoman hyvä. Kuinka hän Matin saattaisi pettää?

— Niin... parasta on pysyä lupaukseen uskollisena.

Oliko se Muurmannin Jonne, joka tuossa istui alushoususillaan ja sellaista puheli? Olipa vain... ja hänellä oli oikeus puhua juuri noin, sillä hän oli pysynyt uskollisena. Mutta — olisihan hän nyt sentään saattanut hiukan sääliä Sabinaa...

Neula vapisee Sabinan kädessä. Mitäpä hänellä oli puolustukseksen sanottavaa. Hänhän se petturi oli...

Hän tahtoi vain korvata Jonnelle tekemänsä vääryyden... korvata vaikkapa hituisenkin vain

... ommella ... vaikkapa vain tämän paikan ... Jonnen piti nähdä, millä mielellä hän sen teki. Rakkaudesta ... palavasta rakkaudesta ... Eikö Jonne tyytynyt siihen, että hän rakasti?

— Mikäpä auttaa ... täytyy tyytyä.

Tuska helpottaa hiukan. Sabina oli ollut sanomaisillaan: »Mie otan lapsen ja lähen kanssasti». Mutta samassa hän oli muistanut Mattia ja Siosjärven rovastia. »Älkää koskaan unhoittako, että avioliittonne on eroittamaton ja ottakaa kiitollisuudella kaikki vastaan, mitä teille tässä pyhässä säädysssä Jumalan sallimuksesta tapahtuneekin ...» Niin oli Siosjärven vanha, valkotukkainen rovasti puhunut. Hän oli ollut menossa synnin tielle jo toisen kerran. Hyvä Jumala! Olipa sentään onni, että hän sai Jonnen taipumaan ...

Sabina sai työnsä valmiiksi ja ojensi housut Jonnelle.

— Kun sie siihen paikkaan kattot, niin muistat minua.

— Kyllä mie muistan.

Ei Sabina sitä epäillytkään. Se kun hän vain muuten sanoi niin. Tuntui niin somalta sanoa noin rakastetullensa ... toivottomuuden takaakin. Se ikäänkuin helpotti.

Sabina laittoi Jonnelle ruokaa ja Jonne söi. Sabina seurasi häntä takan luota. Hyvä Jumala! Noin oli Jonne istunut Lunnasjärven pirtissäkin monet monituiset kerrat ja syönyt äiti Karuliinan

tarjoamaa viiliä. Käsivarren koukistuskin oli ihan sama kuin ennen.

Lämmin veri virtasi Sabinan sydämeen. Tuota miestä hän rakastaisi elämänsä loppuun asti. Hän ei kyllä koskaan saisi hänen omaksensa tulla, kun oli toiseen sidottu, — mutta rakastamasta hän ei lakkaisi milloinkaan. Se ei toki ollut synti, että hän Jonnea rakasti. Pysyihän hän silti Katajan Matille uskollisena...

Jonne kiitti kauniisti. Hyväpä viiliä Sabinalla oli. Oli varmaan oppinut äidiltään... viilytystaidon. Koko Norjan riikissä ei hän ollut koskaan sellaista viiliä saanut kuin täällä Lunnasjärvellä.

Jonne katseli seinälle ripustettuja poronvaljaita.

— Taitaa olla tekemies... se sinun Mattisti?

Jonne lausui sen lämmöllä ja se auttoi Sabinaa yhä varmemmin sille tielle, jolle hän juuri oli päässyt. Mattia ajatteleamalla hän oli torjunut luotaan kiusauksen seurata Jonnea. Nyt auttoi Jonne häntä mainitsemalla Mattia hyväksi tekemieheksi. Tämänkin vuoksi Sabina Jonnea rakasti.

Kyllähän Matti tekemies oli. Hän oli tehnyt kaiken, mitä pirtissä näkyi — pirtistä puhumattaakaan. Poronlänkiäkin se oli kerrassa manni muovaamaan. Könkään herratkin tilasivat niitä häneltä. Matti ruusaili ja koristeli niitä jos jollakin tavoin. Siinäkin oli seinällä yhdet, joihin Matti oli leikannut lehtiä nimittäin. Niitä oli moni ostastellut, mutta ei ollut Matti myynyt...

Tuntui hyvältä, kun sai nyt Matista puhella ja

siten torjua kiusaajaa luotaan pois. Ei Sabina halunnut hylyksi joutua. Kõnkään kirkolla oli muuan vaimo eronnut miehestään ja liittynyt muutamaamaan etelän jätkään. Nyt häntä ei kukaan enää kunnioittanut... ei annettu edes huonettakaan. Jokainen osoitteli sormellaan ja sanoi: »Polkkapari, polkkapari!»

Sabina oli aina inhonnut polkkapareja. Sellainen vielä menetteli, että tyttö lankesi, kun sen jälkeen eli kunniallisesti. Mutta polkkapari — se oli rietasta ajatellakin.

Oliko kauaksi mennyt Matti?

Kuinka Sabina oli Jonnelle kiitollinen. Tämä tukahutti polttavan kaipauksensa ja puheli Matista auttaaksensa Sabinaa pysymään kunniallisten ihmisten kirjoissa.

Korusnivan kaarteelle. Siellä oli pykällyys ja ylihuomenna oli Matti aikonut palata.

— Minun täytyy lähteä aamulla. Jonne katsoi kelloaan.

— Se on nyt kuusi. Kaheksan tienoissa meän pitää olla matkalla. Olisi ollut soma Mattiakin tavata. Hän on monesti ollut minulla kantomiehenä.

Oli Matti siitä puhunut. Kiittänyt oli aina... ei ollut sanapuolellakaan sortanut. Maksaneenkin oli kertonut aina runsaasti.

Jonne silmäsi Sabinaa. Kumpi valehteli, Sabina vai Matti?

Ei Sabina valehdellut. Istui onnellisen näköi-

senä sukankudin kädessä ja jutteli. Silmät kohosivat toisinaan hänen puoleensa ja silloin niistä loisti viaton ihailu, joka kohdistui häneen. Niin — ihailu ja kiitollisuus.

Mistä oli Sabina kiitollinen? Oikeastaan ei hänellä olisi pitänyt olla syytä...

Mutta Sabina oli kiitollinen, kiitollinen ennen kaikkea siitä, että Jonne oli niin miehuullisesti hillinnyt itsensä. Olisihan hän voinut koppoa Sabinan syliinsä ja sanoa: »Nyt sie, Sapina, olet minun ja mie vien sinut muassani... sinut ja pojan...» Mutta hän ei tahtonut tehdä sellaista vääryyttä Mattia kohtaan.

Sabina on kiitollinen, kiitollinen siitä, että Jonne tuli ja istui täällä yökappaleen... tuli häntä noutamaan, mutta ei ottanutkaan, kun näki hänen tuskansa. Päällepäätteeksi auttoi häntä vielä pysymään uskollisena liitolleen...

He keskusteleivat kuin kaksi vanhaa tuttavaa. Syrjäinen ei olisi arvannut, että naisen povea poltti rakkaus. Hän osasi sen niin tarkasti peittää. He keskustelivat kaikenlaisista pikku asioista ja aika kului...

Sabina seisoo portailla, kun Jonne lähtee. Hänen poveaan puristaa suunnaton tuska. Hän imee muistoonsa jokaisen Jonnen pienimmänkin liikkeen.

Noin se päästeli poronsa . . . niinkuin poromies ainakin. Matti, Katajan Matti, liikkui paljon kömpelömmiin; hän tassutteli vain hiljaa. Mutta Jonne liikkui reippaasti, kuin olisi lapsesta saakka porojen kanssa värkännyt. Ja lapsesta saakkahan hän olikin . . .

Sabina muistaa, kuinka Jonne kerran poikaisena oli ajanut heille Suomen-Huotarin kanssa. Hän oli seisonut portailta kädet esiliinan alla katsellen heidän lähtöään.

»Älä sie vain päästätä poroa, Jonne», oli hän sanonut.

Nytkin sanoo hän ihan samalla tavoin:

— Älä sie vain päästätä poroa, Jonne.

Ei ollut hätää. Kyllä hän, Malmi-Muurmannin poika, vielä tämän konstin osasi.

— Hyvästi vain, Sabina!

— Hyvästi . . . mene tervheenä.

Suuressa kaaressa iaskettaa Jonne pihasta ulos järvelle johtavalle tielle.

Sabina seuraa häntä katseellaan. Siellä ajoi Jonne ja hävisi metsään. Nyt . . . nyt hän katosi. Ei . . . vielä vilahti punainen lapinlakki. Se välähti kuin veritiplä huurteisten puiden välistä. Nyt se katosi . . .

Siellä meni Muurmannin Jonne.

XVI.

Sabina on koko aamun elänyt kuin unessa. Hänen sielunsa on turtunut.

Nyt hän on jälleen samanlaisessa tilassa kuin kerran ennen pikku tyttönä eksyessään. Silloin tällöin viime kuukausien kuluessa hän on tuntenut samaa, mutta nyt se on vain täydellisempää kuin koskaan ennen... juuri samanlaista kuin silloin kerran... vuosia taaksepäin.

Hän harhailee kuin pimeässä. Hän ei huomaa, että Kiiluvaisen huipulla leikkii päivänvalo ja että pirttiinkin hiipii hiljalleen valoa. Hänen sieluaan ympäröi pimeys.

Oliko totta, että Muurmannin Jonne oli käynyt täällä... hänen pirtissään?

Sabinasta se tuntuu uskomattomalta, mutta uskottava se oli — siitä huolimatta. Tuossa oli vesilampi lattialla, Jonnen kengistä valunut, ja tuossa oli tupakanporoja hänen piipustaan. Jonne oli istunut penkillä takkatulen loisteessa ja kysynyt: »Etkö sie voisi heittää sitä Mattiasti?»

Heittääkö Matti —? Hyvä Jumala, eihän hän ennen ollut sellaista edes ajatellutkaan — silloin kuin ei ollut toivoa Muurmannin Jonnen paluusta. Mutta nyt tämä oli palannut häntä noutamaan. Eikö hänellä nyt ollut oikeus heittää Matti —?

Kuka oli hänen miehensä... Muurmannin Jonneko vai Katajan Matti?

Ihmisten edessä Katajan Matti, mutta Jumalan edessä Muurmannin Jonne.

Sabina haparoi kuin eksyksissä. Muurmannin Jonnen käynti on saattanut hänet niin kummasti sekaannuksiin. Mikä siinä oikein oli, että nämä tällaiset vastasivat häneen niin omituisesti... prinsessa Kunigunda ja kuninkaanpoika... eksyttivät... tekivät neuvottomaksi? Jos se olisi ollut Katajan Matti, ei hän varmaankaan olisi joutunut näin pyörälle päästään; se olisi ollut kuin oma väkeä ainakin. Mutta — Jonnessa oli jotakin erilaista kuin muissa miehissä... jo hajukin... sellainen Ruijan tupakan ja mintun sekainen tuoksu... mikä lie ollut; se tuoksui alusvaatteistakin. Sabina oli sen tuntenut neuloessaan paikkaa Jonnen housunpolveen.

Luonnollisesti se ei johtunut vain tästä; tänä hetkenä Sabina sen hyvin tiesi ja tunsu. Siinä oli paljon muutakin... käynti, silmänluonti, ryhti seisossa, mutta ennenkaikkea Jonnen tapa sanoa: »Ja da!» Se lausuttiin niin ylhäisesti, että se hiveli korvia ja sydäntä. Siinä oli juuri sitä kuninkaanpoikkaa...

Sabina ajattelee kaikkea tätä liikkueessaan hiljakseen pirtissä. Hän tahtoo väkistenkin unoh-tua yhteen kohti seisomaan. Kaikki tahtoo tänä aamuna myöhästyä.

Sabina käy navetassa, lypsää lehmät ja ruokkii ne, mutta kaikki tapahtuu kuin puolittain unessa. Mutta siitä huolimatta hän huomaa muutamia seikkoja, joita hän ei ole ennemmin huomannut. Navetan ikkunasta on tullut hiukan vino ja muu-tamat parsien väliseinistä korkeammiksi kuin toi-set. Tällä hetkellä se pistää kipeästi; se johtaa väkistenkin mieleen Katajan Matin ja panee vastustamattomasti tekemään vertailuja.

Sabina ruokkii lehmiä, puhelee niille hiljakseen, taputtaa mitä lautasille, mitä päähän. Eläimet ynähtelevät; on kuin tuntisivat nekin jotakin eri-koisempaa olevan tulossa. Ne kääntelevät, kiskovat kytkyimiään. — Sabinasta tuntuu kuin heittäisi hän hyvästiä niille kaikille.

Yksi ajatus kehrää vain hänen päässään: »Etkö sie voisi heittää sitä Mattiasti?» Sabina on aja-tellut sitä siitä hetkestä saakka kuin Jonne lähti . . . sitä ja erästä toista: »... lapsi seuraa äitiään».

Hänestä alkaa tuntua helpommalta ajatella, että hän todellakin heittää Matin. Matti oli kyllä hyvä mies, mutta kun Sabina ei rakastanut häntä, niin minkäs sille mahtoi. Matti saisi kyllä toisen vai-mon . . . paremman kuin hän . . . sellaisen, joka ajattelisi vain miestänsä eikä muita, niinkuin hän, Sabina . . .

Hän halusi vain laittaa kaikki kuntoon, jotta Matti pääsisi aamulla alkuun. Hän kantoi puita, vuoli syttöjä, kiskoi tuohia, heitti lehmille runsaasti heiniä, jotta tulisivat toimeen aamuun saakka. Hän oli nyt aivan varma lähdöstään.

Hyvä Jumala! Jonnehan ei viipynyt kuin yhden vuorokauden Tunturimajalla. Hänen piti kiirehtiä joutuakseen Jonnen matkaan.

Kunhan nyt ei vain kukaan tulisi häntä estämään... häiritsemään. Kumma vain, ettei kotoakaan oltu käyty häntä katsomassa.

Sabina kiiruhtaa pirttiin. On jo hyvän joukon sivu puolen päivän ja uusi pimeä käsissä. Mutta Sabina osaa tien Tunturimajalle. Hän on hiihtänyt sinne monta monituista kertaa.

Hän herättää pojan ja ryhtyy sitä pukemaan. Pikku Jonne nauraa hänelle ja jokeltelee tapansa mukaan. »Siitä se stigare tulee», oli Jonne sanonut. Niin... nyt he lähtisivät pikku Jonnen kanssa nousemaan sille kukkulalle, jonka nimi oli Onnenvaara. Sabinasta tuntuu, että poika oli hyvillään. Hän vaatettaa lapsen tukevasti: illaksi voi tulla pakkaneen ja taivalta oli puolitoista penikulmaa.

Pikku Jonne lasketaan komsioon. Sieltä poika katselee hymysuin äitinsä puuhia. Sabina heinittää kenkensä, panee evästä reppuun, pujottaa ylleen lapintakin, heittää komsion selkäänsä ja syöksyy pihalle.

Kun ei vain kukaan tulisi estämään hänen läh-

töään. Isä Ampru se saattaisi hyvinkin tulla; se kun oli sellainen touhuisa. Sabina hymähtää itseksseen; hän on näkevinään isänsä ilmielävänä edessään. »Saattaa se Jonne olla vielä vaikka ministeeri...»

Hänen poskillaan palavat kuumat täplät. Kädet vapisevat, kun hän asettelee mäystimiä jalkaansa. Sauvat olivat hiukan jäässä, mutta kyllä hän niillä toimeen tuli.

Ei kuulunut ketään.

Hän hiihtää järvelle johtavaa tietä. Siinä on veres ahkionjälki. Jonne oli ajanut siitä aamulla... Jonne, Jonne...! Ahkionjälkikin tuntuu rakkaalta. Tekisi mieli laskeutua polvilleen ja painaa kuumottavat kasvonsa sitä vastaan...

Runsaan puolentunnin päästä on Sabina järven rannassa. Mäennyppylän takaa näkyy ohut savukiehkura. Se kohosi kotitalon savupiipusta. »Puita niillä on», ajattelee Sabina. Välistä pakkasi huolettamaan kotiväenkin asiat.

Sabina heittää viimeisen katseen taaksensa ja laskee viistoon törmää alas järvelle. Tunturimajalle vievä talvitie kulkee läheltä rantaa. Jonnen ja hänen miestensä aamulla ajama jälki tuntui selvästi.

Sabina saapuu järven päähän. Sinne sopi näkemään kotitalo... Siellä se kyyhötti järven rannalla mustuneena ja ilman syömänä päätyikkuna tyyten jääkuoren peitossa. Pirtin pääty jäätyneine ikkunoineen toi Sabinan mieleen sokean,

joka avuttomana tuijottaa ilmaan kaihisilmillään.

Tietä on helppo hiihtää. Kuorma-ahkio on levittänyt sitä sen verran, että sukset sopivat rinnausten. Sabina lykkelee menemään. Komsio heilahtelee hänen seljässään.

Nyt on Sabina kukkulalla järven päässä. Sieltä pudottaa tie laaksoon ja Lunnasjärvi häviää näkyvistä. Se näkyisi tosin vielä kauempaakin, mutta talvitie ei noudata kesäpolkua, joka toisinaan kiikkuu korkeallekin.

Sabina luo katseen taaksensa. Näkyi kotitalon pihamaata ja pirtin edustaa. Kaivonvintti kohosi kaivon takaa melkein pystysuoraan ilmaan.

Epämääräinen kaipaus hipaisee Sabinan povea, mutta hän tukahduttaa sen ja pudottaa laaksoon.

Nyt on Lunnasjärvi jäänyt. Sabina tuntee, ettei hän enää palaisi. Hänen tiensä käy Jonnen, Muurmannin Jonnen kanssa etelän maille.

Ensi kesänä hän ehkä pääsisi täällä käymään, kun Jonne taas rupeaisi ammuttamaan tunturia. Kukaties hänen ei tarvinnut yksin jäädä etelään... Ristiaaniin... Eiväthän malmiherrat tosin kuljettaneet vaimojaan matkassa. Mutta hän, Sabina, pyytäisi Jonnen ottamaan; hän tunsu, että hän rakasti näitä maita.

Omituisin, sekavin tuntein hiihteli Sabina eteenpäin. Välistä hänestä tuntui, että hän oli eksynyt ja silloin piti pysähtyä oikein tarkkaan miettimään, missä hän oli ja minne menossa. Mutta

joka kerta hänelle kirkastui Jonnen muhkea muoto ja hän muisti tämän sanat: »Etkö sie voisi heittää sitä Mattiasti?»

Lapsi pyrki kirahtelevaan komsiossa. Sabinan piti pysähtyä antamaan sille ruokaa.

Hän istuu kannolla tien varrella komsio sylissä, imettäen poikaansa. Oli hiukan hankalaa kuljettaa lasta muassa talvella. Mutta — olihan Jonne sanonut: »Lapsi seuraa äitiään...»

Niin... niin... lapsi seurasi äitiään. He olivat nyt matkalla isän luokse, pikku pojun oman isän luo, joka odotteli siellä Tunturimajalla ja piti isoa tulta. Parin tunnin päästä he olisivat perillä ja silloin saataisiin lämmitellä.

Sabina puhelee eikä huomaa pimeän tuloa. Pojalla on lämmin komsiossa ja hän jokeltelee herttaisesti. Pimeä ei häntä peloita, sillä hän on tottunut siihen.

Eikä se peloita Sabinaakaan. Hän osaa tien.

Lapsi nukahtaa syötyään ja Sabina kohoaa jälleen suksilleen. Nyt hän hiihtäisi hyvän taipaleen, ennenkuin levähtäisi.

Hänen mielessään väikkyä Tunturimajan pirtti kodikkaana ja valoisana. Suuri tuli roihuaa takassa. Jonne istuu takan ääressä ja puhelee: »Ja da! Kuorma-ahkion sisältö tyhjennethään tähän. Sabina ajaa siinä Könkhäälle pojan kanssa.» Ja Jonne naurahtaa: »Niin mie kuljetan sinua kuin kallisarvoista kuormaa... kuin malmia ikhään...»

On jo aivan pimeä, mutta Sabinasta tuntuu

turvalliselta. Hän on niin varma, että Jonne ottaa hänet avosylin vastaan... hänet ja pojan...

Hän muistaa, kuinka hän kerran pikku tyttönä oli kulkenut tätä samaa tietä lehmien hakumatkalla. Tässä juuri oli tie poikennut metsään... suunnilleen näillä paikoin, missä talvitie nyt poikesi aavalle. Haapajänkähkö se oli tämän aavan nimi?

Niin oli... Silloin hän oli eksynyt. Kunhan hän ei nyt vain eksyisi.

Eikö mitä. Pulkanjälki tuntui selvästi. Kyllä hän osaisi.

* * *

Sabina on hiihtänyt parin tunnin ajan, kun ilmassa rupeaa yht'äkkiä tohahtelemaan. Tähdet peittyvät pilveen ja taivaankansi tuntuu laskeutuneen paljon alemmas.

Sabina on erämaan lapsi ja ymmärtää erämaan äänet: — tuo tohahtelu merkitsi pyryä.

Hyvä Jumala! Hänen olisi pitänyt hiihtää rivakammin. Mutta pää oli ollut niin kummia ajatuksia täynnä, ettei suksi ollut juossut yhtä nopeasti kuin tavallisesti.

Nyt on Sabina selvillä siitä, että hänen pitää kiiruhtaa. Metsästä kuuluva salaperäinen tohina puhaltaa hänen päänsä selväksi,

Nyt oli kiirehdittävä, jos mieli löytää Tunturimajalle. Hyvä Jumala... ja lapsi vielä matkassa! Parempi olisi pikku miehen nyt loikoa kehdos-

saan... Mutta — yhdessä he ponnistelisivat läpi pimeään ja myrskyn... isän luo.

Myrskyn —? Niin — Sabina oli nyt aivan varma, että siitä nousisi myrsky tuossa tuokiossa. Hän ei ollut turhaan korvessa ikäänsä elänyt. Tuo tohina, joka välistä muistutti kosken pauhua, oli myrskyn enne, lumipyryn edelläkävijä.

Ei kulunutkaan pitkää aikaa, ennenkuin rupesi viskomaan lumia. Niitä putoili aluksi harvaksen — kuin yksitellen. Mutta jonkun hetken kuluttua oli koko maailma yhtenä ainoana valkoisena lumipilvenä.

Sabina koettaa seurata ahkionjälkeä kiihkeästi. Hän tajuaa, että pelastus riippui siitä. Hän ei tunne maita ympärillään; talvitie kulki milloin mistäkin. Hän olisi hukassa, jos hän nyt eksyisi.

Sabina hiihtää selkä kumarassa. Pikku poika kirisee komsiossa, mutta Sabina ei nyt jouda katsomaan sitä. Hän seuraa ahkionjälkeä, joka on vielä näkyvissä.

Hyvä Jumala! Miksi ei tietä Tunturimajalle oltu viitoitettu? Silloin sitä olisi osannut pyrylläkin.

Nyt Sabina katuu lähtöään. Olisi sittenkin ollut parempi jäädä kotiin. Mitä Mattikin sanoisi? Mutta... kun Jonne kerran halusi saada hänet... ja pojan, ei hän ollut saattanut jäädäkään...

Lunta sataa vihmomalla. Tuuli kaataa sitä aukean aavan yli. Lumi lentää ihan jauhinhienona. Koko aapa on yhtenä valkoisena ryöppyävänä

pilvenä. Sen toista laitaa ei näy. Ahkion jäljet ovat hävinneet eikä Sabina saa pimeässä selvää, mitä suuntaa ne kulkivat.

Tuuli vingahtelee vihaisesti ja ryöpyttää lunta hänen ympärillään. Tuulen tohinan lomasta kuuluu lapsen itku. Sabinan sydäntä kaihertaa sääli. Hyvä Jumala! Ei hän nyt joutanut hoitamaan lasta, kun piti hiihtää eteenpäin. Metsän suojaan kun edes pääsisi...

Mutta lapsen itku kajahtaa yhä kirpeämpänä hänen korviinsa. Ei, hänen täytyi pysähtyä katsomaan sitä... Sehän saattoi vaikka tukehtua... raukka! Tuulikin puhalsi takaapäin.

Sabina pysähtyy keskelle aapaa... Hän koettaa lyödä sauvoja pystyyn, mutta väkevä tuulenpuuska kaataa ne joka kerta; ne jäävät makaamaan lumeen. Hän kiepauttaa komsion olkansa yli.

Hyvä Jumala! Lapsi ihan tukehtumassa. Lunta oli ryöpyttänyt verhon sisäänkin. Sabina pyyhkii lumen pois, puhaltelee ja puhelee: »Pikku mies. Eihän sinulla vain ole kylmä?»

Sabina on istunut lumeen. Hän on kumartunut lapsen yli. Hän hengittää sen kasvoille. Hän hieroo poskeaan lapsen poskea vasten. Hyvä Jumala! Pieni nenänpää ihan kylmä...

Tällä hetkellä ei Sabina ajattele muuta kuin lastansa. Kuinka hänen pikku poikansa tarke-
nisi tässä Luojan ilmassa...?

Hän ei nyt muista Jonnea eikä Mattia. Hän unohtaa kotinsa, unohtaa matkansa ja sen tar-

koituksen, unohtaa paikan, missä istuu. Hän ajattelee vain lastansa ja puhelee: »Pikku mies, pikku mies. Eihän sinulle vain tule vilu?»

Lapsi vaikeroi hiljaa. Sabina eroittaa sen selvästi vihurin vingunnasta huolimatta. Hyvä Jumala, hyvä Jumala! Lapsella oli kylmä.

Samassa Sabina tuntee, kuinka vilu puistattaa hänenkin ruumistaan. Lumiryöpyt tahtovat ihan tukkia hengityksen. Hän peittää lapsen ja rupeaa hyssyttelemään komsiota sylissään.

— Meillä on vilu, meillä on vilu, laulaa hän. Hänen silmänsä tuijottavat ympäröivään pimeyteen. Hänestä tuntuu siltä, että hänen täytyy nyt vain laulaa jotakin . . . laulaa pikku Jonnelle . . .

Tuuli vonkuu, aavan laidoilla ryskää. Sabina eroittaa silloin tällöin rytäjävän äänen; siellä puut kaatuilivat . . . isot puut . . . vanhat puut . . .

»Nyt tulee suuri kuolovuosi», ajattelee Sabina.

Mutta — yht'äkkiä hän muistaa, missä hän on. Herra Jumala! Hehän voivat paleltua tähän paikkaan lapsen kanssa . . .

Hän haparoi sauvojaan. Lumi on peittänyt ne kokonaan. Kestää hyvän aikaa, ennenkuin hän ne löytää ja pääsee suksilleen. Mutta hiihto käy nyt heikosti; hän on väsynyt ja hänen polvensa notkahtelevat.

Sabina ajattelee metsää kuin pelastuksen tuojaa. Kunhan hän vain pääsisi sinne. Mutta tämä aapa oli avara. Oli vaikea sanoa, millä suunnalla metsä oli lähinnä. Hän ei enää toivokaan pääsevänsä

Jonnen luo tänä iltana. Hän hiihtäisi metsään, tekisi tulen ja odottelisi myrskyn ylimenoa. Sitteen hän jatkaisi matkaa Tunturimajalle. Aamulla hän paremmin löytäisi tien...

Jonkun hetken perästä rupeaa edesspäin häämöttämään mustaa. Sabinan mieli ilahtuu. Siellä oli metsä! Nyt pääsisi hän pian suojaan ja saisi lämmittää Jonnea ja itseään.

Viimeisillä voimillaan hän laahautuu metsään. Nyt oli vain katsottava suojainen paikka ja etsittävä kuivaa puuta. Peskipuukko Sabinalla oli ja evästä myös. Mutta — oliko tulitikkuja?

Sabinan sydän lakkaa miltei sykkimästä. Hyvä Jumala, jollei tulitikkuja löytyisi, he olisivat kuoleman omia! He eivät mitenkään pysyisi lämpiminä aamuun saakka... poika ainakaan...

Sabina laskee komsion puun juurelle. Poika ehkä nukkui, koska ei kuulunut kirahtelua. Hän hakee taskunsa, tutkii laukun, peskin povitaskun... ei missään.

Tulitikut olivat jääneet kotiin!

Kuin salaman välähdyksessä selviää Sabinalle asema. Hän kalpenee, jäykistyy eikä hetkiseen saa henkeä vedetyksi. Sitteen hän yht'äkkiä parahtaa:

— Herra Jumala!

Se kajahtaa kuin hukkuvan huuto, viimeinen, epätoivoinen.

Poika herää siihen ja rupeaa itkemään. Se lisää vain Sabinan hätää. Hän sieppaa komsion syliinsä

ja lähtee kahlaamaan ympäri metsää hokien itseksseen: »Jonne, Jonne, met paellumme...»

Kuinka kauan Sabina on metsää kahlannut, ei hän tiedä. Hän on vain kulkenut, kulkenut kuin tajuton. Komsio painaa; hän ei tahdo jaksaa sitä mitenkään kantaa.

— Vain päivä, Kaaren Lindamon
jo Herra toiveen täytti...

Kuka se metsässä laulaa Kaaren Lindamuusta? Kuka?

Niin... hän, Sabinahan se laulaa. Hän laulaa pikku Jonnea nukkumaan.

Niin, niin... hän se olikin juuri Kaaren Lindamo, joka nyt kulki kuolemaansa kohti. Hyvä Jumala! Se tuntui vain niin kamalalta.

Sabina puristaa komsiota rintaansa vasten ja hoippuu eteenpäin pimeässä metsässä. Lunta on päälle polven ja häntä uuvuttaa, uuvuttaa tavattomasti.

Hän vaipuu puun juurelle pitkäkseen; hän haluaa vain hetkisen levähtää. Sitten hän jatkaisi matkaa. Eikö myrskykin ollut jo asettunut, koskapa ei kuulunut tohinaa enää...?

Sabinan silmät painahtavat umpeen, mutta avautuvat heti jälleen. Miksi oli niin hiljaista? Ei kuulunut komsiostakaan yhtään ääntä. Kaipa

pikku mies nyt nukkui. Hyvä oli, että nukkui... häntäkin nukutti niin tavottomasti...

Jälleen painuvat Sabinan silmät kiinni, mutta kylmän väreet, jotka puistattavat ruumista, saavat hänet uudestaan hereille. Hän katselee ylöspäin.

Mikä se oli tuo... tuo hiljaa huokuva tumma käsivarsi hänen yläpuolellaan? Sehän oli kuusen oksa. Missä hän oli —? Ahaa, jopa hän muisti... metsässä. Hänhän oli eksynyt... eksynyt myrskyssä, mutta nyt oli myrsky lakannut ja hän oli päässyt suojaan... metsään...

Sabina koettaa nousta istualleen, mutta ei jaksa. Hänen päässään vilahtaa ajatus, ettei hän saanut jäädä tähän makaamaan. Hän voisi paleltua kuo-
liaaksi. Mutta vielä hän ei ainakaan tunne mitään sellaista, mikä viittaisi paleltumiseen. Hän on vain käynyt niin merkillisen jäykäksi. Se oli kai väsymystä. Hän ei tunne omia jalkojaankaan. Missä hänen jalkansa olivat? Olivatko ne lumen sisässä? No... siellä niillä olisi lämmin... Kädetkin olivat niin oudontuntuiset. Hän koettaa taivuttaa kättään ja saakin sen lopuksi kohotetuksi kasvoilleen. Sormet sattuvat nenänpäähän. Mutta siinä ei ole tuntoa. Eikä sormissakaan ole tuntoa. Käsivarsi painuu alas. Mitä... tämä oli...?

Ylhäällä loistaa tuikkivia pisteitä. Hän erottaa niistä muutamia kuusen oksien välistä. Mikä se oli tuo korkea, joka kaareutui hänen yläpuolellaan. —?

Niin... avaruus. Minkävuoksi vaikutti tuosana nyt niin kummasti häneen? Herätti omituisen turvallisuuden tunteen...

Hänen silmänsä painuvat kiinni, mutta jossakin... jossakin sydämen paikkeilla on vielä lämpöä... paljon lämpöä... Se on rakkauden lämpöä... Jonnen ja hänen... Sabinan...

Mut avaruuden aution
lempemme lämmittävä on...

Nuo säkeet soivat hänen korvissaan. Ne tuudittavat hänet uneen kuten laineet, jotka laulavat veneen laitaa vasten. Niiden tahti on vuoroin hitaampi, vuoroin nopeampi.

Yht'äkkiä tahti lakkaa, sävel häipyä pois kuin sulaisi se johonkin suureen ja loistavaan, joka tulee häntä vastaan. Kevyet, lämpöiset aallot kantavat häntä sitä kohti, vaikka hänestä koko ajan tuntuu, että hän kävelee. — Nyt Sabina näkee, että se on valoa. Se tulvii häntä vastaan korkealla tunturin rinteellä sijaitsevan majan ovesta. Kaikki on ympärillä pimeää, suunnattoman pimeää. Vain tuo valo loistaa häntä kohti. Ovessa seisoo joku, jonka kasvoja Sabina ei erota, mutta jonka ääni muistuttaa Muurmannin Jonnen ääntä.

Ääni kysyy:

— Toitko pojan, Sabina?

— Toin! vastaa Sabina ja ojentaa säteilevin silmin komsiota valoa kohti.

XVII.

Iloinen tuli roihuaa takassa valaisten kirkkaasti pirtin etäisimmänkin sopen. Lunnasjärven Ampru istuu takan ääressä takkavitsoja tervaten. Hän on jälleen päässyt entisestä elämästä kiinni ja nyt hän kiinnittää huomionsa vain kotiaskareihin. Setä Juhani kyyhöttää sänkynsä reunalla. Häntä on koko talven vaivannut kova jalkojen kolotus, niin että hän hädin tuskin pääsee liikkeelle.

Mutta — vaikka takkaan on lyöty vahva juurakko, oikea Lapin »valopuu», ja vaikka on se hetki vuorokaudesta, jolloin tarina tavallisesti luistaa Lapin pirteissä, on Amprun pirtti äänetön. Lapsetkin ovat vaiti. Sen vaikuttaa penkillä istuvan harmaapäisen miehen läsnäolo, joka tuo mieleen muistoja menneiltä päiviltä.

Se on Malmi-Muurman, joka on viimeistä kertaa saapunut vanhoja työmaitaan katsomaan.

Setä Juhani tuijottaa tuleen, seuraten liekkien leikkiä. Yksi juurakon sakara on palamaisillaan

loppuun. Se muuttuu harmaaksi, hyötyväpintaiseksi. Setä Juhanin mielikuvituksessa se saa mitä ihmeellisimpiä muotoja. Se on kuninkaantytär, prinsessa Kunigunda, joka uudessa, komeassa puvussaan kumartaa kuninkaanpojalle. Sen selkä taipuu notkeasti... alemmas... yhä alemmas. Mutta kuninkaanpoika on armoton. Hän ei kiinnitä huomiotaan prinsessa Kunigundan nöyrään esiintymiseen. Juurakon sakara painuu yhä alemmas. Sen latvapuoli on melkein tyven tasalla. Rits! Se katkesi.

Setä Juhani pyyhkäisee kädellä otsaansa. Merkillistä. Hän vain ei pääse erilleen mielikuvituksensa leikeistä. Joka paikassa asettuvat vanhat muistot hänen tielleen. Hän oli syvästi kiintynyt Sabinaan ja häntä hän nytkin muistelee.

Kuvat vaihtuvat. Hiilokseen, takan perälle on muodostunut hohtava holvikaari, jonka ympärillä liehuvat savusuikaleet kuin kapeat, pitkät viirit. Ne kohoavat sotilasten soihduista. Ne ovat vastaanottamassa prinsessa Kunigundaa itse kuninkaan linnaan. Liian myöhään, liian myöhään... Prinsessa Kunigunda on kuollut...

Kuvat vaihtuvat, muuttavat muotoaan. Ei... ei olekaan prinsessa Kunigunda kuollut. Siellähän hän istuu juurakon vasemmalla puolella ja kehrää. Suuri pyöreä oksa, joka nyt kiiltää kirkkaasti, on rukinpyörä. Niin vinhaa vauhtia se pyörii, että koko pyörä on vain hohtavana, sädehtivänä ympäränä. Oksan kuori, joka nyt loppuunpalaneena,

paperin hienoisena käpristyy kerälle, on kangasta ... huntua. Siitä valmistavat näppärät sormet häähunnun. Prinssi Rikhardia vain ei näy. Liian myöhään, liian myöhään... Prinssi Rikhard on kuollut.

Nyt pullahtaa juurakon kyljestä paksu, vaalea savukiehkura esiin... Juna puhkuu ulos tunnelista, joka on kaivettu Kaamaslaen läpi. Mutta miten käy Malmi-Muurmannin laitosten? Kovin ohueksi on tunnelin kuori jäänyt tunturin päällä... ja siellä ovat vintsit ja muut vipukoneet. Räiskis! Ei kestänyt tunnelin kuori liian raskasta painoa, vaan sortui rymisten alas...

Ampru kohentaa tulta ja lyö uutta puuta takkaan. Polttopuuta oli sentään vielä Lapin korvessa, Jumalan kiitos, vaikka elämä toisinaan näyttikin loppuvan. Mutta... mikäs se hänellä, köyhällä tunturieläjällä. Tuossa istui Muurmanniherra kumaraanpainuneena piippuaan imien ja hän oli melkein yhtä köyhä.

Ei osaa Ampru tuntea muuta kuin sääliä miesparkaa kohtaan. Tukkakin ihan valkoinen, vaikkei ollut kuin alun kuudennellakymmenellä...

Hän oli ensin ollut tavattoman katkera; ei ollut aikonut ikinä antaa anteeksi Muurmanneille. Mutta samanlaisella kohtaloonsa alistuvaisuudella, millä he ottivat vastaan nöyrät vuodet ja muut vastoinkäymiset, he olivat ottaneet vastaan tämänkin onnettomuuden. Tällöin suli mielistä katkeruus ja sijaan

astui nöyrä kiitollisuus Taivaallista vanhinta kohtaan, jonka vallassa on ottaa ja antaa.

Malmi-Muurman istuu mietteissään. Hänestä on nyt tullut loppu... hänestä ja hänen suuremmoisista puuhistaan. Turhaan yritettyään rahoja eri tahoilta, hän oli lopuksi taipunut kohtalonsa alle. Hän oli antanut perään. Valtaukset saivat nyt jäädä. Ja ne olivat jääneet... pakostakin. Sillä kun ei paikoilla oltu kahteen vuoteen voitu toimittaa lain määräämiä töitä, olivat valtauukset langenneet kruunulle.

Kirottu malmi!

Hän oli nyt ollut Tunturimajalla huutokauppaa pitämässä. Huutokauppaa! Oliko kummempaa kuultu! Hän, entinen rikas Muurman, joka oli puhutellut ministerejä ja kuningastakin, istui täällä Lunnas-Amprun pirtissä kuin kulkukauppias, joka on myynyt viimeisen kinnasparinsa. Kuka olisi uskonut, että hänen elämäntyönsä saisi tällaisen lopun? Malmi, jota hän koko elämänsä ajan oli ajanut takaa, ei ollut taipunut hänen pyydystettäväkseen. Se vilahutti vain kiiltävää pintaansa kuin kala, joka välähdyttää kylkeään meren pohjalla. Pyytäjä luulee sen tarttuneen onkeen, mutta ei: — se maistoi vain syöttiä ja katosi.

Kirottu malmi!

Hän oli uurastanut kolmattakymmentä vuotta ja saanut huikean korvapuustin. Monien valtausten omistaja lopetti huutokaupalla, jossa myytiin muutamia vanhoja sänkyjä ja kivien kolhimia pöy-

tiä, — siihen lisäksi pari, kolme jauhosäkkiä ja laatikko Amerikan silavaa.

Eikö se ollut kohtalon ivaa?

Mutta aate, aate . . . eikö se kuitenkin ollut oikea?

Malmi-Muurman kiroaa hengessään. Niinkauan kuin aate pysyi vain aatteena, oli se vaaraton. Mutta rupeapas sitä toteuttamaan, heti sait tuntea, minkälaisiin kärsimyksiin ja pettymyksiin se sinut johti. Ainakin häneen nähden oli käynyt niin.

Kirottu malmi!

Se hullaannutti miehen, pani hänet ponnistelemaan ja kieltäytymään vuosikymmeniksi sivistyselämän mukavuuksista ja lopuksi, kun tämä oli uhrannut kaikki varansa ja harmaantunut työssä, se houkutteli hänet paikalle toteamaan, kuinka paljon kiveä hän vuosien kuluessa oli ilmoille nostanut.

Kirottu malmi!

Malmi-Muurman on katkeralla päällä. Päivällä toimitettu huutokauppa on koskenut kipeästi häneen. Se oli ollut katkera sakka maljan pohjalla, jonka hän vuosien vierieissä oli hiljaa tyhjentänyt.

Mutta — mitäpä auttoi raivoaminen. Näillä, Amprulla, setä Juhanilla ja Karuliinalla olisi ollut paljon suurempi syy raivota . . . ainakin yhtä suuri kuin hänellä. Mutta — tekivätkö he niin? Ei, he istuivat tuossa aivan rauhallisina — ainakin ulkonaisesti. Eikä Malmi-Muurmannilla ollut piehintäkään syytä epäillä, etteivätkö he olisi olleet

myös rauhallisia sisällisesti. Ainakin he olivat ottaneet hänet perin ystävällisesti vastaan, lausuneet ilonsa sen johdosta, että näkivät vielä vanhan tutun. Jo huutokauppatilaisuudessa oli Ampru tullut häntä kättelemään ja tiedustanut, eikö hän aikonut talossa poiketa. Ja Katajan Matti oli tullut tarjoutumaan kyytiin.

Kuinka hänen oli tulkittava tämä?

Oliko se orjailua vai todellista sydämen aate-
luutta, joka unohti ja antoi anteeksi?

Malmi-Muurmannin täytyi kallistua jälkimmäisen otaksunan puolelle. Siellä askarteli nytkin Karuliina pöydän luona hänelle illallista valmistellen. Eikä hän ollut sitä pyytänyt. Se oli ystävällisyyttä, sen näki Karuliinan kasvoista, joilla asusti hiljainen, surumielinen hartaus.

— Olisihan se saattanut toisinkin käyä, puheli Ampru takkavitsaa sujutellen, — mutta kun se oli näin määrätty, niin ei sille mithään mahha.

— Niin, yhtyy setä Juhani puheeseen, — Sapi-
nan piti saaha Kaaren Lintamuun kohtalo. Se oli niin sallittu.

Ei soimauksen ääntäkään, ei pienintäkään katkeruutta.

— Se minua vain on surettannut, kun se kuoli pakkasheen ja pyrhyyn, värähtää Karuliinan ääni pöydän luota.

— Älä sie, äiti, sitä sure! Se oli niin sallittu. Ja sitäpaitsi — ei paleltuminen niin tuskallista olekhaan. Eikö totta, Muurmanni-herra?

Tämä nyykäyttää päätään. Häntä surettaa vilpittömästi näiden erämaan ihmisten kova kohtalo. Mutta — minkäpä hän sille voi. Jos Sabina eläisi lapsineen, saattaisi hän ehkä pitää heistä huolta. Mutta nyt ovat molemmat kuolleet eikä hän siis voinut asiaa auttaa. Jonnen velvollisuus olisi ollut jollakin tavoin hyvittää Katajan Matti. Mutta eihän hänkään siihen kyennyt, kun hädin tuskin itse pysyi leivässä. Siellä ajelehti poika jossakin Keski-Norjassa, milloin maantientöissä, milloin missäkin. Isän ja pojan väitit olivat lopullisesti katkenneet senjälkeen kuin hän, vanha Muurman, oli saanut kuulla Sabinan kohtalosta.

— Tietääkös Muurmanni-herra... se oli niin suloinen... pikku Jonne nimittäin... vielä kuolleenakin. Eikä ollut Sapinakhaan yhthään muuttunut. Suukin hymyssä...

Nyt oli mitta täysi. Malmi-Muurmannin povessa rupesi jokin nyyhkyttämään. Puhuivat niin avoimesti... nämä yksinkertaiset sielut, ettei sitä saattanut tyynenä kuunnella.

— Ele viitsi, Ambru... minun on kovin raskas se kuulla. Olen soimannut itseni...

Nyt käännähtää Ampru ihmeissään Malmi-Muurmannin puoleen, joka tuossa penkillä pyyhkii silmiään. Se on ensimmäinen kerta, jolloin hän näkee herran itkevän ja se vaikuttaa häneen samalla tavoin, kuin jos Jumala vuodattaisi kyyneleitä.

— Älkähähän nyt... mitenkä se nyt Muurmanni-herran syy... Johan nyt jotakin...

Ampru vääntää takkavitsaa kuin päästäkseen siten paremmin tasapainoonsa.

— Täällä olisi nyt ruokaa. Muurmanni-herra on hyvä ja tulee syömhään, kehoittaa Karuliina pöydän luota.

Malmi-Muurman siirtyy pöydän ääreen ja ryhtyy aterioimaan. Kummallisia tunteita liikkuu hänen povessaan. Ennen hän oli istunut tämän saman pöydän ääressä kuin hallitsija... kuin se, joka on tottunut käskemään. Ampru, setä Juhani ja Karuliina olivat olleet hänen alamaisiaan. Mutta — nyt hänestä tuntui, kuin osat olisivat vaihtuneet. He käskivät ja hän totteli. Niinkuin Karuliinakin äsken. Vaikk'ei hänen äänessään eikä käytöstavassaan ollut näkynyt minkäänlaista ylpeyttä, tuntui Malmi-Muurmannista kuitenkin, että hän istui pöydän ääressä kuin kerjäläinen, jolle armosta tarjotaan ateria.

Aivan kuin aavistaen vieraansa ajatukset rupesi Ampru puhumaan Jonnesta ja Sabinasta. Malmi-Muurman säpsähti. Aikoiko Ampru ruveta kiduttamaan häntä? Ei. Hän jutteli sellaisella sydämellisellä sävyllä, että Malmi-Muurman rauhoittui.

Hän puhui Jonnesta ja Sabinasta, aivan kuin he vielä olisivat olleet pieniä kumpikin. Jonne oli siihen aikaan niin herttainen poika. Ja Sapina... hän oli oikein mieleinen lapsi. Niin kasvoivat kuin sisar ja veli. Monta kertaa tuli Jonne itkien sisään Karuliinalle vaivojaan valittamaan. Hän kutsui Karuliinaa »äidiksi». Eikö se ollut somaa?

Ja aikuisenakin hän oli sellainen reipas ja ryhdikäs... Minkäpä se Jonne sille, kun Sapina kerran ennätti mennä Katajan Matille. Ja jos ei olisi ennättänytkään, niin liian suuri uhraus olisi ollut Jonnen puolelta asettua tavalliseksi uutistalokkaaksi. Ei mies, joka ei useammassa polvessa ollut perinyt raatajan ominaisuuksia, pystynyt metsää asumaan. Tuska ja vaiva siinä oli sellaisellakin, joka lapsuudesta saakka oli tottunut korpielämään.

Amprun hillitty juttelu laukaisi lumouksen. Jokainen löysi kuin entisen tutun polun, jolta oli hetkeksi eksynyt. Ja nyt sai keskustelu vauhtia.

Karuliina muisteli, kuinka hän kerran oli neulonut Jonnen housuihin tuumastukkitaskun. Kauan hän oli empinyt, kun pojalla oli sellaiset hienoverkaiset housut. Eikä hänellä ollut sopivan näköistä kangastakaan ollut. Mutta kun poika paistatti vain eikä hellittänyt, oli hänen lopuksi täytynyt taipua. Setä Juhanin uuden puvun paikatilkusta oli leikattu suikale ja niin laitettu pojalle tasku.

— Kyllä mie muistan, innostui setä Juhani laahautuessaan takan ääreen ottamaan piippuunsa tulta. — Se oli sitä tummansinistä siviottikangasta. Pojan pöksyt olivat viheriät ja taskusta tuli sininen. Mutta Jonne ei siitä välittäny. Niin pasteeraili kuin mies konsanhaan. Olihan hänellä tuumastukkitasku!

— Entäs ankkurinappi, joka kerran putosi Jon-

nen housuista. Sapina sai sen lahjaksi ja niin talletti sitä kuin kultaa. Mie halusin kerran neuloa sen pikku Annin röijhyyn, mutta ei Sapina sallinut. »Se on Jonnen lahja.» Mie luulen, että se on vieläkin Sapinan tuusissa siellä Matin pirtin perähyllällä. Ainakin se oli vielä viime talvena.

— Nyt sie muistat väärin, virkkoi Ampru.— Sehän oli pikku Jonne-vaijanan pyhäkoltussa. Siinhän Sapina sen neuloi. Olet nähnyt Jonnen koltun pirtin naulassa ja siitä muistat.

— Niin, ilostui Karuliina. — Toellakin! Pikku-Jonnen pyhäkoltussahan se olikin . . . saman, joka sillä oli päällä kuollessaan. Muistikin rupeaa loppumhaan . . .

Kuinka hyvää teki Malmi-Muurmannin sydämelle tällainen puhelu. Se oli kuin lääkettä kirvelävään haavaan. Tuntui aluksi pahalta, mutta vähitellen siihen tottui. Hän käsitti, että nämä yksinkertaiset erämaan lapset tahtoivat lohduttaa häntä, halusivat näyttää, ettei heillä ollut pienintäkään kannetta häntä vastaan. Malmi-Muurman tunsu sydämensä sulavan ja ihmeellinen rauha täytti hänen mielensä.

Hän nousi pöydästä ja kiitti. Hänen piti vielä tänä iltana jatkaa matkaa. Hän katsoi kelloaan. Kuudelta piti kyytimiehen olla täällä.

— Missä se kyytimies on?

— Hen taisi aijaa Katakjan Matin talo. Kuului olheen asia.

— Oikeinko se Muurmanni-herra tosisshaan aikoo

yön selkhään? kysyi Ampru. — Eikö nyt sopisi levähtää ja lähteä aamulla. Eihän tämä nyt mikhään yöpaikka... mutta onhan Muurmanniherra ennenkin... Siellä on kamarissa se Piisehosmestarin sänkykin. Karuliina laittaisi vuotheen...

Malmi-Muurmanni tuntee itsensä syvästi liikutetuksi. Tällaista sydämellisyyttä hän ei ole elämässään tavannut. Hän tuntee, että häntä yhdistää näihin erämaan lapsiin luja ja vahva side: yhteinen suru ja pettymys. Mutta nämä hänen ystävänsä olivat surussaankin päässeet lujemmalle perustalle kuin hän, sivistynyt, kouluja käynyt mies. He ojensivat hänelle kättä kuin ylhäältä käsin, auttaakseen hänetkin samalle lujalle pohjalle.

— Kiitoksi paljon, rakkat ystevet. Mie olen aina seilytteve elemeni parhajan muistujen joukko teme teiden ystevellisyys. Mutta — kuitenkin minun teyty lähte. Asiat vaati niin.

Minkäpä sille mahtoi. Olihan tämä nyt kovin ikävää, kun vielä viimeistä kertaa... Tiesi, näkisikö enää elävän silmä...

— Se on Jummalan kedesse.

Niinpä oli, niinpä oli... sen Amprukin uskoi. Mutta — jauhot olivat maksamatta... päivälliset huudot... ja pöytä. Sattuikin somasti, kun oli juuri aikomus laittaa pirttiin toinen pöytä... Mitäs ne huudot tekevätkään?

Malmi-Muurman hymyilee ystävällisesti.

— Mites mie olla velkka?

Ampru huitaisee kädellään.

— Älkää te, Muurmanni-herra, tyyhiä... kun on mies viimeistä kertaa käymässä... Ei mithään, ei kerrassa mithään! Mutta huuot mie silti maksan.

— Ei ne mittä maksa. Jos teille soppi, niin panna vastakka.

Karuliina pyyhkii silmiään. Ampru on aivan hämmästynyt. Setä Juhani seisoo kuunnellen, kuin ei uskoisi korviaan.

— No... ei kai nyt Muurmanni-herra niitä ilmaiseksi... kun on semmoisia vahinkoja kärsinyt...

Vahinkoja! Niinkuin ei Ampru olisi vahinkoja kärsinyt.

— Kyllä. Emme puhu enne koko asia.

Kyynelsilmin kiittävät Ampru ja Karuliina Malmi-Muurmannia.

Samassa ajaa joku pihaan. Malmi-Muurman arvaa, että se on hänen kyytimiehensä. Ja niin olikin. Mutta — kyytimiehen perässä astuu pirttiin Katajan Matti. Hän sanoo hyvän illan ja näyttää hiukan ujolta, kuin olisi hänellä sydämelään joku tärkeämpi asia.

— Tuota... mie ajattelin pyytää, eikö Muurmanni-herra ottaisi minua kyytiin. Minulla tuota... olisi muutenkin asiaa Kopsaan.

Malmi-Muurman seisoo hämillään keskellä pirtin lattiaa. Hän ei jaksata tajuta, mitä Katajan Matti tarkoittaa.

— Mutta... minullahan on jo kyytti, huomauttaa hän.

Katajan Matti näyttää taistelevan itsensä kanssa. Ilmeisesti hänellä oli jotakin sydämellään.

— Mie... tuota... sen vuoksi, kun se Sapina-vainaja tykkäsi niin paljon... Jonnesta... niin kuin Sapinan vuoksi...

Kaikki seisovat äänettöminä. Tuvassa vallitsee hiiskahtamaton hiljaisuus. On kuin kulkisi pyhä olento huoneen läpi.

Malmi-Muurman seisoo keskellä pirtin lattiaa matkatamineissaan. Hänen uurteinen otsansa on tällä hetkellä niin ihmeen kirkas. Se kirkkaus on melkein yliluonnollista. Pihalla kalahtaa poron heleä-ääninen kello. Malmi-Muurman kuulee sen. Hänen sydämensä värähtää omituisesti. Mutta hän kuulee toisenkin kellon äänen. Sen sointu on vielä syvempi, vielä puhtaampi. Sen on synnyttänyt Katajan Matin pyyntö. Se on jalon, ylevän, kaikki unohtavan ja anteeksiantavan ihmisyyden ääni.

Tällaista hän ei olisi koskaan uskonut mahdolliseksi. Hän oli tänne tullessaan valmistautunut puolustamaan itseään ja poikaansa. Tässä pirtissä hänen ei ole tarvinnut sitä tehdä. Mutta Katajan Matille hän oli luullut olleensa jonkunlaisen selityksen velkaa. Mutta ei — nyt tulee tämä tarjoutumaan kyytimieheksi siitä yksinkertaisesta syystä, että Sabina piti niin paljon Jonnesta t. s. että Matti niin suuresti rakasti vaimoan.

Siunattu malmi, ihmissydämen jalo, puhdas malmi!

Hän oli äsken kironnut sitä ja tuntenut, että yksi osa, paras osa hänessä oli sen kirouksen vaikutuksesta kuollut. Nyt hän siunaa sitä ja tuntee, että tuo osa hänen olemuksestaan nyt nousee kuolleista, herää jälleen eloon.

Siunattu malmi!

Bernt Muurman seisoo keskellä pirtin lattiaa valmiina lähtemään. Hän on suostunut Katajan Matin pyyntöön. Mutta hänelläkin on pyyntö, jonka hän tahtoo esittää ennen lähtöään.

Hän kääntyy noiden neljän puoleen, jotka tuossa seisovat kukin mietteissään ja lausuu ääni värähdellen:

— Mine pyyden antheeksi... oma ja poikkani puolesta.

Nyt murtuivat sulut. Ampru purskahti äänekääseen itkuun, setä Juhani lyyhistyi sänkynsä reunalle ja Karuliina nyyhkytti sydäntäsärkevästi.

Mutta Katajan Matti, joka miehekkäästi taisotelee itkua vastaan, astuu Malmi-Muurmannin luo, ottaa häntä kaulasta ja lausuu:

— Voi, rakas Muurmanni-herra. Tottahan met... kuninkas ettei... Sanoohan Vapahtajakin...

Pitemmälle hän ei päässyt. Mielenliikutus kävi ylivoimaiseksi. Hän painoi päänsä Muurmannin olkapäätä vasten ja molemmat itkivät ääneensä.

Mutta Ampru oli nyt sen verran tointunut, että saattoi puhua.

— Varmhaankin Sapina nyt kattelee taivhaasta meitä ja iloittee, että näin sovinnossa ja rakhaasti erkanemme. Ja tarttuen Malmi-Muurmannia kädestä, hän lausui miehekkäästi:

— Hyvästi, Muurmanni-herra ja Jumalan haltuun!

Malmi-Muurman hyvästelee talonväen syvästi liikutettuna. Hän ei ole koskaan tuntenut itseään näin järkytetyksi.

Hän on jo menossa oversa, kun Karuliina sanoo:

— Ja sanokaa tervheisiä Jonnelle, jos häntä taphaatte, että met olhaan annettu hänellekin antheeksi.

Malmi-Muurman seisoo pihalla ja katselee Kaamaslakea kohti. Mutta pimeän vuoksi hän ei voi erottaa muuta kuin tummia, epäselviä hahmoja. Hän tietää kuitenkin että tunturi on siellä.

Hiljaa nyökäyttäen päättään sinnepäin hän asettuu ahkioon. Katajan Matti sivaltaa poronsa juoksuun ja tiukujen soidessa liukuu kolme ahkiota veräjämästä ulos häviten pimeään.

F. E. SILLANPÄÄ.

KOOTUT TEOKSET. Kun Sillanpään aikaisemmista teoksista useat ovat olleet loppuunmyytyinä, olemme alkanet julkaista hänen tuotantoaan koottuina teoksina, joista jo on ilmestynyt kolme osaa, à 25:—, sid. à 36:—.

I. ELÄMÄ ja AURINKO. Romaani.

II. IHMISLAPSIA ELÄMÄNSAATOSSA.

Novelleja.

III. HURSKAS KURJUUS. Romaani.

»Voimakas ja vakava ulkokohtaisten vaikutelmain vastaanottaminen, niiden itsenäinen arviointi yhtä voimakkaan ja vakavan elämäntajunnan pohjalla, kiehuva väkevä ja rikas mielikuvitus, vähitellen selkenevä muoto — nämä ne ovat tämän runoilijaluonteen oleelliset piirteet», lausuu prof. *Werner Söderhjelm* asettaessaan Sillanpään kansanelämän mestarikuvaajana neljänneksi mieheksi Kiven, Ahon ja Linnankosken rinnalle.

MAAN TASALTA. Novelleja. Hinta 25:—, sid. 36:—.

»Niin virheetöntä ja varmakätistä taidetta ei Suomessa viime vuosina ole paljon luotu». (*V. A. Koskenniemi, Uusi Aura*),

ENKELTEN SUOJATIT. Novelleja lapsista. 30—, s. 40:—.

»Mitenkä kiihottoman yksinkertaisia, enimmäkseen vain toteavia, ovatkaan nämä lastut, ja miten suuria ne sittenkin ovat. — Sillanpää katselee pientä ihmiskohtaloa iäisyyden näkökulmalta. — Juuri inhimillisen yhteiskohtalon tulkitsijana kasvaa Sillanpää siksi runoilijaksi, josta olemme oikeutettuja käyttämään sanaa suuri.» (*Anna-Maria Tallgren*.)

HILTU ja RAGNAR. Kertomus. Hinta 20:—.

»Se on aiheeltaan yksinkertainen. Mutta sen kertoo meille runoilija; minkä elävän draaman, minkä syvän todellisuuden hän onkaan luonut siitä! Psykologisen hienopiirteisesti hän tuo eteemme molempien nuorten sielunelämän kaikki vivahteet noina muutamina vuorokausina, synnyntäisen runoilijan varmuudella tunkeutuu hän sisimpiin kätköihin. Viettien salaperäinen elämä, veren läikheet, kaiken hän ottaa tutkittavakseen — tällainen psykologinen tutkielma on kaikkea muuta kuin jokapäiväinen.» (*C. A. Bolander, Dagens Nyheter*.)

RAKAS ISÄNMAANI. Novelleja. Hinta 8:—.

»— — taiteilijan tahdon ja kyvyn luomia kuvia, joissa inhimillinen, arkinen, eletty elämä väkevänä värähtelee.» (*Anna-Maria Tallgren, Hels. Sanomat*).

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Hinta 25 mk.

Suom. launok. 1.

Järventaus

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 2029

